

Mei, 2011

Christelijke
Hogeschool
Ede
Albert van Dieren
Frans van der Veer

Lectoraat
Jeugd en Gezin
Kees Verduijn

Samen sta ik Sterk

Een onderzoek naar de plaats van de elementen *versterken*
en *verbinden* binnen de Finse hulpverlening aan gezinnen

Rozemarijn van der Kamp | Lilian Vrijhof

Afstudeerproduct voor de opleiding Maatschappelijk Werk en Dienstverlening

Inhoudsopgave

Voorwoord	6
Woord van dank	7
Hoofdstuk 1 – Plan van Aanpak	8
Inleiding	8
1.1 Aanleiding en probleembeschrijving	8
1.2 De vraagstelling	10
1.3 Doelstellingen	11
1.4 Relatie met de verdiepingsminoren	11
1.5 Werkwijze en onderzoeksmethoden	11
1.6 Middelen	12
1.7 Begeleiding	13
1.8 Eindproduct en verslaglegging	14
1.9 Leeswijzer	14
Hoofdstuk 2 – Verantwoording	16
<i>Welke inhoudelijke keuzes hebben wij gemaakt en waarom? Is ons onderzoek valide en relevant voor de opdrachtgever en levert het daarmee een bijdrage aan het werkveld?</i>	
Inleiding	16
2.1 Vooruitblik	16
2.2 Welke keuzes zijn er inhoudelijk door ons gemaakt en waarom?	20
2.3 Validiteit en betrouwbaarheid	21
2.3.1 Validiteit	21
2.3.2 Betrouwbaarheid	22
2.4 Relevantie	23
2.4.1 Relevantie voor het werkveld	23
2.4.2 Relevantie voor het lectoraat Jeugd en Gezin	25
2.5 De verzorgingsstaat in Finland	26
Samenvatting	29

Hoofdstuk 3 – Deelvraag 1, 2 en 3	30
<i>Wat is vanuit de literatuur de systeembenadering in hoofdlijnen en wat wordt er verstaan onder versterken en verbinden binnen de systeembenadering? Wat is de doelgroep van de intensief ambulante gezinsbegeleiding (IAG) in de Nederlandse situatie?</i>	
Inleiding	30
3.1 Wat is vanuit de literatuur de systeembenadering in hoofdlijnen?	30
3.2 Wat wordt er verstaan onder <i>versterken</i> en <i>verbinden</i> binnen de systeembenadering?	31
3.2.1 <i>Verzwakking van problemen, versterking van de persoon</i>	31
3.2.2 <i>De oplossingsgerichte theorie en versterken</i>	34
3.2.3 <i>Verskillende doelen versterkend werken</i>	34
3.2.4 <i>De verbinding leggen of versterken</i>	35
3.2.5 <i>De hechtingstheorie en verbinden</i>	36
3.2.6 <i>Verskillende doelen verbindend werken</i>	36
3.3 Wat is de doelgroep van de IAG in de Nederlandse situatie?	37
Samenvatting	39
 Hoofdstuk 4 – Deelvraag 4	 40
<i>Hoe ziet het Finse zorgstelsel er in hoofdlijnen uit en welke plaats heeft de hulp aan gezinnen binnen dit zorgstelsel?</i>	
Inleiding	40
4.1 Hoe is het Finse zorgstelsel in hoofdlijnen vormgegeven?	40
4.2 Welke plaats heeft de hulp aan gezinnen binnen het Finse zorgstelsel?	44
4.3 Op welke manieren wordt de hulp aan gezinnen in Finland vormgegeven?	45
4.4 Welke hulpvorm(en) zijn vergelijkbaar met de IAG in Nederland?	49
4.5 In welke hulpvormen komen tot nu toe de elementen <i>verbinden</i> en <i>versterken</i> naar voren?	52
Samenvatting	54
 Hoofdstuk 5 – Deelvraag 5	 55
<i>Welke opleiding hebben hulpverleners in Finland gevolgd, om vanuit een systemische benadering met gezinnen te kunnen werken?</i>	
Inleiding	55
5.1 Hoe heeft het onderwijssysteem in social work in Finland zich ontwikkeld?	55
5.1.1 <i>Hoe ziet de opleiding tot social worker in Finland er vandaag de dag uit?</i>	56
5.1.2 <i>Wat is belangrijk in de inhoud van de opleiding tot social worker in Finland?</i>	57
5.2 Welke specialisaties zijn nodig om in Finland met gezinnen te kunnen en mogen werken?	59

Samenvatting.....	61
Hoofdstuk 6 – Deelvraag 6 en 7	62
<i>Hoe wordt er in Finland met gezinnen gewerkt vanuit een systemische benadering en welke rol spelen de elementen versterken en verbinden daarin? Hoe verhouden de elementen versterken en verbinden zich tot elkaar?</i>	
Inleiding.....	62
6.1 Hoe wordt er in Finland vanuit een systemische benadering met gezinnen gewerkt?.....	62
6.2 Wat is de plaats van de elementen <i>versterken</i> en <i>verbinden</i> binnen de hulpverlening aan gezinnen in Finland?.....	64
6.3 Hoe verhouden de elementen <i>versterken</i> en <i>verbinden</i> zich tot elkaar?.....	66
6.4 Hoe verhouden de elementen <i>versterken</i> en <i>verbinden</i> zich tot elkaar op het sociaal beleidsniveau in Finland?.....	68
6.4.1 <i>Versterken</i>	68
6.4.2 <i>Verbinden</i>	69
6.4.3 <i>De verhouding</i>	69
Samenvatting.....	70
Hoofdstuk 7– Deelvraag 8	71
<i>Zijn er andere elementen waarop in Finland de nadruk ligt wat betreft het werken met gezinnen vanuit een systemische benadering, en zo ja, welke zijn dat?</i>	
Inleiding.....	71
7.1 The old values.....	71
7.2 het controleren van de bescherming van het kind.....	71
Samenvatting	73
Hoofdstuk 8 – Conclusies en aanbevelingen	74
<i>Welke plaats hebben de elementen versterken en verbinden vanuit de systeembenadering binnen het Finse werkveld, vergelijkbaar met de intensief ambulante gezinsbegeleiding (IAG) in Nederland?</i>	
Inleiding.....	74
8.1 Conclusies en aanbevelingen.....	74
8.1.1 Hoe ziet in hoofdlijnen het zorgstelsel van Finland eruit en welke plaats heeft daarbinnen de hulp aan gezinnen?.....	75

8.1.2 Wat voor een opleiding hebben hulpverleners in Finland gevolgd, om vanuit een systemische benadering met gezinnen te mogen werken?	76
8.1.3 Hoe wordt er in Finland met gezinnen gewerkt vanuit een systemische benadering en welke rol spelen de elementen versterken en verbinden daarin?	76
8.1.4 Hoe verhouden de elementen versterken en verbinden zich tot elkaar?	77
8.1.5 Zijn er andere elementen waar in Finland de nadruk op ligt wat betreft het werken met gezinnen vanuit een systemische benadering, en zo ja, welke zijn dat?	79
8.1.6 Wat betekenen deze conclusies?	79
8.2 Vergelijkende opmerkingen	81
8.3 Terugblik	82
Literatuurlijst	86
Bijlagen	92

Voorwoord

Samen sta ik Sterk

Al in het tweede jaar van onze opleiding Maatschappelijk Werk en Dienstverlening besloten wij, Lilian en Roos, dat we graag samen wilden gaan afstuderen. Nu is dat 'samen' wat het afstuderen betreft natuurlijk niet het belangrijkste. Het met elkaar werken, dat lukt wel wat betreft onze vriendschap en gedeelde interesses buiten onze opleiding om.

Maar wat ons afstudeeronderwerp betreft kwamen we er niet direct uit. Uiteindelijk ging het om het onderzoek, het stuk dat op tafel zou moeten komen te liggen en de informatie die we zouden ontdekken op een juiste manier verwerken. Toen werd dat 'samen' ineens lastiger.

Onze gemeenschappelijke behoefte aan avontuur en uitdaging, maar dit het liefst in combinatie met structuur, maakte de keus om naar Finland te gaan makkelijk.

Avontuur; vier maanden weg van alles wat vertrouwd is, naar een ander land, een andere omgeving en vooral ook een andere temperatuur.

Structuur; vakken volgen aan de University of Eastern Finland en daarin begeleiding krijgen van verschillende docenten. Interessant en een voordeel voor het uitvoeren van ons onderzoek.

Wat het onderwerp van ons onderzoek betreft, kwam het idee van Kees Verduijn: Aanvankelijk docent binnen onze opleiding en nu ook onze opdrachtgever, vanuit het lectoraat Jeugd en Gezin. Hij vertelde ons dat er vorig jaar een onderzoek gedaan is in Nederland naar welke plaats de elementen *versterken* en *verbinden* innemen (begrippen uit de systeembenadering) binnen de Intensief Ambulante Gezinsbegeleiding. Wij zouden dezelfde onderzoeksvraag kunnen stellen, maar dit in ons geval, onderzoeken in Finland. Omdat Finland wat onderwijs en zorg betreft een goed ontwikkeld land is, leek dit voor zowel Kees Verduijn als voor ons een interessante vraag. Daarnaast werd ons hiermee niet alleen mogelijkheid geboden om echt samen af te studeren, maar hierin ook nog onze interesses te combineren. Beleidsmatig en op overheidsniveau, de kant waar de interesse van Lilian vooral ligt, en op sociaalrelationeel niveau, waar Roos meer in is geïnteresseerd.

Vol goede moed zijn wij vertrokken naar Finland en dit was voor ons een geweldige ervaring. Het was niet altijd makkelijk; cultuurverschillen en een taalbarrière speelden daarbij een rol. Maar we hebben veel geleerd en met trots kunnen wij nu zeggen dat het ons is gelukt: Samen.

Woord van dank

Dit onderzoek hadden wij niet kunnen doen zonder de hulp van allerlei mensen die ons op verschillende manieren hebben ondersteund. Wij willen hen graag bedanken.

Onze opdrachtgever vanuit het lectoraat Jeugd en Gezin, Kees Verduijn. Hij gaf ons de opdracht duidelijk en concreet, waardoor we wisten hoe we aan de slag konden gaan. Ook tijdens het proces van het onderzoek konden we altijd met vragen bij hem terecht.

Albert van Dieren, onze afstudeerbegeleider. Hij gaf ons, wanneer nodig, feedback op conceptversies van het onderzoek en e-mailde in recordtijd terug, wat we als erg prettig hebben ervaren. Helaas kon Albert van Dieren ons vanaf mei niet meer begeleiden.

Frans van der Veer, onze vervangende afstudeerbegeleider. Hij maakte flexibel de omschakeling om onze begeleider te worden. Hij was duidelijk in zijn feedback en in de verwachtingen die hij van ons had.

Onze coach voor het maken van het plan van aanpak voor dit onderzoek, Gert Vierwind. Hij heeft ons begeleid in onze keuze om naar Finland te gaan en dankzij zijn gesprekken met collega's over dit voornemen kwam Kees Verduijn op de hoogte van de situatie en werd ons deze opdracht aangeboden.

We danken de docenten van de Christelijke Hogeschool Ede voor de informatie en kennis die zij in de opleiding hebben gegeven en gedeeld, waardoor we dit onderzoeksverslag konden maken. Ook willen we speciaal de docenten bedanken die ons tijdens het onderzoek van informatie hebben voorzien.

In het bijzonder danken we de professoren en docenten van de University of Eastern Finland in Kuopio: Leena Leinonen, Pirjo Pöllki en Riitta Vornanen. Zonder hun hulp waren we niet aan de juiste informatie en aan de interviews met social workers gekomen. Zij stonden altijd voor ons klaar om onze vragen te beantwoorden vanuit hun kennis en eigen ervaringen in het werkveld.

Bedankt familie en vrienden. Jullie hebben ons gemotiveerd, gesteund en onze onderzoek tussendoor van feedback voorzien.

Een groot woord van dank aan God. Hij gaf ons hoop en kracht om dit onderzoek tot een eindresultaat te volbrengen. In Kuopio mochten wij een geweldige kerk bezoeken waar we ons thuis hebben gevoeld.

Kuopio, mei 2011

Roos van der Kamp en Lilian Vrijhof

Hoofdstuk 1

Plan van Aanpak

Inleiding

In dit hoofdstuk worden de aanleiding, probleembeschrijving en doelstellingen van het onderzoek uiteengezet. Daarnaast worden de deelvragen weergegeven welke beantwoord worden om een antwoord op de hoofdvraag te vinden. Vervolgens worden werkwijze en methode van onderzoek beschreven. Verder wordt de relatie met de door ons gekozen verdiepingsminor beschreven. Als laatste wordt de vorm van begeleiding in dit onderzoek beschreven en hoe het eindproduct wordt vastgelegd.

1.1 Aanleiding en probleembeschrijving

Dit onderzoek bouwt voort op een onderzoek dat twee studenten van de Christelijke Hogeschool Ede (CHE) in het schooljaar 2009/2010 hebben gedaan. De vraag naar onderzoek werd gesteld vanuit het lectoraat Jeugd en Gezin, dat verbonden is met de CHE. Hieronder geven we een korte beschrijving van de bezigheden van het lectoraat:

“Het lectoraat richt zich op het brede (werk)veld van de psychosociale hulpverlening aan Jeugd en Gezin. Het lectoraat kijkt hierbij specifiek naar gezinnen met adolescenten in de leeftijd van 12 tot en met 16 jaar, met een milde tot ernstige hulpvraag. Het uitgangspunt hierbij is dat veel problemen (zoals schooluitval, relatieproblemen of zorgelijk gedrag) niet los kunnen worden gezien van het geheel van het gezin.

Opvoedproblemen gaan net zoveel over de ouders als over het kind en vice versa. Het onderzoek focust dan ook op hulpverlening die zich richt op de relaties tussen de verschillende gezinsleden.

Deze thematiek is hoogst actueel. De laat moderne samenleving stelt nieuwe eisen aan het gezin, onder de druk waarvan gezins- en opvoedingsproblematiek zichtbaar toeneemt. Het lectoraat wil een belangrijke bijdrage leveren aan de professionalisering van de hulpverlening op genoemd terrein. Binnen het lectoraat is specifieke aandacht voor de volgende onderzoeksterreinen:

- *Jeugd en Gezin; Methodieontwikkeling in opvoedingsondersteuning, (intensieve) ambulante hulpverlening, contextuele hulpverlening en residentiële hulpverlening.*
- *Jeugd en Gezin; Waarden en Zingeving, welke plek hebben deze elementen in het methodisch hulpverlenend handelen?*
- *Jeugd en Gezin; van (jonge) professionals, in het werkveld van Jeugd en Gezin.*

Een belangrijk deel van de werkzaamheden van het lectoraat bestaat uit het doen van praktijkonderzoek ten dienste van onderwijs, instellingen en samenleving.” (Christelijke Hogeschool Ede, lectoraat Jeugd en Gezin (n.d.)).

Wij gaan voor vier maanden naar Finland om Social Work te studeren aan de *University of Eastern Finland*, Kuopio. Ook ons afstudeeronderzoek gaan wij uitvoeren in Finland.

De heer K. Verduijn (hierna opdrachtgever genoemd) heeft ons benaderd en gevraagd of wij een soortgelijk onderzoek dat in 2010 al in Nederland is gedaan, in Finland willen uitvoeren. Dit onderzoek gaat over het vanuit de systeembenadering versterkend en verbindend werken in het werkveld van de intensief ambulante gezinsbegeleiding (IAG).

De leden van het lectoraat Jeugd en Gezin zien dat er binnen de huidige trend van de IAG veel methodieken zijn gericht op empowerment, dus op het versterkende element. Zij vermoeden dat hierdoor de aandacht voor de onderlinge relaties binnen het gezin en daarmee het verbindende element, onderbelicht wordt.

Vorig jaar is het lectoraat tot de volgende probleemstelling gekomen: “In het huidige hulpverleningsaanbod in het kader van het werken met gezinnen ligt een grotere nadruk op het element *versterken* dan op het element *verbinden*.”

De opdrachtgever is benieuwd welke plaats de elementen *versterken* en *verbinden* hebben binnen de systeembenadering in de Finse IAG. Tevens verwacht de opdrachtgever dat we de volgende aspecten onderzoeken:

- Een analyse van de Finse situatie in de hulpverlening aan gezinnen.
- Een overzicht van de opleiding die Finse hulpverleners hebben gevolgd om vanuit een systemische benadering met gezinnen te mogen werken.
- Op grond van ons onderzoek en naar aanleiding van de al uitgevoerde onderzoeken naar IAG in Nederland, willen we enkele vergelijkingen maken tussen het werken in de hulpverlening met gezinnen in Finland en in Nederland.

1.2 De vraagstelling

Vanuit de aanleiding en de probleemstelling wordt de volgende hoofdvraag voor het onderzoek geformuleerd:

Welke plaats hebben de elementen versterken en verbinden zoals gebruikt in de systeembenadering in het Finse werkveld, dat vergelijkbaar is met de intensief ambulante gezinsbegeleiding (IAG) in Nederland?

Om deze hoofdvraag te kunnen beantwoorden, zal er eerst een aantal deelvragen beantwoord worden:

Deelvraag 1

Wat is de systeembenadering in hoofdlijnen?

Deelvraag 2

Wat wordt er verstaan onder *versterken* en *verbinden* binnen de systeembenadering?

Deelvraag 3

Wat is de doelgroep van de IAG in de Nederlandse situatie?

Deelvraag 4

Hoe ziet in hoofdlijnen het zorgstelsel van Finland eruit en welke plek heeft daarbinnen de hulp aan gezinnen?

Deelvraag 5

Wat voor een opleiding hebben hulpverleners in Finland gevolgd, om vanuit een systemische benadering met gezinnen te mogen werken?

Deelvraag 6

Hoe wordt er in Finland met gezinnen gewerkt vanuit een systemische benadering en welke rol spelen de elementen *versterken* en *verbinden* daarin?

Deelvraag 7

Hoe verhouden de elementen *versterken* en *verbinden* zich tot elkaar?

Deelvraag 8

Zijn er andere elementen waar in Finland de nadruk op ligt wat betreft het werken met gezinnen vanuit een systemische benadering, en zo ja, welke zijn dat?

1.3 Doelstellingen

Het lectoraat Jeugd en Gezin wil graag een beter beeld krijgen van hoe de elementen *verbinden* en *versterken* in de hulpverlening aan gezinnen in Finland eruit zien. Het doel van het onderzoek is om voldoende informatie te verzamelen om dit in kaart te brengen. Op grond van dit hoofddoel willen we enkele vergelijkende opmerkingen maken tussen Finland en Nederland.

Onze focus zal bij het onderzoek liggen op Finland. Hoe de IAG er in Nederland uit ziet is vorig jaar onderzocht en dus al bekend bij het lectoraat Jeugd en Gezin.

1.4 Relatie met de verdiepingsminoren

Wij volgen de minoren Relatie & Gezin en Gedwongen Hulpverlening.

Relatie & Gezin

De link met de minor Relatie & Gezin is volop aanwezig. We gaan onderzoeken hoe de Finse hulpverlening aan gezinnen is vormgegeven. Wat doet Finland op het gebied van wat er bij ons in de IAG gebeurt?

Vooral als het gaat om het element *verbinden* komen de relaties naar voren. Mensen staan overal in relatie met elkaar, de vraag is alleen hoe daar in Finland naar gekeken wordt en hoe deze relaties betrokken worden in de hulpverlening. Maar ook het element *versterken* kan niet vormgegeven worden zonder relaties daarbij te betrekken.

Gedwongen hulpverlening

De link met de minor Gedwongen hulpverlening is aanwezig in dit onderzoek. In het gedwongen kader komt vooral motiverende gespreksvoering naar voren. Als een gezin hulp heeft dan kan het zijn dat dit in het gedwongen kader (denk aan bijvoorbeeld een OTS) plaatsvindt. Het is dan aan de hulpverlener om de intrinsieke motivatie van de cliënten aan te wakkeren, en dit is te bereiken door motiverende gespreksvoering.

Daarnaast is het werken met de systeembenadering een preventief middel om mogelijk destructief en/of delinquent gedrag van een gezinslid te voorkomen. Mocht er al delinquent gedrag voorkomen in een gezin, dan is het belangrijk om de gezinsverhoudingen weer te *versterken* en te *verbinden* om een veilige thuishaven te creëren voor een gezinslid.

1.5 Werkwijze en onderzoeksmethoden

Dit onderzoek zal een kwalitatief onderzoek worden, met het karakter van een survey. In onze visie ligt, vanuit de opties die we vanuit de opleiding aangereikt hebben gekregen, dit onderzoek het dichtst bij een survey.

Voor de beantwoording van de hoofdvraag zal er een aantal gegevens worden verzameld om een dwarsdoorsnede van de elementen *versterken* en *verbinden* in de systeembenadering in Finland te krijgen. Door middel van interviews en dataverzameling zal het onderzoek vorm krijgen.

Literatuur/bronnenstudie

Dit onderzoek zal beginnen met een beschrijving van de doelgroep en een beschrijving van de systeembenadering. Hiervoor gebruiken wij onder andere het onderzoek dat door twee studenten in 2010 is gedaan als bron. Daarna zal er informatie over het zorgstelsel in Finland volgen; dit geven we vorm in hoofdlijnen, omdat niet het hele zorgstelsel van toepassing zal zijn op de onderzoeksvraag. Deze informatie vindt u terug in de deelvragen 1, 2 en 3 en zal worden beschreven in hoofdstuk drie van het onderzoeksverslag. Dit zal een literatuur/bronnenstudie worden. Hoofdstuk drie zal een beschrijvend onderzoek worden.

Bij het beantwoorden van deelvragen 4 en 5 zullen we bronnen gaan zoeken in Finland om het Finse zorgstelsel en de opleiding in Finland te beschrijven. Deze deelvragen zullen in hoofdstuk vier en vijf worden beantwoord. Deelvraag 4 is voornamelijk een explorerend onderzoek, omdat er naar verbanden wordt gezocht in de kenmerken van de hulpverlening.

Interviewmethode

Deelvraag 6 en 7 zullen een explorerend karakter krijgen. Deze deelvragen vormen het daadwerkelijke onderzoek en deze willen we door middel van gedeeltelijk gestructureerde interviews beantwoorden.

De interviews zullen we afnemen in diverse instellingen en met verschillende hulpverleners die werkzaam zijn in de hulpverlening aan gezinnen en werken vanuit een systemische benadering.

De resultaten van het onderzoek krijgen vorm in een afstudeerwerkstuk en een presentatie op de CHE. Het verslag zal worden ingeleverd bij de afstudeerbegeleider de heer F. van der Veer en de opdrachtgever. De presentatie zal worden gehouden voor de afstudeerbegeleider en de opdrachtgever met betrokken derden uit het lectoraat Jeugd en Gezin. Daarnaast schrijven wij naar aanleiding van de onderzoeksresultaten een persbericht, bestemd voor het lectoraat Jeugd en Gezin.

1.6 Middelen

We hopen reiskosten die we voor ons onderzoek maken, te kunnen declareren bij het lectoraat Jeugd en Gezin.

Wat betreft materialen die we in Finland nodig hebben om ons onderzoek te kunnen uitvoeren, worden ons hulpmiddelen aangereikt vanuit de *University of Eastern Finland*, waar wij tevens enkele vakken zullen gaan volgen. Hierbij denken we aan een computer, een eventuele werkruimte en een bibliotheek.

Daarnaast zullen we gebruik maken van:

- Literatuur en artikelen
- Protocollen, werkwijzen en praktijkbeschrijvingen van instellingen
- Artikelen vanuit de Finse overheid aangaande het Finse zorgstelsel
- Interviews

Deze materialen zullen ons vanuit verschillende disciplines beschikbaar worden gesteld.

1.7 Begeleiding

Tijdens ons onderzoek zullen wij vanuit de CHE begeleid worden door de heer A. van Dieren en de heer F. van der Veer. De taken, zoals omschreven in de afstudeernota van de CHE zijn:

- Stimuleren en activeren van het afstudeerproces van de studenten
- Als klankbord fungeren voor de studenten
- Advisering en structurering van het proces, begrenzing van het onderwerp en niveaubewaking
- Stimuleren van procesvoortgang en inhoudsverdieping
- Advisering over verwijzing naar relevante deskundigen of specifieke bronnen
- Becomentariëren van (deel)producten
- Goedkeuring verlenen voor het afronden van het afstudeerproduct
- Beoordelen van het onderzoeksproduct en het onderzoeksproces.

Vanuit het lectoraat Jeugd en Gezin, dat is verbonden aan de CHE worden wij begeleid door opdrachtgever de heer K. Verduijn voor maximaal twintig uur. Deze begeleiding zal voor vertrek zeer klein zijn. Zijn taken, zoals beschreven in de afstudeernota van de CHE zijn:

- Het bieden van voldoende medewerking in begeleidingstijd, ruimte, overlegmomenten en faciliteiten voor het realiseren van de doelen
- Het inhoudelijk en procesmatig coachen van de student binnen de organisatie
- Het bieden van ondersteuning bij het wegwijs worden in en ruimte vragen binnen de organisatie
- Het aanwezig zijn bij de presentatie van de student als afronding voor het afstuderen
- Het uitbrengen van een gekwalificeerde beoordeling aan de afstudeerbegeleider.

Tijdens ons verblijf in Finland zullen wij regelmatig contact onderhouden via email en/of telefoon. Beide partijen zullen op de hoogte blijven van de vorderingen in het onderzoek en zij kunnen ons bijsturen in het proces van afstuderen en onderzoeken. Met beide partijen zullen er afspraken worden gemaakt over de tussentijdse verslaglegging.

1.8 Eindproduct en verslaglegging

Beoogd eindproduct:

- Het afstudeerwerkstuk
- Eindpresentatie
- Persbericht

Na het onderzoek is er het eindproduct dat wordt vormgegeven als werkstuk en als persbericht. Deze leveren wij af aan het lectoraat Jeugd en Gezin en aan de CHE. In het afstudeerwerkstuk staan de resultaten van onze hoofdvraag en deelvragen. Hierin zal ook worden getoond van welke bronnen/documenten wij informatie hebben vergaard.

Door middel van een eindpresentatie op de CHE wordt het afstudeeronderzoek afgerond. Daarbij zullen diverse betrokkenen worden uitgenodigd, en zal het eindproduct officieel aan het lectoraat Jeugd en Gezin worden overhandigd.

1.9 Leeswijzer

In deze paragraaf leiden wij kort in wat u in de hoofdstukken kunt verwachten.

In hoofdstuk twee verantwoorden wij de door ons gemaakte keuzen. Daarnaast beschrijven we de validiteit en relevantie van ons onderzoek.

De hoofdstukken drie en vier zijn geschreven vanuit de literatuur. In hoofdstuk drie beginnen we met een beschrijving van hoe de systeembenadering er in hoofdlijnen uit ziet. We gaan in op de elementen *versterken* en *verbinden* binnen deze benadering en op de doelgroep van de IAG in de Nederlandse situatie. Hoofdstuk vier wordt vormgegeven aan de hand van informatie over het Finse zorgstelsel en de plaats die de hulpverlening aan gezinnen heeft, binnen dit zorgstelsel.

In hoofdstuk vijf beschrijven we welke opleiding social workers hebben gevolgd om in Finland vanuit een systemische benadering met gezinnen te kunnen werken.

Hoofdstuk zes en zeven zijn geschreven vanuit de door ons afgenomen interviews met social workers. In hoofdstuk zes beschrijven we hoe er in Finland met gezinnen gewerkt wordt vanuit een systemische benadering en welke rol de elementen *versterken* en *verbinden* hierin spelen. Tevens gaan we in op de verhouding die de elementen *versterken* en *verbinden* tot elkaar hebben.

In hoofdstuk zeven gaan we in op andere elementen die naast *verbinden* en *versterken*, naar voren zijn gekomen in de interviews.

Ten slotte is hoofdstuk acht een afsluitend hoofdstuk, waarin wij een antwoord geven op de door ons gestelde hoofdvraag:

“Welke plaats hebben de elementen versterken en verbinden vanuit de systeembenadering binnen het Finse werkveld, vergelijkbaar met de intensief ambulante gezinsbegeleiding (IAG) in Nederland?”

Wij hebben een aantal conclusies geformuleerd aan de hand van dingen die ons zijn opgevallen en ontdekkingen die wij hebben gedaan. Van daar uit doen wij enkele aanbevelingen en maken we enkele vergelijkende opmerkingen.

Achter dit laatste hoofdstuk zijn de bijlagen geplaatst.

Hoofdstuk 2

Verantwoording

Inleiding

In dit hoofdstuk willen wij vertellen welke voorbereidingen we hebben getroffen en verantwoorden wij zowel onze inhoudelijke keuzes als het onderzoek zelf. In de eerste paragraaf (2.1) wordt een vooruitblik gegeven over hoe we de internationale uitdaging van het doen van onderzoek hebben voorbereid. In de daarop volgende paragraaf beschrijven de inhoudelijk gemaakte keuzen (2.2). Daarna wordt de validiteit en betrouwbaarheid van het onderzoek beschreven (2.3) wat gevolgd wordt door de relevantie van het onderzoek (2.4). Als laatste wordt een beschrijving gegeven van de verzorgingsstaat in Finland (2.5).

2.1 Vooruitblik

Een internationale uitdaging

Dit onderzoek wordt uitgevoerd in Finland, een westers land, maar toch een land met een andere geografische ligging, een andere cultuur en andere gewoonten. Als onderzoekers zijn we hier bewust van en daarom hebben we ons voorbereid. Door middel van internationaliseringlessen op de Christelijke Hogeschool Ede (CHE) heeft één van ons informatie gekregen over afstuderen in het buitenland. Ook is deze voorbereiding gedaan door middel van het boek 'Culturele waarden en communicatie in internationaal perspectief' uit 2007.

Als onderzoekers dragen wij een zogenoemde Nederlandse bril. Vanuit de opleiding Maatschappelijk Werk en Dienstverlening (MWD) hebben we geleerd om als maatschappelijk werkers problemen van mensen te analyseren en te definiëren. Het herkennen, analyseren en definiëren van problemen is vooral toegespitst op de Nederlandse samenleving, vanuit die Nederlandse bril. We hebben les gehad in interculturele normen en waarden, waardoor we hebben geleerd dat problemen anders kunnen worden omschreven en beleefd dan in de Nederlandse normen en waarden. Daarentegen moeten we ons bewust zijn van onze professionele waarden die voor het grootste deel fundamenteel zijn voor de democratische Nederlandse samenleving. Hierbij denken we bijvoorbeeld aan sekse, gelijkheid van burgers en participatie en deelname aan de samenleving (Herkenbaar en Toekomstgericht 320, 2010, p32).

Met de 'Nederlandse bril' hebben we ook nagedacht over het social work in Finland. Eigenlijk hebben wij de verwachting dat de Finse zorg niet veel verschilt van die van Nederland, waardoor we denken tegen weinig problemen aan te lopen. Deze verwachting hebben we, omdat Finland ook een westers land is en een goed ontwikkelt zorgstelsel heeft. De Finse cultuur lijkt voor ons dichtbij de Nederlandse cultuur te liggen. Het is gelijktijdig ook een gevaar om een verwachting als deze te hebben. Er zullen tussen landen altijd verschillen

blijven tussen hulpvragers en de vormen van het hulpaanbod. Het gevaar is dat wij ons niet genoeg verdiepen in het zorgstelsel, omdat wij denken geen problemen tegen te komen. Dit willen we voorkomen door ons in te lezen en ons te verdiepen in het Finse social work en daarin de verschillen met Nederland te ontdekken.

In Finland kunnen we dingen over het hoofd zien, waarop we ingelezen zijn. Wij denken dat Finland een rijk land is, waar nauwelijks armoede voorkomt. Hoewel er armoede bestaat, zullen wij waarschijnlijk deze problemen in Finland niet met het eigen ogen gaan zien, omdat wij ons in een beperkt gebied begeven als studenten en ons niet in de Finse armoede zelf zullen verdiepen. De armoede kan daarentegen wel invloed hebben op het gezinsleven. Het kan dus zijn dat wij problemen over het hoofd zien, die er eigenlijk wel zijn, welke wij niet verwacht hadden. Door gesprekken met social workers in Finland en informatiebronnen over Finland willen we informatie over actuele problemen vergaren. We willen namelijk voorkomen dat wij onze 'Nederlandse definities' van problemen opleggen of vergelijken met de Finse definities van problemen. Het kan zijn dat in Finland anders met een verslaafde vader in een gezin wordt omgegaan dan in Nederland.

Wij kunnen onze fundamentele Nederlandse normen en waarden niet 'uitschakelen'. We willen onszelf en elkaar er op wijzen dat we niet met vooroordelen vanuit ons Nederlandse referentiekader naar de Finse zorg kijken. We zullen de 'Nederlandse bril' regelmatig moeten afzetten en ons referentiekader tijdelijk moeten leegmaken en vernieuwen. In interviews met social workers en gesprekken met andere mensen willen we nagaan of wij als Nederlanders en zij als Finnen problemen hetzelfde definiëren. Door dit na te gaan voorkomen we dat we een interview houden waarin we elkaar niet begrijpen en miscommunicatie ontstaat.

Naast het afstuderen gaan wij ook studeren aan de *University of Eastern Finland*. Van de universiteit hebben we een praktische handleiding opgestuurd gekregen over Finland en de stad Kuopio (*Practical Guide for International Students 2010-2011*, 2010). Vanuit deze handleiding en door middel van internet zijn we in feiten en culturele normen en waarden van Finland gedoken.

We hebben gelezen (en houden er rekening mee) dat de oudere generatie Finnen verlegen en gereserveerd zijn. Bij jongeren valt dit mee. Wat we ook meenemen is dat Finnen wat teruggetrokken zijn in conversaties. Dit soort dingen kunnen van invloed zijn op de social workers die we willen interviewen, hetgeen wij zullen respecteren. We houden er rekening mee dat het nodig kan zijn om duidelijk door te vragen.

Tijdens de internationale week op de CHE hebben we een afspraak gemaakt met een mevrouw L. Leinonen. Zij is docent aan de *University of Eastern Finland*. Zij was als gastdocent op bezoek in Nederland en gaf een aantal colleges met informatie over Finland. Door middel van deze afspraak hebben we meer duidelijkheid

gekregen over het studeren en al aan kunnen geven dat we ook afstuderen. Het afstudeeronderwerp hebben we via email aan haar laten weten, zodat zij weer contacten kon leggen in Kuopio die helpend zijn voor ons afstuderen. Toen we in Nederland waren hebben we ook een afspraak met mevrouw Leinonen gepland in de eerste week van ons verblijf in Finland, zodat we het plan van aanpak met haar door konden nemen.

Mevrouw Leinonen vertelde dat in Finland alcohol en depressie een probleem zijn. We weten niet goed wat we hiervan moeten verwachten, maar zijn ons bewust dat we twee vrouwelijke studenten zijn, die geen Fins spreken en dus alert moeten zijn op onze veiligheid in Finland. We willen bijvoorbeeld niet zonder elkaar 's avonds buiten lopen. Daarnaast vertelde zij in een van de colleges die zij gaf dat Finland een individualistisch land is. Dit kan betekenen dat de elementen *versterken* en *verbinden* heel anders worden ingezet in de hulpverlening, of dat de hulpverlening aan gezinnen totaal anders wordt vormgegeven.

Finnen spreken over het algemeen goed Engels, al is dit bij de oudere generatie wat minder goed dan bij de jongere generatie. Met de studenten verwachten we eigenlijk geen problemen in de communicatie. We willen ook graag contact leggen met Finse leeftijdgenoten, zodat we informatie over het Finse (gezins)leven kunnen verzamelen. Om ons wegwijs te maken in Finland en de stad Kuopio hebben we in Nederland al contact gehad met de tutors die wij toegewezen hebben gekregen vanuit de universiteit.

Wat een barrière kan zijn voor ons onderzoek, is dat de 'oudere' social workers misschien wat minder goed Engels kunnen. Het kan zo zijn dat we daarom minder social workers kunnen interviewen. We weten dat Engels voor ons en voor de Finnen geen moedertaal is. Dit kan strubbelingen geven in gesprekken en interviews. Als het nodig is, gaan we op zoek naar iemand die wil vertalen tijdens het interview.

We moeten niet alleen de interviews in het Engels afnemen, ook veel documenten zullen we in het Engels moeten lezen. Door elkaar te helpen met vertalen vertrouwen we er op dat dit geen probleem hoeft te zijn. We moeten er wel rekening mee houden dat we alleen Engelse literatuur over Finland kunnen lezen en geen Finse literatuur. We proberen een zo volledig mogelijk beeld proberen te geven van de Finse situatie vanuit de literatuur die in het Engels beschikbaar is. Als wij Fins konden lezen, zou hier een breder beeld van kunnen worden gegeven.

We komen in Finland in een ander zorgsysteem terecht dan het Nederlandse zorgsysteem. Dit is van belang voor ons onderzoek. Voor dit onderwerp is een aparte paragraaf gemaakt: paragraaf 2.5.

Een ander belangrijk punt om te noemen is dat we als onderzoekers vier maanden lang continu dicht bij elkaar gaan leven. In het ballotagegesprek met onze afstudeerbegeleiders hebben we hierbij stilgestaan. We verwachten weinig problemen in de samenwerking die ons onderzoek in de weg zullen staan, maar maken elkaar attent op het eerlijk uitspreken van gevoelens en irritaties.

Voordat we beginnen met het uitvoeren van ons onderzoek, kijken we naar elkaar en naar bepaalde eigenschappen die we al dan niet hebben en dus een rol zullen spelen. We zullen de komende periode veel samen moeten werken en daarbij is het goed om kort vooruit te blikken naar wat daarbij van belang is.

We zijn allebei perfectionistisch. We streven naar een kwalitatief goed onderzoek, waarbij we met een voldoende op het randje dus niet tevreden zouden zijn. Daar is discipline en een goede planning voor nodig. We zijn ons ervan bewust dat dit plannen lastig kan zijn, gezien het feit dat wij het afstuderen moeten gaan combineren met studeren. Daarbij hebben we als voordeel dat we beiden redelijk gestructureerd zijn. We denken dus niet dat dit grote problemen zal opleveren, hoewel veel overleg noodzakelijk zal zijn om op één lijn te blijven zitten.

2.2 Welke keuzes zijn er inhoudelijk door ons gemaakt en waarom?

In dit onderzoek hebben we de Engelse term 'social worker' aangehouden. Deze term vonden wij beter passen dan de Nederlandse term 'maatschappelijk werker.' Ten eerste omdat we nu niet steeds onderscheid hoefden te maken tussen de vrouwelijke en de mannelijke vorm van het woord en ten tweede omdat de Engelse term beter past bij de mensen die we interviewden. Zij noemden zichzelf allemaal social worker. Ten derde kennen we in Nederland de onderscheiding tussen Maatschappelijk Werk en Dienstverlening, Sociaal Pedagogische Hulpverlening en Culturele Maatschappelijke Vorming. Dit valt in Finland onder het beroep Social Work. Onderstaand de internationale definitie van social worker.

"The Social Work profession promotes social change, problem solving in human relationships and the empowerment and liberation of people to enhance well-being. Utilizing theories of human behavior and social systems, social work intervenes at the point where people interact with their environment. Principles of human rights and social justice are fundamental to social work." (IASSW en IFSW: 2004)

In de hoofdvraag beschrijven we dat we onderzoeken welke plaats de elementen *versterken* en *verbinden* innemen vanuit de systeembenadering in het Finse werkveld, *vergelijkbaar met de Intensief Ambulante Gezinsbegeleiding in Nederland* (IAG). Deze vergelijkbare vorm van hulpverlening bleek lastiger te vinden dan verwacht. In Finland kunnen verschillende social workers met gezinnen werken en mogen die social workers interventies in het gezin doen. Wanneer nodig, bezoeken social workers de gezinnen thuis. Ook wordt de leeftijd van de kinderen in de definitie van de IAG duidelijk benoemd en in Finland is dit niet het geval. De intensieve manier van werken met gezinnen is wel vergelijkbaar. Maar de concrete definitie van de werkvorm die IAG in Nederland hanteert, is hier niet te vinden. De term IAG hebben wij als gevolg van deze ontdekking breder geïnterpreteerd; 'Social workers die vanuit een systemische benadering met gezinnen werken, soms op een intensieve manier, soms op een ambulante manier en soms op beide manieren.'

2.3 Validiteit en betrouwbaarheid

“*Validiteit* heeft te maken met de juistheid van de onderzoeksbevindingen. Het gaat daarbij om de vraag in hoeverre de onderzoeksbevindingen een goede weergave vormen van datgene wat zich feitelijk in de praktijk afspeelt.” (Baarda, De Goede en Teunissen, 2009, p197)

“In de klassieke zin wordt *betrouwbaarheid* gedefinieerd als de mate waarin metingen *onafhankelijk* zijn van toeval. Als je lengte verschillende keren meet, moeten de resultaten van die metingen zo min mogelijk verschillen.” (Baarda, De Goede en Teunissen, 2009, p193)

2.3.1 Validiteit

Om het onderzoek valide te maken hebben we eerst de elementen *versterken* en *verbinden* onderzocht. We zijn ons er van bewust geweest dat de elementen *versterken* en *verbinden* hier anders geïnterpreteerd kunnen worden dan in Nederland. Daarom hebben wij ten eerste zelf een duidelijk beeld van de elementen nodig gehad. Om dit beeld te krijgen, hebben we het afstudeeronderzoek van Liefhebber & Bogert uit 2010 gebruikt. Zij hebben onderzoek gedaan naar de plaats en betekenis van de elementen in Nederland. In overleg met de opdrachtgever hebben we informatie uit dit onderzoek gebruikt. Vanuit de kennis van de elementen hebben we de social workers in Finland uit kunnen leggen wat de elementen in Nederland inhouden. Door ons bewust te blijven van ons Nederlandse referentiekader en proberen zo goed mogelijk ‘*out of the box*’ te denken zijn we met de social workers tot één dezelfde definitie van de elementen gekomen.

De social workers in Kuopio werkten in de tijd van het onderzoek onder tijdsdruk. Tijdsdruk door veranderingen in de sociale dienstverlening van de gemeente Kuopio en door het feit dat er een tekort was aan social workers in de stad. Hierdoor kan er een verschil in het werken met de elementen *versterken* en *verbinden* zijn, dan wanneer de social workers niet onder tijdsdruk hadden hoeven werken. Dit onderzoek is geldig voor de praktijk van het social work in Kuopio, omdat wij op dat terrein onderzoek hebben gedaan.

Naast de interviews hebben we ook veel literatuuronderzoek gedaan. De informatie die wij hebben gevonden op internet in de vorm van onderzoeken, artikelen en folders hebben wij getoetst aan de hand van een gesprek. Deze gesprekken vonden plaats met een docent en professor van *de University of Eastern Finland*, mevrouw L. Leinonen en mevrouw P. Pölkki. Zij hebben bevestigd dat de informatie over bijvoorbeeld het Finse zorgstelsel valide gegevens zijn. Ook hebben we dit getoetst door het zoeken naar meer artikelen, folders en onderzoeken van hetzelfde onderwerp. De resultaten uit het onderzoek hebben we laten controleren, mede door mevrouw L. Leinonen (docent social work aan de *University of Eastern Finland*) wat ook wel *member-checking* wordt genoemd (Baarda, De Goede en Teunissen, 2009, p286).

2.3.2 Betrouwbaarheid

Zoals in de gegeven definitie van betrouwbaarheid is benoemd, is het belangrijk dat in een onderzoek duidelijk is waar de onderzoeksconclusies op gebaseerd zijn. Deze moeten controleerbaar en inzichtelijk zijn. Ook moet het onderzoek onafhankelijk zijn van toeval.

Onze keuze is geweest om interviews af te nemen met social workers in Kuopio. Deze keuze is gemaakt, omdat wij in combinatie met afstuderen ook gingen studeren op de *University of Eastern Finland* in deze stad. Dit onderzoek is dus betrouwbaar voor de stad Kuopio.

Professor P. Pölkki van de *University of Eastern Finland*, met veel ervaring in het werkveld, heeft ons geholpen om social workers te interviewen die met gezinnen werken. Deze professor is een informant geweest in dit onderzoek, die ons kon verwijzen naar respondenten voor het onderzoek. Aan de respondenten hebben we gevraagd of zij nog andere social workers kennen die met gezinnen werken. Zo kunnen we een beter beeld krijgen van hoe de elementen bij verschillende social workers worden gebruikt, ook wel *snowball sampling* genoemd (Baarda, De Goede en Teunissen, 2009, p160). We hebben het onderzoek zo representatief mogelijk gemaakt, door geen grote getale social workers te interviewen, maar een aantal dat passend is bij de grootte van ons onderzoek.

We hebben in totaal zeven social workers geïnterviewd. Twee van de social workers waren professor in een gebied van social work en werkzaam aan de *University of Eastern Finland*. Een ander was werkzaam als assistent social worker en docent aan de *University of Eastern Finland*. Deze drie geïnterviewden hebben we kunnen benaderen, omdat wij studeerden aan de *University of Eastern Finland*. Ook hebben we een school maatschappelijk werker geïnterviewd. Professor P. Pölkki heeft haar benaderd voor ons. Daarnaast heeft zij ons in contact gebracht met een manager in de geestelijke gezondheidszorg en een *family social worker* die wij beiden hebben geïnterviewd. Mevrouw L. Leinonen heeft ons in contact gebracht met een pedagoog, die werkzaam is in een *family support centre* van de gemeente Kuopio.

We moesten rekening houden met het tijdschema van social workers. Er is ons verteld dat er te weinig social workers zijn in Kuopio en dat er grote veranderingen gaande zijn binnen de gemeente op het niveau van sociale dienstverlening. We zijn daarom wel eens aangelopen tegen het vinden van social workers die tijd voor ons konden vrijmaken. Uiteindelijk zijn we tevreden met de zeven interviews die we hebben afgenomen en vinden we dat we realistisch zijn geweest in onze eerste verwachtingen van het aantal interviews (zie hoofdstuk één). Doordat geïnterviewde social workers in verschillende beroepsgroepen met gezinnen werken, is geprobeerd het onderzoek zo goed mogelijk onafhankelijk van toeval te laten zijn. We kunnen er daarom vanuit gaan dat we een bruikbare doorsnede hebben van het werken met de elementen *versterken* en *verbinden*.

2.4 Relevantie

“Uit het onderzoek moet duidelijk worden *waarom* het zinvol en belangrijk is dit onderzoek uit te voeren. Het is ook belangrijk om grondig na te gaan voor wie of waarvoor de uitkomsten van een onderzoek relevant zijn” (Baarda, De Goede en Teunissen uit 2009, p29).

2.4.1 Relevantie voor het werkveld

Op de website van de Christelijke Hogeschool Ede staan redenen waarom het lectoraat Jeugd en Gezin is opgericht. Twee van de redenen worden hieronder weergegeven:

- *“Het thema relatie en gezin staat in onze samenleving van vandaag in de aandacht. Na een langdurig proces van modernisering en daarmee samenhangende individualisering is het belang van instituties als het gezin en de familie wat in vergetelheid geraakt. Er wordt veel nagedacht over opvoeding en ontwikkeling van kinderen en er wordt veel aandacht besteed aan de plaats van jongeren in onze samenleving, niet in de minste plaats vanwege een aantal grote incidenten.*
- *Binnen de hulpverlening is sinds de jaren 50 veel aandacht voor de vraag hoe mensen zich tot elkaar verhouden en wat mensen daarin van elkaar nodig hebben of voor elkaar kunnen betekenen” (Christelijke Hogeschool Ede (n.d.)).*

Beide redenen hebben betrekking tot (actuele) (beleids)thema's in de samenleving en in het werkveld van de social worker. Een voorbeeld van een beleidsthema is de nota gezinsbeleid uit 2008. Het kabinet wil Nederland gezinsvriendelijker maken en investeren in de sociale samenhang. De afgelopen jaren is in het overheidsbeleid de aandacht voor de rol en betekenis van gezinnen in de samenleving toegenomen. Hiervoor zijn een aantal goede redenen:

- Het meeste deel van de burgers woont in gezinsverband, dit betekent dat Nederlanders een keuze maken voor een gezin. De overheid wil expliciet rekening houden met deze keuze van de burgers.
- Gezinnen verdienen zorg als het niet goed gaat in het gezin. Het gezin is een belangrijke thuishaven voor kinderen en moet zorgen dat de kinderen later zelfstandig en verantwoordelijk in het leven staan.
- De hedendaagse samenleving zet het gezin onder druk. De maatschappij is complexer en dynamischer geworden, dan bijvoorbeeld twintig jaar geleden. Het opvoeden is lastig in combinatie met werken, laat staan bij eenoudergezinnen die gegroeid zijn in Nederland.
- De duurzaamheid van relaties tussen ouders staat onder druk. Het aantal scheidingen is toegenomen, met negatieve consequenties voor de kinderen.

Het kabinet wil investeren in het gezin, de kracht van gezinnen versterken, bijdragen aan een balans tussen gezin en werk, een gezin grond onder de voeten geven en zo bijdragen aan een sociale stabiliteit van de Nederlandse samenleving (Nota Gezinsbeleid, 2008).

Doordat Finland op verschillende gebieden voor loopt of voor heeft gelopen in de ontwikkeling van bijvoorbeeld zorg en economie, kunnen de Nederlandse social workers door middel van dit onderzoek iets leren van de Finse social workers. We willen enkele (nieuws)berichten en feiten over Finland op een rijtje zetten.

- Finland heeft het hoogste aandeel in hoogopgeleiden in Europa, blijkt uit statistieken van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), studenten kunnen kosteloos studeren.
- Uit statistieken van het CBS blijkt dat in de Scandinavische landen het verschil tussen de hoogste en de laagste inkomensgroepen het geringst is.
- Een onderzoek naar arme eenoudergezinnen uit 2001 wijst uit dat in Finland 9% van de eenoudergezinnen arm is, in tegenstelling tot 40% in Nederland (Nederland en Europa, armoede voorbij grenzen, 2001).
- Volgens www.nu.nl is Finland het eerste land ter wereld waar elke burger recht heeft op breedband internet.
- Op www.nu.nl staat dat het consumentenvertrouwen in de Scandinavische landen Zweden, Noorwegen en Finland hoog is, een stuk hoger dan in Nederland.
- Finland heeft één van de meest uitgebreide welzijnssystemen van de wereld (Wikipedia.nl (n.d.)).

We mogen juist iets van Finland verwachten omdat zij een goed ontwikkeld zorgstelsel hebben. Ook is in Nederland aandacht voor het gezin, zoals te lezen is in het voorbeeld van de nota gezinsbeleid. Dit onderzoek kan daarom een bijdrage leveren aan lessen in de praktijk, in lessen voor sociale studies en methodiekontwikkeling op het gebied van gezinshulpverlening.

2.4.2 Relevantie voor het lectoraat Jeugd en Gezin

Om duidelijk te maken wat het lectoraat Jeugd en Gezin bezighoudt, hieronder een beschrijving welke relevant is voor deze subparagraaf.

“Opvoedproblemen gaan net zoveel over de ouders als over het kind en vice versa. Het onderzoek focust dan ook op hulpverlening die zich richt op de relaties tussen de verschillende gezinsleden.

Deze thematiek is hoogst actueel. De laat moderne samenleving stelt nieuwe eisen aan het gezin, onder de druk waarvan gezins- en opvoedingsproblematiek zichtbaar toeneemt. Het lectoraat wil een belangrijke bijdrage leveren aan de professionalisering van de hulpverlening op genoemd terrein. Binnen het lectoraat is specifieke aandacht voor de volgende onderzoeksterreinen:

- *Jeugd en Gezin; Methodiekontwikkeling in opvoedingsondersteuning, (intensieve) ambulante hulpverlening, contextuele hulpverlening en residentiële hulpverlening.*
- *Jeugd en Gezin; Waarden en Zingeving, welke plek hebben deze elementen in het methodisch hulpverlenend handelen?*
- *Jeugd en Gezin; van (jonge) professionals, in het werkveld van Jeugd en Gezin” (Christelijke Hogeschool Ede (n.d.)).*

Vanuit de probleemstelling van de opdrachtgever, die terug te vinden is in hoofdstuk één, kan dit onderzoek bijdragen aan de methodiekontwikkeling en aan de (jong) professional. Er wordt onderzocht hoe de elementen *versterken* en *verbinden* in de Finse gezinsbegeleiding vorm worden gegeven. De uitkomsten van dit onderzoek zouden interessant kunnen zijn voor het onderzoeksterrein methodiekontwikkeling.

De verschillende werkwijzen met de elementen *versterken* en *verbinden* kan vergeleken worden en er kan gezocht worden gezocht naar waar de Nederlandse gezinsbegeleiding kan leren van de Finse gezinsbegeleiding. De conclusies en aanbevelingen die wij beschrijven in hoofdstuk acht kunnen hierbij helpend zijn. Daarnaast is het naar onze mening goed om benaderingen en werkwijzen met enige regelmaat te toetsen. Dit kan getoetst worden aan andere instellingen, maar ook aan andere landen.

2.5 De verzorgingsstaat in Finland

In deze paragraaf willen wij u als lezer een uitleg geven op de verzorgingsstaat in Finland. Wij zijn ons er van bewust dat ons onderzoek plaatsvindt in een land met een andere verzorgingsstaat dan zoals wij die in Nederland kennen. Om de plaats van de hulpverlening in de Finse context te begrijpen, willen we daarom een introductie geven. We willen beginnen met het geven van een definitie van de term verzorgingsstaat. Daar leggen we uit hoe de Finse overheid is vormgegeven.

Een omschrijving van het begrip verzorgingsstaat: “Aanduiding voor een naoorlogs type democratisch-libertaire maatschappij, waarin via een duaal systeem van premieheffing en belastingbetaling een stelsel van collectieve zorg functioneert onder organisatorische leiding van de overheid, ter verschaffing van inkomen of zorg aan burgers in situaties waarin zelfstandige inkomstenverwerving of zelfzorg onmogelijk of ontoereikend is.” (Sociologie en de moderne samenleving, 2008, p265).

In 1809 was Finland in bezit van Rusland. In 1917 verklaarde Finland de onafhankelijkheid. Finland is een sociaal democratische republiek met een gekozen president. De minister-president wordt verkozen door het parlement en daarna formeel benoemd door de president. De president benoemt de overige ministers in overleg met de minister-president. Voordat de minister-president wordt verkozen, onderhandelt het parlement over het politieke programma (een uiteenzetting van de belangrijkste taken voor de toekomstige regering) en de samenstelling van de regering. Daarna wordt een kandidaat voorgesteld voor het minister-presidentschap door de president (Finnish Government (n.d.)).

De Finse verzorgingsstaat vertegenwoordigt *het Nordic welfare state model* (economische en sociale modellen van de Scandinavische landen). Het model richt zich specifiek op het verbeteren van de individuele autonomie, het waarborgen van universele beschikbaarheid van de mensenrechten en het stabiliseren van de economie. Het onderscheidt zich van andere welvaartsstaten met dezelfde doelen, omdat de nadruk ligt op bijvoorbeeld het maximaliseren van arbeidsparticipatie, streven naar gelijkheid tussen mannen en vrouwen en uitgebreide en gelijke uitkeringen (Wikipedia (n.d.)).

Elke Finse burger heeft recht op zorg, ongeacht de financiële status. Als individuen hebben zij daar meer recht op dan als lid van een gezin. Het individu in het gezin is hier belangrijker, dan het gezin in het geheel. De staat is verantwoordelijk voor de sociale veiligheid. In Finland wordt social work begrepen als geïnstitutionaliseerd element in het sociale dienstensysteem van de verzorgingsstaat. Hier wordt sociale veiligheid gezien als combinatie van universele behoeften gerelateerde voordelen voor alle burgers en vooral werkgerelateerde voordelen voor arbeiders (Adams, Erath, Shardlow, 2001, p7).

De gelijkheid tussen mannen en vrouwen is belangrijk in Finland. Dit is terug te zien in de praktijk: De dagopvang voor kinderen is belangrijk, zodat moeders deel kunnen nemen aan de arbeidsmarkt. Alle kinderen onder de leerplichtige leeftijd (7 jaar) hebben het recht op gemeentelijke dagopvang. Een ander voorbeeld is dat Finland het eerste Europese land is dat vrouwen kiesrecht gaf (Embassy of Finland, Tokyo en Finlandsite (n.d.)).

De basiselementen in het Finse systeem van sociale bescherming zijn preventief. Zij komen terug in het sociaal- en gezondheidsbeleid, in de sociale diensten en in de gezondheidszorg en sociale verzekeringen. Het hoofddoel is om het inkomen van mensen veilig te stellen door middel van een uitgebreid systeem van fundamentele veiligheids- en inkomensafhankelijke uitkeringen. Het doel is om een redelijk niveau van consumptie in verschillende risicovolle situaties te garanderen. Een ander belangrijk element in het Finse systeem van sociale bescherming is de uitgebreide sociale gezondheidszorg. Het *Ministry of Social Affairs and Health* (MSAH) is hier verantwoordelijk voor. Het MSAH heeft al lange tijd ervaring in de planning en leiding van de sociale bescherming. Zij versterken de capaciteiten van mensen om te werken, ondersteunen mensen in het ontwikkelen op de arbeidsmarkt en zorgen voor sociale- en gezondheidsdiensten (Ministry of Social Affairs and Health, 2008 en Embassy of Finland, Tokyo (n.d.)).

Het belang van volksgezondheidszorg als basis voor integratie in de maatschappij wordt algemeen erkend. Finnen zijn redelijk tevreden met hun verzorgingsstaat. Het doel van het MSAH is dat iedereen dezelfde mogelijkheden heeft op een gezond en sociaal veilig leven (Ministry of Social Affairs and Health, 2008). In hoofdstuk vier zal meer ingegaan worden op het MSAH en de gezondheidszorg.

Uitgaven die mensen maken voor sociale gezondheidszorg worden voornamelijk gefinancierd door de werkgevers, de centrale overheid en de gemeenten (belastingen). De staat betaalt de plaatselijke overheden een bijdrage ter financiering van sociale gezondheidszorg (Embassy of Finland, Tokyo (n.d.)).

Inwoners van een gemeente in Finland kunnen met gezondheidskwesties terecht in gezondheidscentra, waar behandeling wordt gegeven die in Nederland vergelijkbare werkzaamheden inhouden met die van een huisarts. Niet alleen artsen, maar ook medisch specialisten, psychologen, zwangerschapszorg, wijkverpleging, thuiszorg zijn aanwezig in deze centra. Het is voor inwoners niet altijd mogelijk om hun eigen arts te kiezen, dat ligt aan het gezondheidscentrum of de plaatselijke overheid. De inwoners van Finland vallen onder een ziektekostenverzekeringstelsel. Aan de kosten hiervan dragen zowel zelfstandigen, werkgevers, verzekerden, als de staat bij (Europese commissie, werkgelegenheid, sociale zaken en gelijke kansen en CultureScope (n.d.)).

In Finland wordt de sociale dienstverlening door de lokale overheden ingevuld. In Nederland is de zorg meer geprivatiseerd. Daarnaast wordt de hulp aan gezinnen onder andere geboden in centra, in Nederland gebeurt dit ook door het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG). De gezondheidscentra in Finland zijn niet alleen op het gezin en de overheid gericht, maar bieden bredere zorg aan, dan in vergelijking met het CJG in Nederland. Een ander verschil is dat een Nederlander een huisarts heeft die hij zelf mag kiezen, in Finland zijn de 'huisartsen' ondergebracht in de gezondheidscentra en mag een Fin in de meeste gevallen niet zelf een arts kiezen.

We willen nu toespitsen op de positie van de social worker in de overheid. In Finland is de positie en rol van de social worker nauw verbonden met de verzorgingsstaat. Deze is gebaseerd op de ideologieën van universele sociale bescherming, gelijkheid, sociale gerechtigheid en sociale rechten. Het organiseren van de welvaart in de maatschappij wordt in onderstaande tabel weergegeven.

Table 2.1: Idealised Models of Welfare State Systems			
	Anglo-American	Continental European	Nordic/Scandinavian
Ideology/Politics	Liberal	Conservative	Social-Democratic
Social policy model	Residual	Corporatist	Institutional
Social security system	Minimal, selective (only for the poorest people)	Contributory based	Universal (for all people)
Provision of welfare services	Market based	Civil society based	State based
Everyday life	Individual freedom	Achievement-orientated	Social citizenship

(Adams, Erath, Shardlow, 2001, p6)

In Finland is social work aan de ene kant gebaseerd op de wet en op de sociale status en aan de andere kant op psychosociale kennis. De eerstgenoemde rust op het feit dat de social worker een publieke autoriteit is. De laatstgenoemde op het feit dat de social worker een praktische uitvoerder is in het werkveld.

De professionele status van social work en de ontwikkeling hiervan in Finland kan onderzocht worden vanuit het perspectief vanuit de Social Welfare Act. Deze Social Welfare Act definieert social work: "Social work betekent begeleiding, ondersteuning en onderzoek van sociale problemen door professionele social workers en andere ondersteunende maatregelen. Dit met de bedoeling om de veiligheid van individuen en gezinnen te handhaven en te bevorderen" (Erath, Littlechild 2010, p43-54).

Samenvatting

In dit hoofdstuk van verantwoording vonden we het belangrijk om onze voorbereiding en de door ons gemaakte keuzen, zowel inhoudelijk als praktisch, te verantwoorden. In de paragraaf 2.1 wordt beschreven hoe we ons hebben voorbereid op het doen van onderzoek in Finland. In paragraaf 2.2 worden onze keuzen verantwoord. We leggen uit waarom we de term IAG en onze doelgroep breed hebben geïnterpreteerd. Als laatste beschrijven we de keuze voor de term social worker gekozen, omdat dit beter past bij de Finse hulpverlening.

Vervolgens is de validiteit en betrouwbaarheid van ons onderzoek beschreven. Hierin wordt duidelijk dat we als onderzoekers plaats- en tijdgebonden zijn. Hierdoor is het onderzoek betrouwbaar voor de stad Kuopio. Ook wordt duidelijk dat de doelgroep van dit onderzoek de social workers zijn geweest en vanuit deze doelgroep de elementen *versterken* en *verbinden* zijn onderzocht.

Hierop aansluitend wordt in paragraaf 2.4 de relevantie van dit onderzoek voor het werkveld en de relevantie voor het lectoraat Jeugd en Gezin beschreven. Door middel van doelen van het lectoraat en feiten uit Finland hebben we dit beantwoord.

De laatste paragraaf in dit hoofdstuk is een beschrijving van de verzorgingsstaat in Finland. Dit vonden wij belangrijk om in het vervolg van het onderzoek de hulpverlening aan gezinnen te begrijpen, in de context van de verzorgingsstaat.

Hoofdstuk 3

Hoe ziet de systeembenadering er in hoofdlijnen uit en wat wordt er verstaan onder versterken en verbinden binnen de systeembenadering? Wat is de doelgroep van de IAG in de Nederlandse situatie?

Inleiding

In dit hoofdstuk proberen wij een beeld geven van wat de systeembenadering op hoofdlijnen inhoudt (3.1) en wat de elementen *versterken* en *verbinden* betekenen binnen deze benadering (3.2). Daarnaast wordt de doelgroep van de IAG in de Nederlandse situatie beschreven (3.3). Door deze doelgroep te beschrijven, weten we op welk deel van de hulpverlening in Finland we ons moeten concentreren, namelijk dat deel dat vergelijkbaar is met de IAG in Nederland.

3.1 Wat is de systeembenadering in hoofdlijnen?

De systeembenadering is de uitwerking van de systeemtheorie. De systeemtheorie is gericht op de complexiteit en onderlinge afhankelijkheid tussen en binnen systemen. Deze theorie wordt gebruikt in verschillende disciplines. In de hulpverlening gaat de systeemtheorie er van uit dat de mens pas werkelijk begrepen kan worden in de context van zijn relaties.

Vanuit de systeembenadering staat een probleem van de cliënt nooit op zichzelf, maar is het een onderdeel van de wisselwerking met zijn omgeving. Dit kenmerkt de systeembenadering: kijken naar patronen en interacties binnen een groep mensen die op een of andere manier verbonden zijn en daardoor een systeem vormen.

In de hulpverlening wordt deze systeembenadering gebruikt in therapieën (systeemtherapie). In de systeemtherapie zijn er allerlei methodieken en strategieën die in de begeleiding en behandeling van gezinnen met psychosociale moeilijkheden wordt gebruikt (Wikipedia (n.d.)). Vanuit een voorgaand afstudeeronderzoek (Liefhebber & Bogert, 2010) noemen we een aantal stromingen binnen de systeemtherapie:

- De ervaringsgerichte therapie. Deze therapie is een systeembenadering die zijn oorsprong heeft in de experientiele gezinstherapieën, maar hulpverleners werken binnen deze therapie met de gezinsrelatie en daarnaast ook met de bredere sociale context. Het thema versterkend en verbindend werken in de twee pijlers van deze therapie, namelijk autonomie en verbondenheid.
- De contextuele therapie. Deze therapie is een systeembenadering die valt onder de intergenerationele benadering. Het thema verbondenheid en verbindend werken komen we tegen binnen het contextuele gedachtegoed van de Hongaarse therapeut Ivan B. Nagy.
- De oplossingsgerichte therapie. Deze therapie is een systeembenadering die zijn oorsprong heeft in de integratieve gezinstherapie. Het oplossingsgericht werken sluit aan bij het versterkend werken

en het begrip empowerment. Het is gericht op het bekrachtigen en verstevigen van het individu in zijn sociale context

- Emotionally Focused Therapy (EFT). Deze therapie is een integratie van de systeembenadering, experientiele gezinstherapie en de hechtingstheorie van Bowlby. Het thema hechting, verbondenheid en verbindend werken komen we tegen binnen deze therapie. Het is een model voor echtpaartherapie waarbij de emoties centraal staan en er wordt gestreefd naar een verbeterde emotie-interactie binnen het systeem. Het doel van EFT is dus om de emotionele beschikbaarheid van betrokkenen te verbeteren.

3.2 Wat wordt er verstaan onder *versterken* en *verbinden* binnen de systeembenadering?

Binnen de hierboven genoemde stromingen komen de elementen *versterken* en *verbinden* duidelijk naar voren. We hebben ervoor gekozen deze begrippen eerst in zijn algemeenheid uit te leggen en vervolgens hier kort op in te gaan aan de hand van twee van de genoemde stromingen: De oplossingsgerichte theorie, waarin de focus vooral ligt op empowerment en het element *versterken* en de hechtingstheorie, waarin de focus vooral ligt op het element *verbinden*.

3.2.1 Verzwakking van problemen, versterking van de persoon

Mensen ontwikkelen zich op verschillende manieren, afhankelijk van de plek waar zij leven en de gebeurtenissen die zij meemaken en die invloed hebben op hun leven. De ene persoon redt zich beter in het dagelijks leven dan de andere persoon en daarvoor zijn verschillende redenen aan te wijzen. We willen kort ingaan op wat het element *versterken* inhoudt. Daarnaast zijn we benieuwd op wat voor manieren mensen versterkt kunnen worden.

Versterking is ingebed in het hart van de praktijk van het maatschappelijk werk. Al vanaf meer dan honderd jaar geleden zoeken maatschappelijk werkers naar hoe cliënten versterkt kunnen worden. In sommige literatuurstukken verwijst versterking naar het vermogen van een gezin om een beroep te doen op verschillende hulpbronnen en zeggenschap in de eigen situatie te verkrijgen, het op de voorgrond plaatsen van gezinsgedreven diensten, en de kwaliteit van de relationele interacties van de hulpgevers. Ook benadrukt maatschappelijk werk versterking als 'reflexive activity' dat vergemakkelijkt kan worden (niet voltooid) door de professional, wanneer het zich bevindt in de persoon en niet in de helper. De interpersoonlijke dimensie van versterking is voorzien van effectiviteit door het beïnvloeden van anderen (Metteri A. & Kröger T. & Pohjola A. & Rauhala S-L (editors) 2004).

De 'reflexieve therapeutische kijk' (Payne, 2005), ziet de taak van social work in het zoeken van het best mogelijke welzijn van individuen en groepen in de samenleving door het aanmoedigen van het zoeken naar

groei en zelfontplooiing. De wederzijdse invloed tussen cliënt en social worker wordt door Payne benadrukt.

Een meer socio-politieke dimensie wijst naar het punt waar persoonlijke effectiviteit tussen persoon en de omgeving en de hulpbronnen waarop een beroep kan worden gedaan, elkaar overlappen. Lee combineert deze aspecten in het identificeren van drie dimensies van versterking:

- De ontwikkeling van een meer positieve en krachtiger gevoel van het 'zelf'
- De samenstelling van kennis en vermogen voor een meer kritisch begrip van sociale en politieke realiteiten van iemands omgeving
- De aanplanting van hulpbronnen en strategieën, of een meer functionele competentie, voor het verwerven van persoonlijke en gemeenschappelijke sociale doelen (Metteri A. & Kröger T. & Pohjola A. & Rauhala S-L (editors) 2004).

De definitie voor het element *versterken* die wij in dit onderzoek gebruiken is:

Versterken: 'De social worker maakt gebruik van interventies die zich richten op het vergroten van de zelfcontrole, opsporen en ontwikkelen van innerlijke kracht, aanleren van nieuwe vaardigheden om te kunnen participeren binnen de context. Het doel is om het individu meer grip te geven op het eigen leven en de context.'

Versterking wordt in dit onderzoek gezien als zich afspelend op individueel en gemeenschapsniveau. Op individueel niveau gaat het om toename van persoonlijke controle, ontwikkelingsvaardigheden en participatie binnen een gemeenschap. Op gemeenschapsniveau gaat het om initiatief nemen om de gemeenschap te verbeteren.

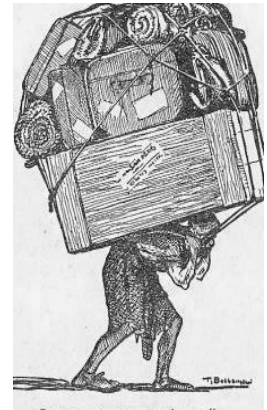
Er wordt hier ook onderscheid gemaakt tussen ontwikkeling van macht en van kracht. Ontwikkeling van kracht zou gaan om ontwikkeling van competentie, vermogen en inzicht om zo controle te verkrijgen. Ontwikkeling van macht heeft te maken met het verwerven van controle binnen maatschappelijke structuren en organisaties (Roos Delaheij, 2004). Het gaat dus beide om het verwerven van controle (Liefhebber & Bogert, 2010).

Wanneer mensen in complexe situaties terecht komen ontstaan er vaak problemen. We gebruiken hier het voorbeeld van Hantii, een negenentwintigjarige man uit Kuopio (Finland). Hantii heeft veel problemen, die hem boven het hoofd lijken te groeien. Hoe groter de problemen worden, hoe kleiner Hantti zelf wordt. De last hangt zwaar aan zijn schouders, hij moet steeds gebukter lopen, niet wetend welke kant op.

Soms loopt Hantti scheef, omdat een probleem omtrent hetzelfde onderwerp steeds groter wordt en aan één kant blijft hangen, en soms is het allemaal zwaar omdat er aan alle kanten van zijn lichaam een probleem lijkt te hangen.

Het lastigst wordt het wanneer problemen de vervelende eigenschap hebben ook aan de ogen en oren van Hantii te gaan hangen, zodat hij niets meer kan zien en horen. Hij kan zijn eigen probleem niet meer oplossen omdat hij het gewoonweg niet ziet, niet hoort, en zich er niet bewust (meer) van is.

Soms hangen er zware problemen –denk aan relatieproblemen, geldzorgen, werkloosheid, eenzaamheid of verslaving- aan de voeten van Hantii, zodat hij thuis moet blijven omdat het te zwaar is om nog een stap te kunnen zetten. Hantii blijft binnen en voelt zich eenzaam en depressief. Hij mist de geluiden, geuren en kleuren van vroeger en weet niet hoe hij de problemen van zijn ogen, oren en voeten af moet trekken omdat zijn handen ook te zwaar zijn. Aan iedere vingertop hangt een situatie, een gebeurtenis die zijn leven heeft beïnvloed en hem nu heel klein maakt.

Problemen, situaties en life-events kunnen mensen zoals Hantii verzwakken. Soms lijken deze problemen er als vanzelf weer af te vallen, maar meestal is daar actie voor nodig. Hantii heeft het nodig weer te gaan geloven in zichzelf en weer te gaan zien hoe zijn leven eruit zag voordat de problemen er waren. Vaak komt het voor dat iemand als Hantii hier wel wat hulp bij zou kunnen gebruiken.

Het is niet de taak van de maatschappelijk werker om de problemen één voor één van het lichaam van Hantii af te plukken. Daarvoor zitten zij te vast en door de jaren heen hebben we ontdekt dat problemen alleen los willen laten wanneer de eigenaar daar actie op onderneemt. De maatschappelijk werker kan de problemen samen met Hantii opsporen. Door middel van het voeren van gesprekken is het een uitdaging om Hantii in staat te stellen zelf actie te laten ondernemen.

Bij versterking gaat het om de ontwikkeling van competentie, vermogen en inzicht om de controle over problemen weer te krijgen en hierin steeds sterker te worden. Versterking binnen personen of gezinnen bestaat uit: het opsporen en ontwikkelen van de positieve krachten die aanwezig zijn (enlargement), het aanleren van vaardigheden, die noodzakelijk zijn (enablement) en het stoppen van negatieve patronen en dit ombuigen naar positieve patronen (enlightment) (Loeffen 2003, blz. 38, geraadpleegd uit: Liefhebber & Bogert, 2010).

Het voorbeeld van Hantii helpt ons voor ons te zien hoe dit proces kan verlopen. Vaak voelen mensen de problemen letterlijk aan hun lichaam hangen en hebben zij het nodig hierin versterkt te worden. Op wat voor manieren is dat mogelijk?

Er zijn interventies nodig die zich richten op het vergroten van de zelfcontrole, opsporen en ontwikkelen van innerlijke kracht, aanleren van nieuwe vaardigheden om te kunnen participeren binnen de context. Het

doel is om mensen zoals Hantii meer grip te geven op het eigen leven en de context waarin zich dit afspeelt.

3.2.2 De oplossingsgerichte theorie en versterken

Het oplossingsgericht werken sluit aan bij het versterkend werken. Het is gericht op het bekrachtigen en verstevigen van het individu in zijn sociale context (de Vries, 2008, blz. 90).

De belangrijkste interventie in de oplossingsgerichte therapie is het verschuiven van de visie van de cliënt(en) van probleemgeoriënteerd naar oplossingsgeoriënteerd. De maatschappelijk werker helpt hen te kijken naar wat er nog wel goed gaat, naar de mogelijkheden en de positieve kanten. In plaats van te kijken naar de problemen, wordt de focus gelegd op mogelijke oplossingen van die problemen. Het gezin wordt niet gezien als een falend gezin dat 'niet weet', maar als een deskundig gezin dat 'nog niet weet' en daarom hulp vraagt.

De oplossingsgeoriënteerde aanpak is gericht op het versterken van het gezin, zodat de gezinsleden weer zonder hulp verder kunnen (Le Fevere de ten Hove, 2008, zoals beschreven in Liefhebber & Bogert, 2010).

3.2.3 Verschillende doelen versterkend werken

Een van de doelen die gesteld kunnen worden bij versterkend werken, is het vergroten van zelfcontrole. Met het begrip zelfcontrole bedoelen we hier 'zelfdiscipline' en het al dan niet in staat zijn om je als persoon aan te passen aan de omgeving. (Van der Ploeg & Scholte, 1996) In feite staat zelfcontrole hier voor goed functioneren in de samenleving. Zelfcontrole houdt ook in dat iemand in staat is om controle te houden over het eigen doen en laten, het handhaven van de eigen impulsen. Mogelijke interventies:

- op zoek gaan naar innerlijke drijfveren d.m.v. motiverende gespreksvoering
- beroep doen op verantwoordelijkheidsgevoel vanuit een positieve insteek
- bieden van keuzemogelijkheden, handvatten geven om keuzes te maken
- leren nemen van verantwoordelijkheid, door durven stil te staan bij eigen emoties en keuzes.

Een tweede doel dat gesteld kan worden is het opsporen en ontwikkelen van innerlijke kracht. Mogelijke interventies:

- in kaart brengen van reeds ontwikkeld *copinggedrag*, aansluiten bij wat werkt en nieuw *copinggedrag* aanleren waar nodig
- aanspreken, ondersteunen of ontwikkelen van persoonlijke kwaliteiten
- vergroten van of aanleren nieuwe handelingsvaardigheden, bijvoorbeeld assertiviteit
- versterken van eigenwaarde door bevestiging van de ander en aan te sluiten bij zijn leefwereld

Een derde belangrijk doel wanneer het gaat om versterkend werken is het aanmoedigen van participatie binnen de context. Daarmee bedoelen we het meedoen met activiteiten in het dagelijks leven, oftewel het meedraaien in de maatschappij. Dit is een doel dat breed gesteld kan worden, samen met de cliënt kan gekeken worden naar op welk levensterrein meedoen voor hem of haar op dat moment het meest haalbaar is. Mogelijke interventies:

- een beroep doen op bewustwording van de cliënt op de eigen invloed binnen het gezin of de context van het dagelijks leven
- Aanmoedigen van autonomie, bespreken en uitleggen van begrippen meedoen, beslissen, discipline en flexibiliteit.
- Het in kaart brengen van zowel externaliserende als internaliserende drijfveren of blokkades die de cliënt ervaart (Liefhebber & Bogert, 2010).

Het versterkingsproces vindt vaak in stapjes plaats, problemen worden langzaam minder en een persoon krijgt weer meer bewegingsvrijheid. Het is geen makkelijk proces en uit onderzoek is gebleken (Johnson, 2010) dat mensen dit niet alleen kunnen. Zij hebben elkaar nodig.

3.2.4 De verbinding leggen of versterken

Ivan Boszormenyi- Nagy, een Hongaars- Amerikaanse psychiater verwijst met het woord context naar *“de dynamische verbondenheid van de mens met zijn betekenisvolle relaties over verschillende generaties. Ieder mens maakt deel uit van een familiaal netwerk van verhoudingen, waarin iedereen met iedereen verbonden is in een dynamische balans van geven en nemen”* (System Dynamics (n.d.)).

Nagy bedoelt dat gezinsleden altijd met elkaar zijn verbonden. Langs ieder gezinslid loopt een draadje naar het andere gezinslid toe. Die draden kunnen heel sterk zijn, soms lijken zij meer op touwen. Maar soms is het net een zijden draadje, kwetsbaar voor iedere ontbering die het tegenkomt. Soms zijn draadjes al een beetje rafelig door problemen die zich er vroeger aan vast geketend hebben en sporen achter hebben gelaten. Want sommige problemen hebben de vervelende eigenschap dat ze op dit draadje gaan zitten. Als zij te zwaar zijn, loopt de draad beschadigen op.

Nagy noemt de draad een band en volgens hem is die band tussen ouders en kinderen existentieel. Dit houdt in dat de relatie onomkeerbaar, niet te vervangen is en de relatie niet kan worden ontkend. De draad kan dus dunner worden, rafelen of uitrekken, hij kan nooit breken.

Het is hierin van belang dat gezinsleden elkaar weer gaan zien. Wanneer zij zich meer met elkaar verbonden voelen zal de draad strakker worden getrokken en hebben problemen minder ruimte om negatieve invloed op de draad uit te oefenen.

De definitie voor het element *verbinden* die wij in dit onderzoek gebruiken is:

Verbinden: 'De social worker maakt gebruik van interventies die zich richten op het tot stand brengen, herstellen en/of versterken van de relationele verbondenheid van het individu met de ander binnen zijn context. Het gaat hierbij om relationele hulpverlening, gedrag wordt begrepen vanuit de relatie.'

(Liefhebber & Bogert, 2010)

3.2.5 De hechtingstheorie en verbinden

Bij het kijken naar de hechtingstheorie is een belangrijke pijler is voor het thema verbondenheid. Een goede hechting is een voorwaarde om emotionele en intieme relaties aan te kunnen gaan oftewel te komen tot verbondenheid met de ander.

De hechtingstheorie en de systeembenaderingen zijn altijd twee apart onderzochte wetenschappelijke terreinen geweest, maar tegenwoordig is er aandacht voor de mogelijkheden om de hechtingstheorie te integreren in het werken met gezinnen. John Bowlby is de grondlegger van de hechtingstheorie. Hij legt daarin het belang uit van een veilige hechting tussen kinderen en hun ouders, die als basis eigenlijk niet gemist kan worden. Die basisbehoefte bestaat bij volwassenen ook; mensen hechten zich aan andere mensen en als daarin iets misgaat, ontstaat er een probleem (Johnson, 2010).

Daarom is het van belang om binnen een therapieproces eerst stil te staan bij de emotionele veiligheid die al dan niet aanwezig is binnen een gezin en die veilige hechting zo nodig op te bouwen. En daarna pas praktisch aan de slag te gaan met het werken aan communicatieve vaardigheden.

3.2.6 Verschillende doelen verbindend werken

Hieronder willen we kort weergeven wat de doelen zijn van verbindend werken binnen de hulpverlening en welke interventies van de hulpverlening bij deze doelen passen.

Een eerste doel dat van belang is, is de mogelijkheid voor de gezinsleden om toegang te krijgen tot de eigen gevoelens en het begrijpen van de gevoelens en de emotionele reactie(s) van de ander die daar eventueel op kunnen volgen. Mogelijke interventies:

- het bieden van gelijkwaardig contact
- luisteren naar en richten op de hele context
- gedrag herleiden naar de onderliggende emoties en overtuigingen
- ruimte bieden voor emoties

Een tweede doel omtrent verbindend werken: Veiligheid ervaren in relaties onderling waarin zorg is voor elkaar en de mogelijkheid creëren om dit tot uitdrukking te brengen. Mogelijke interventies:

- stimuleren van het geven van erkenning aan elkaar
- aanleren van nieuwe interacties om eigen wensen en behoeften aan te geven binnen de relatie met de ander en ook tegemoet te komen aan de wensen en behoeften van de ander
- gezinsleden leren delen, lachen en huilen met elkaar

Een derde doel is het op zoek gaan naar sociale ondersteuning vanuit de context Mogelijke interventies:

- het inzetten van de bestaande hulpbronnen en op zoek gaan naar nieuwe hulpbronnen binnen de context

(Liefhebber & Bogert, 2010).

Herstel van verbindingen draagt in hoge mate bij aan het oplossend vermogen in gezinnen. De elementen *versterken* en *verbinden* lijken erg dicht bij elkaar te staan. Veel in het gedrag en de communicatie van een gezin is terug te voeren op het verlangen naar onderlinge verbondenheid, naar herstel van verstoorde verhoudingen.

3.3 Wat is de doelgroep van de IAG in de Nederlandse situatie?

Intensief Ambulante Thuisbegeleiding; een lange term voor een breed begrip. Wij hebben nagedacht over de betekenis van dit begrip en er informatie over opgezocht. Er is heel veel te vinden, maar uiteindelijk gaat het er natuurlijk wat IAG concreet inhoudt. Op de website www.huiselijkgeweld.nl vonden wij een uitleg van IAG die ons aansprak door de duidelijke omschrijving van de onderdelen van IAG die het geeft. Daarom noemen we deze uitleg hieronder.

“Er zijn verschillende vormen van ambulante hulpverlening in het gezin, ofwel hulp in de eigen omgeving van het gezin, zoals Intensieve Orthopedagogische Gezinsbehandeling (IOG), Intensieve Psychiatische Gezinsbehandeling (IPG), Praktische Pedagogische Gezinsbegeleiding (PPG) en Hulp in de Eigen Omgeving (HEO). De vele varianten onderscheiden zich door een eigen methodiek. De overeenkomst is dat alle behandel- en begeleidingsvormen concrete en laagdrempelige hulp in de thuissituatie bieden, zich richten op de volle breedte van de problematiek en de opvoeding en ontwikkeling van kinderen van 0 tot 18 jaar voorop stellen. In veel gevallen start een hulpverlener in een crisisachtige situatie. Een belangrijke vorm van therapeutische hulp is het aanleren van sociale en pedagogische vaardigheden. De gezinsmedewerker doet dit door instructie, rollenspel en het geven van voorbeelden.

Visie/uitgangspunten

De hulp is gebaseerd op het versterken van positieve krachten, waarbij de mogelijkheden en alle potentiële hulpbronnen van de gezinsleden benut worden.

Doel van de methodiek

- Het bieden van ambulante hulp in de thuisomgeving, gericht op het vergroten van competenties van de gezinsleden.
- Het voorkomen van uithuisplaatsing van de kinderen.
- Het creëren van een situatie waarin de kinderen zich veilig kunnen ontwikkelen

Doelgroep

Vrijwel alle vormen van IAG zijn bedoeld voor multi-probleemgezinnen met chronische en complexe problematiek. Er zijn vaak problemen op het gebied van opvoeding en gezag, verslaving of psychiatrie en niet zelden zijn er financiële, sociale of huishoudelijke problemen. Veel vormen van begeleiding in de eigen omgeving kunnen ook ingezet worden bij opvoedingsmogelijkheden in gezinnen met een (licht verstandelijk) gehandicapt kind” (Huiselijkgeweld.nl (n.d.)).

Vanuit deze uitleg gaan wij onderzoeken welke hulpverlening aan gezinnen in Finland, vergelijkbaar is met wat de IAG inhoudt in Nederland en van daaruit kunnen we gaan kijken naar welke plaats de elementen *versterken* en *verbinden* innemen.

In het vervolg van het verslag zullen we een andere definitie aanhouden wanneer we het hebben over IAG, namelijk de definitie uit het onderzoek dat vorig jaar is uitgevoerd door Liefhebber & Bogert. Deze definitie vonden wij meer concreet en duidelijk uitgelegd:

“Intensief ambulante gezinsbegeleiding is een intensieve vorm van hulpverlening aan gezinnen met kinderen in de leeftijd van 0-18 jaar. De hulpverlening richt zich op het voorkomen van uithuisplaatsing bij gezinnen met meervoudige problematiek en vindt thuis plaats. De gezinsbegeleiding richt zich op alle levensgebieden, dus niet alleen op opvoedingsproblematiek.

Met intensieve vorm wordt bedoeld: minimaal één, bij voorkeur twee contactmomenten per week” (Liefhebber & Bogert, 2010).

Samenvatting

In dit hoofdstuk hebben we ten eerste beschreven wat de systeembenadering in hoofdlijnen inhoudt. Daar kwam naar voren dat vanuit de systeembenadering gekenmerkt wordt door de aanname dat een probleem van de cliënt nooit op zichzelf staat, maar dit een onderdeel is van de wisselwerking met zijn omgeving. Binnen de systeembenadering wordt gekeken naar patronen, interacties en wisselwerkingen binnen een groep mensen die op een of andere manier verbonden zijn en daardoor een systeem vormen. De systeembenadering wordt binnen verschillende therapieën gebruikt.

Ten tweede werden in voorgaand hoofdstuk de elementen *verbinden* en *versterken* gedefinieerd en uitgelegd met behulp van een casus. We hebben het element *versterken* omschreven als een proces waarbij mensen meer grip krijgen op gebeurtenissen en situaties die voor hen belangrijk zijn en waarin mensen zich bewust worden van hun persoonlijke invloed op situaties.

Hierbij gaat het om de ontwikkeling van competentie, vermogen en inzicht om de controle over problemen weer te krijgen en hierin steeds sterker te worden. We hebben de oplossingsgerichte theorie benoemd omdat dit een theorie is waarin het element *versterken* duidelijk naar voren komt. Vervolgen zijn er een aantal doelen van versterkend werken uiteengezet.

Het element *verbinden* hebben we in dit hoofdstuk beschreven met behulp van de hechtingstheorie van Bowlby en de contextuele theorie van Nagy. Verbondenheid; volgens Nagy in een dynamische balans van geven en nemen. Een goede hechting is een voorwaarde om emotionele en intieme relaties aan te kunnen gaan oftewel te komen tot verbondenheid met de ander. Bowlby beschreef dit proces tussen kinderen en hun ouders. In dit hoofdstuk zijn we ervan uitgegaan dat deze behoefte aan hechting in volwassen relaties ook bestaat. Volgens Nagy zijn gezinnen altijd met elkaar verbonden omdat de band die zij hebben existentieel is. Ook werden er verschillende doelen van verbindend werken beschreven.

Ten derde hebben in voorgaand hoofdstuk beschreven wat de doelgroep van de IAG in de Nederlandse situatie is. We hebben een definitie gegeven, de visie en uitgangspunten worden beschreven en het doel en de doelgroep van de methodiek van IAG worden benoemd.

Vrijwel alle vormen van IAG zijn bedoeld voor multi-probleemgezinnen met chronische en complexe problematiek. IAG kan ingezet worden bij problemen in veel verschillende gebieden.

Hoofdstuk 4

Hoe ziet het Finse zorgstelsel er in hoofdlijnen uit en welke plek heeft de hulp aan gezinnen binnen dit zorgstelsel?

Inleiding

In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe het zorgstelsel van Finland in hoofdlijnen is vormgegeven (4.1). Daarbinnen wordt vooral de nadruk gelegd op de hulp aan gezinnen en welke plek deze hulp heeft in het zorgstelsel (4.2) en hoe deze wordt vormgegeven (4.3). Tevens streven wij ernaar in dit hoofdstuk duidelijk te maken hoe de hulpverlening aan gezinnen er in Finland uit ziet, vergelijkbaar met de Nederlandse IAG (4.4). Omdat niet alle hulpvormen bij IAG aansluiten, maar we wel de hulpvormen waarin met de elementen *verbinden* en *versterken* gewerkt wordt naar boven willen halen, worden deze ook beschreven (4.5). Deze deelvraag wordt beantwoord met behulp van informatie uit literatuur over de Finse overheid, het zorgstelsel in Finland en vanuit gesprekken met professoren van de *University of Eastern Finland*.

4.1 Hoe is het Finse zorgstelsel in hoofdlijnen vormgegeven?

Een van de plichten van de overheid is om te zorgen voor de gezondheid en het welzijn van de bevolking. Dit wordt in Finland geregeld door het Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid (*Ministry of Social Affairs and Health*, hierna MSAH genoemd).

Het MSAH is verantwoordelijk voor het overkoepelend functioneren van sociale dienstverlening en gezondheidszorg. Het MSAH bepaalt het verloop van de ontwikkeling van deze diensten, maakt wetgeving en stuurt hervormingsprocessen aan. Het MSAH houdt toezicht op de uitvoering en kwaliteit van deze diensten via *the Regional State Administrative Agencies* (de regionale rijksadministratie) en *the National Supervisory Authority for Welfare and Health* (de nationale, toezichthoudende autoriteit van welzijn en volksgezondheid).¹

Op korte termijn wordt de ontwikkeling van sociale dienstverlening en gezondheidszorg geleid door het *Development Programme for Social and Health Care*, (ontwikkelingsprogramma voor sociale dienstverlening en gezondheidszorg), ook wel het 'Kaste-programma' genoemd. Dit programma gaat over de periode 2008-2011. Het programma bevat een uitwerking van belangrijke lange termijn doelen. Deze doelen zijn:

- Het verbeteren van sociale integratie in gemeenten en het verlagen van sociale uitsluiting
- Toename van welzijn en gezondheid van inwoners van de gemeenten en het verminderen van ongelijkheid binnen de zorg

---

¹ Bijlage 1: Schematisch overzicht van de Ministry of Social Affairs and Health and Related Authorities

- Het verbeteren van de kwaliteit, effectiviteit en beschikbaarheid van de diensten voor de gemeentelijke inwoners en het verminderen van regionale ongelijkheden in diensten

Preventie met het oog op het handhaven van welzijn en welvaart is een belangrijk kenmerk van Fins beleid op sociale zaken en volksgezondheid. De zorg wordt in Finland primair gefinancierd door het heffen van belasting.

Er wordt bovenstaand over sociale dienstverlening en gezondheidszorg gesproken. De gezondheidszorg is de medische kant van de zorg, zoals het bieden van toegang tot de gezondheidszorg, gespecialiseerde medische zorg et cetera. Het maatschappelijke werk zoals wij dat in Nederland kennen valt onder de sociale dienstverlening. Omdat juist de sociale dienstverlening van belang is voor dit onderzoek, wordt hier vanaf nu verder op ingegaan.

De verantwoordelijkheid om binnen gemeenten de sociale dienstverlening en zorg te regelen hoort bij de lokale overheid thuis. Gemeenten in Finland hebben de opdracht om:

- Sociale problemen te voorkomen;
- de sociale zekerheid te handhaven;
- mensen te ondersteunen in zelfstandig wonen.

Dit gebeurt met behulp van:

- Social Work; social workers bieden begeleiding, advies, behandelen problemen en regelen ondersteuning op individueel niveau, gezinsniveau en maatschappelijk niveau.
- Crisishulpverlening; instellingen die crisishulpverlening bieden zijn 24 uur per dag beschikbaar om plotseling op acute problemen te reageren. Problemen met kinderen die zorg nodig hebben, problemen die jongeren en ouderen hebben of hulp aan verslaafden zijn typische voorbeelden waarin dringende hulp nodig is.
- Gemeentelijke functionarissen; zij gebruiken stand-by plannen voor het inrichten van snelle eerstelijns gezondheidszorg en psychosociale zorg. Scholen en kinderdagverblijven hebben veiligheidsprocedures en in veel gevallen ook crisisplannen.
- Thuiszorg op twee niveaus:
  - Thuiszorg wordt ingezet wanneer cliënten hulp nodig hebben bij routinematige huishoudelijk taken door ziekte of het verminderen van functionele capaciteiten. Thuisverzorgers bieden ook de nazorg

voor de cliënten en adviseren in passende zorg. Veel gemeenten bieden tevens zorg gedurende avonden en weekenden.

- Thuiszorg in de vorm van mantelzorg wordt vormgegeven door huishoudelijke taken aan te vullen. Dit wordt bijvoorbeeld gedaan door het maken van maaltijden, schoonmaken van het huis, het wassen van cliënten en het voorzien van vervoer.
- Residentiële zorg in twee vormen:
  - Kortdurende of periodieke residentiële zorg; dit kan een langdurige behandeling inhouden, of de hulp van verzorgers bij huishoudelijke taken. Deze zorg draagt bij aan het verminderen van permanente residentiële zorg. Kortdurende residentiële zorg kan gebruikt worden op gezette tijden of in afwisseling met thuis wonen.
  - Langdurende residentiële zorg; deze zorg is geschikt voor mensen die constante zorg nodig hebben en voor wie dit thuis niet geregeld kan worden. Deze zorg bevat het herstellen van activiteiten, voedselgebruik, medicijngebruik, persoonlijke verzorging ter bevordering van het welzijn.
- Gezinszorg; dit is een regeling van continue zorg van mensen buiten hun eigen huis in een privé woning. De Finse wetgeving over gezinsverzorging bevat kwaliteitsnormen, zoals de eisen waaraan gezinsverzorgers moeten voldoen en het maximaal aantal mensen dat ze mogen verzorgen. De meest voorkomende vorm van deze zorg is een pleeggezin, deze zorg van onder de regels van jeugdzorg. Gezinszorg kan ook worden ingezet voor kinderen en volwassenen met een handicap en voor mensen die geestelijk moeten herstellen. De gemeentelijke jeugdzorg en ouderenzorg keuren woningen die hiervoor worden gebruikt goed, maken regels voor de zorg en plaatsen cliënten in een woning.
- Revalidatie; toeleiden naar revalidatie wordt in al het *social work* gebruikt. Als revalidatie niet geboden kan worden door een instelling, dan worden diensten in de vorm van revalidatie aanbesteed door gemeenten vanuit andere bronnen.

Als mensen ziek zijn, een handicap hebben of niet goed kunnen functioneren wordt revalidatie gebruikt voor het verhogen van het functioneren, voor het ontwikkelen van copingstrategieën, het ontwikkelen van het welzijn en het vinden van mogelijkheden om sociale integratie te verhogen.
- Zorg voor kinderen en gezinnen; gemeenten voorzien in kinderdagopvang, bescherming van het kind, adoptiebegeleiding, opvoeding- en gezinsbegeleiding, gezinsbemiddeling, vaststelling van het vaderschap, voogdij en het omgangsrecht.

- Zorg voor ouderen; dit houdt onder meer ondersteunende zorg in huis, het ondersteunen van de mantelzorger en zorg in een instelling in. De gemeente beoordeelt welke vorm van zorg het meest passend is bij de betreffende situatie en zij wijst deze zorg ook toe.
- Zorg voor mensen met een handicap; gehandicapte mensen maken geregeld gebruik van speciale zorg. Met speciale zorg wordt aangepaste hulpmiddelen in huis en aangepast vervoer bedoeld. Dit wordt toegewezen op basis van een persoonlijk zorgplan.
- Verslavingszorg; preventie richt zich op het bewust maken van de consequenties van drugsgebruik en op het promoten van een drugsvrij leven. De zorg biedt ondersteuning, hulp, behandeling, revalidatie en ondersteuning in huisvesting voor gebruikers en hun families. De zorg wordt vormgegeven in de vorm van ambulante diensten en residentiële zorg (Ministry of Social Affairs and Health (n.d.)).

4.2 Welke plek heeft de hulp aan gezinnen binnen het Finse zorgstelsel?

In Finland is het MSAH verantwoordelijk voor het in stand houden en ontwikkelen van het beleid rondom gezinnen en het welzijn van kinderen, jeugd en gezinnen in samenwerking met andere ministeries in de overheid. Daarnaast is het MSAH verantwoordelijk voor de gebieden die speciaal gericht zijn op het ontwikkelen van sociaal werk en gezondheidszorg en inkomenszekerheid voor gezinnen met kinderen. De gebieden waar de nadruk op ligt zijn:

- Preventief werken en voorzieningen aanbieden in de vorm van voldoende eerstegraads hulpverlening
- Minimaliseren van de kosten voor het opvoeden van de kinderen door financiële ondersteuning
- Het afstemmen van het aantal werkuren van ouders die fulltime werkzaam zijn, om mogelijk te maken dat ouders meer tijd met hun kinderen en als gezin samen hebben
- Familiecentra die als doel hebben om de drempel voor een instantie om informatie te krijgen over een gezin vermindert. En zodat instanties die hulpverlening aan problemen in de opvoeding, die preventief werken en problemen oplossen, gekoppeld zijn aan verschillende administratieve sectoren (In Nederland kan je denken aan het Centrum voor Jeugd en Gezin).

Het MSAH zorgt voor het strategisch beleid rondom kinderen en gezinnen en verstrekt benodigdheden in de werkomgeving van de sociale dienstverlening. Deze benodigdheden verstrekt het MSAH door middel van de wetgeving. Zij doet kwalitatieve aanbevelingen en voert programma's en projecten aan.

Begeleiding rondom het gezin in Finland richt zich op het creëren van een veilige omgeving voor kinderen om op te groeien en het beschermen van psychische en mentale gezondheid van ouders om hun kinderen op te voeden.

Het Finse gezinsbeleid rust op drie pilaren: een kindgerichte maatschappij, gezonde gezinnen met kinderen en het voorkomen van sociale uitsluiting. De Finse overheid is verplicht om in hun programma te streven naar het verminderen van sociale problemen in gezinnen en het verminderen van sociale uitsluiting. De doelen van het beleid van de overheid rondom kinderen en gezinnen zijn opgenomen in het ontwikkelde programma rondom kinderen en jeugdbeleid van het ministerie van onderwijs.

Gemeenten in Finland zijn verplicht om begeleiding voor een gezin te regelen. Daarnaast zijn ze verplicht zich te houden aan de regels in de wetgeving van de kindbescherming om niet-residentiële zorg aan kinderen en jongeren met problemen te bevorderen. In het volgende hoofdstuk wordt er meer informatie gegeven over de zorg aan kinderen, jongeren en gezinnen (Ministry of Social Affairs and Health (n.d.)).

4.3 Op welke manieren wordt de hulp aan gezinnen in Finland vormgegeven?

Wanneer een gezin in Finland problemen heeft, kan het zich richten tot een social worker. Social workers kunnen worden benaderd wanneer het gezin hulp nodig heeft bij de financiën, opvang voor de kinderen en hulp bij huishoudelijke taken. Social workers kunnen het gezin ook helpen met het oplossen van problemen in relaties en relaties in de familie en advies geven omtrent het opvoeden van kinderen.

Tevens zijn er klinieken voor burgers en gezinnen, zoals psychiatrische poliklinieken, gemeentelijke familiecentra en familietherapiecentra van de Finse Vereniging voor Geestelijke Gezondheid. Hier kunnen gezinnen advies krijgen over opvoeding, maar ook over problemen binnen (partner)relaties.

De hulp aan gezinnen in Finland voorziet in steun aan ouders en voogden om garantie te geven aan het welzijn en het opvoeden van kinderen. Zoals in vorige paragraaf genoemd is, is de gemeente verplicht niet-residentiële zorg te bevorderen. De niet-residentiële jeugdzorg ondersteunt maatregelen die nodig zijn voor elk kind en individueel familielid. De familie kan vragen om een ondersteunend persoon of een andere familie die hen ondersteunt. Het is ook mogelijk dat een hele familie hulp behoeft, dit kan bijvoorbeeld in een centrum voor alcoholmisbruikers. Voor niet-residentiële zorg moeten ouders of voogden en kinderen vanaf twaalf jaar toestemming geven.

Finland kent vele verschillende vormen van zorg aan gezinnen. Onderstaand zetten wij deze vormen beknopt op een rij:

- Ouderschapsverlof; opdat ouders meer tijd met hun kinderen door kunnen brengen, kunnen ouders gebruik maken van moederschaps-, vaderschaps- en ouderschapsverlof. Bij deze vorm van verlof hoort ook de kinderbijslag. Ouders kunnen ook zorgverlof en parttime zorgverlof opnemen van het werk om voor hun kleine kinderen te zorgen.
- Kinderdagopvang; in Finland omvat deze opvang zorg, onderwijs, evenwichtige groei van kinderen, en ontwikkeling en ondersteuning bij het leren. Gemeentelijke diensten maken het mogelijk dat kinderen naar de crèche kunnen of zorg vanuit familie ontvangen. Dit kan op fulltime basis of op parttime basis. Particuliere opvang, parochies en organisaties voorzien in alternatieve vormen van zorg.
- Peuterspeelzaal; voordat kinderen naar de basisschool gaan, kunnen zij naar de peuterspeelzaal, waar zij spelenderwijs kunnen leren. Kinderen die in het eerste en tweede leerjaar van de basisschool zitten kunnen deelnemen aan middag- en avondactiviteiten. Speciaal onderwijs voor kinderen met leerproblemen wordt in alle leerjaren aangeboden.

- Bescherming van het kind en gezinsbegeleiding; specialistische zorg in de vorm van het begeleiden van het kind of het gezin is de taak van de sociale dienstverlening. In deze vorm van zorg werken psychologen, social workers en psychiaters. Zij werken met problemen van kinderen en problemen in relaties. De begeleiding kan worden geboden wanneer:
  - Er zorgen zijn rondom de ontwikkeling, het gedrag of psychisch welzijn van het kind
  - Het kind problemen heeft op de kinderdagopvang, op school of met zijn vrienden
  - Ouders hulp nodig hebben in de opvoeding of hulp bij problemen binnen de partnerrelatie
  - Er sprake is van een sterfgeval, een verlies of een andere moeilijke situatie in de familie
  - Ouders een echtscheiding overwegen of ondersteuning nodig hebben bij verwerken van een echtscheiding.
- Het welzijn van het kind; dit is onderverdeeld in preventieve jeugdzorg en in specifieke zorg aan het kind en gezinnen. Een belangrijke taak in preventie ligt bij gemeentelijke klinieken die gericht zijn op het moederschap en op het welzijn van kinderen.

Eén van bovengenoemde klinieken is de kliniek voor moederschap en het welzijn van kinderen. Deze klinieken bevinden zich in gezondheidscentra. De klinieken zijn bedoeld om een positieve levensstandaard voor moeder, ongeboren kind, kind en gezin als geheel te waarborgen. Deze dienst is gratis. In deze klinieken werken onder andere social workers, gezinsbegeleiders en zusters. Klinieken die gericht zijn op het moederschap (kraamklinieken) houden toezicht op de fysieke toestand van moeder en het ongeboren kind en bieden 'tijdens de zwangerschapslessen' voor de ouders. Ze bevorderen ook het psychische en psychosociale welzijn van het gezin.

Klinieken die gericht zijn op het welzijn van de kinderen monitoren en ondersteunen de lichamelijke, geestelijke en sociale ontwikkeling van kinderen. Indien nodig wordt er onderzocht of het kind elders een behandeling moet ondergaan. Dit wordt dan geregeld.

Beide klinieken bieden begeleiding en ondersteuning aan gezinnen met betrekking tot de opvoeding en het omgaan met het dagelijks leven. In deze klinieken werken kinderbeschermers, gezinsbegeleiders, social workers, gezinswerkers en wordt er samen gewerkt met psychologen en psychiaters.

Zodra een kind geboren wordt, valt het kind onder de jeugdzorg totdat het zeven jaar oud is; daarna valt een kind onder de zorg van scholen en vindt er samenwerking plaats met de jeugdgezondheidszorg (*school healthcare system*).

Kinderbescherming gericht op het kind en het gezin wordt van toepassing in de gemeentelijke sociale dienstverlening op het moment dat:

- er een verslag is gedaan over het welzijn van het kind
- er een aanmelding bij de dienst welzijnszorg voor kinderen wordt gedaan
- een social worker informatie heeft ontvangen over dat een kind (betere) zorg nodig heeft

Gemeenten moeten de plannen voor het bevorderen van het welzijn van het kind en de organisatie en ontwikkeling rondom de bescherming en het welzijn van het kind samenstellen. Wanneer er dringend zorg nodig is worden beoordelingen direct gemaakt. In andere gevallen hebben social workers zeven dagen om te overleggen of de gekozen vorm van zorg daadwerkelijk nodig is. Daarnaast is het mogelijk dat de zorg voor kinderen wordt overgenomen en het kind wordt geplaatst in een pleeggezin of pleeghuis. Een kind wordt alleen in een pleeggezin geplaatst als de situatie thuis of het gedrag van het kind in zo'n mate gevaarlijk is voor de gezondheid van het kind zelf, of wanneer niet-residentiële maatregelen ontoereikend of niet mogelijk zijn. Het besluit om een kind uit huis te plaatsen moet altijd in het belang zijn van het kind. De gemeente kan de beslissing nemen om een kind gedwongen te plaatsen in een pleeggezin.

- Adoptie; adoptie gaat gepaard met adoptiebegeleiding, aangeboden door gemeentelijke dienstverlening en *Save the Children* (een onafhankelijke organisatie die laatste kansen creëert in het leven van kinderen in de hele wereld).
- Gezondheidszorg voor gezinnen met kinderen; deze dienst wordt geleverd door de klinieken die gericht zijn op het moederschap en de gezondheid van kinderen, tandartsen, gezondheidszorg op scholen, medische zorg in gezondheidscentra en in ziekenhuizen.
- Voogdij, onderhoud en vaderschap; wanneer ouders niet bij elkaar wonen moeten er afspraken worden gemaakt over wie er zorg deraagt voor het kind en is het nodig dat er afspraken gemaakt worden omtrent het omgangsrecht. Als een kind buiten een huwelijk wordt geboren, moet het vaderschap worden vastgesteld.
- Familiecentra; familiecentra in Finland bieden gezinsbegeleiding (zoals klinieken voor de moederschap en het kind), voorschoolse educatie en zorgverlening, ondersteuning op school en in de familie. Met behulp van dit brede netwerk, kunnen dienstverleners problemen van een kind, of een gezin waarin hulp nodig is sneller identificeren en de nodige hulp bieden.

- Ontwikkelen van hulp aan kinderen en jongeren; preventief werken en zo vroeg mogelijk ondersteunen bij problemen onder kinderen en jongeren. Het MSAH coördineert een ontwikkelingsprogramma op het gebied van vroegtijdige interventies en het ondersteunen van kinderen in hun vroege jaren.

In de jeugdzorg wordt preventief gewerkt door middel van de klinieken voor het moederschap en het welzijn van het kind. Hier kunnen problemen vroeg herkend worden en kan er een maatregel worden genomen in een gezin. Dit preventief werk gebeurt ook in de kinderopvang, psychosociale zorg op scholen, gezondheidszorg op scholen en door middel van jeugdwerk (Ministry of Social Affairs and Health (n.d.)).

Het totaal aantal cliënten in 2002 in Finland, was 77 949, waaronder zich 33 191 gezinnen bevonden. Redenen voor het bezoeken van *child and family guidance centres* die hierboven worden genoemd, zijn vaak voor een groot deel de kinderen (hechtingsproblemen, leerproblemen, of andere symptomen of knelpunten), maar ook steeds meer redenen voeren terug naar relatieproblemen tussen koppels. Een relatief nieuwe vorm van hulpverlening is *mediation*, partijen om te leren gaan met een stuk gelopen huwelijk of echtscheiding (Taskinen, 2004).²

---

² Bijlage 4: Artikel 'From Child Guidance to Family Counselling'

4.4 Welke hulpvorm(en) zijn vergelijkbaar met de IAG in Nederland?

Om een vergelijking te maken met de IAG in Nederland noemen wij hieronder ter verduidelijking nogmaals de definitie van IAG.

“Intensief ambulante gezinsbegeleiding is een intensieve vorm van hulpverlening aan gezinnen met kinderen in de leeftijd van 0-18 jaar. De hulpverlening richt zich op het voorkomen van uithuisplaatsing bij gezinnen met meervoudige problematiek en vindt thuis plaats. De gezinsbegeleiding richt zich op alle levensgebieden, dus niet alleen op opvoedingsproblematiek. Met intensieve vorm wordt bedoeld: minimaal 1, bij voorkeur 2 contactmomenten per week.” (Liefhebber & Van den Bogert, 2010, Versterkt in de verbinding)

In paragraaf 4.3 zijn de verschillende vormen van zorg omtrent gezinnen met kinderen in Finland op een rijtje gezet. Eén van die vormen is ‘bescherming van het kind en gezinsbegeleiding’. Hieronder wordt nogmaals deze vorm omschreven.

“Bescherming van het kind en gezinsbegeleiding is specialistische zorg in de vorm van het begeleiden van het kind of het gezin en is de taak van de sociale dienstverlening. Zij werken met problemen van kinderen en problemen in relaties. De begeleiding kan worden ingezet als:

- *er zorgen zijn rondom de ontwikkeling, het gedrag of psychisch welzijn van het kind*
- *het kind problemen heeft op de kinderdagopvang, op school of met zijn vrienden*
- *ouders hulp nodig hebben in de opvoeding of hulp bij problemen tussen henzelf*
- *er sprake is van een sterfgeval, een verlies of een moeilijke situatie in familie*
- *ouders een echtscheiding overwegen of ondersteuning nodig hebben bij verwerken van een echtscheiding.”*

In de Social Welfare Act 710/1982 van het *Ministry of Social Affairs and Health* wordt in section 19 de bescherming van het kind en gezinsbegeleiding als volgt uitgelegd: *“ ‘Child guidance and family counseling’ means provision of expert assistance with child upbringing and family matters and social, psychological and medical research and care promoting favourable child development.”*³

Als we deze gezinsbegeleiding en de bescherming van het kind vergelijken met de definitie van de IAG in Nederland komt deze vorm van zorg voor een groot deel in de buurt van hoe hulpverleners met de IAG werken. In de Finse gezinsbegeleiding valt op dat er vooral gericht wordt op de ontwikkeling en de bescherming van het kind, terwijl IAG zich ook duidelijk richt op andere levensgebieden. Dat de zorg in Finland veel op het kind is gericht blijkt uit een brochure van het MSAH: *“In services created for families*

---

³ Bijlage 2: De complete Social Welfare Act, 710/1982 van het Ministry of Social Affairs and Health

with children, the focus ever since the 1970's has been on developing child care systems for small children" (Ministry of Social Affairs and Health, 2006).⁴ Naast de zorg voor het kind, komt in de gezinsbegeleiding ook de zorg omtrent problemen tussen ouders en moeilijke situaties in de familie naar voren. Dit kan worden vergeleken met de andere levensgebieden die de definitie van IAG noemt.

In de definitie van IAG komt expliciet de 'preventie van uithuisplaatsing van het kind' naar voren. In de definitie van gezinsbegeleiding in Finland wordt dit niet expliciet genoemd. Maar uit de opsomming van wanneer de begeleiding kan worden ingezet blijkt wel dat er wel degelijk preventief gewerkt wordt om de uithuisplaatsing te voorkomen. Ook blijkt uit paragraaf 4.3 dat preventief werken een taak is van gemeenten: 'Ontwikkelen van hulp aan kinderen en jongeren door preventief te werken en zo vroeg mogelijk ondersteunen bij problemen onder kinderen en jongeren. De MSAH coördineert een ontwikkelingsprogramma op het gebied van vroegtijdige interventies en het ondersteunen van kinderen in hun vroege jaren.'

In de gezinsbegeleiding bestaat een methode van werken die lijkt op de werkwijze van IAG. Deze methode van werken valt onder de gezinsbegeleiding zoals het MSAH die beschrijft. Net als IAG een richting is van gezinsbegeleiding, is deze methode ook een richting van de gezinsbegeleiding in Finland.

In Kuopio wordt dit *Home Care for Families with Children* genoemd. In Helsinki hebben we een zelfde soort hulp gevonden vanuit het *Helsinki Deaconess Institute: Non-Institutional Child and Family Work in the Home*. In een aantal grote steden van Finland biedt *The Evangelical Lutheran Church of Finland* ook gezinsbegeleiding aan. Hieronder wordt uitgelegd wat deze zorg inhoudt.

Home Care for Families with Children in Kuopio

De *Home Care* (thuisbegeleiding) richt zich op problemen in gezinnen, werkt preventief en ondersteunt het welzijn van het kind. De behandeling wordt door meerdere professionals uitgevoerd. De activiteiten zijn gericht op opvang voor het kind, opvoeden en ouderschap. De prijs voor de zorg wordt bepaald door de hoogte van het inkomen van het gezin die de hulp nodig heeft.

Het *Family Work* (de gezinsbegeleiding) omvat veelzijdige maatregelen om het individuele gezin te ondersteunen. Het biedt de ouders begeleiding en ondersteuning om hun leven meer te controleren (versterking) en te verbeteren. De gezinsbegeleider werkt samen met ouders en kinderen. Daarnaast werken gezinsbegeleiders samen met andere instanties die het gezin ondersteunen en zijn zij actieve leden binnen dit netwerk. Een hulpverleningsplan voor het gezin wordt samen met het gezin, gezinsbegeleider en social worker gemaakt.

---

⁴ Bijlage 3: Brochure van Finland's Family Policy, brochures of the Ministry of Social Affairs and Health

De gezinsbegeleiding is ambulant en gericht op het welzijn van de kinderen in gezinnen, gezinnen die te maken hebben met psychische problemen, risicosituaties in gezinnen (een ziek kind of ouder, crises), éénouder gezinnen, samengestelde gezinnen en allochtone gezinnen (Municipality of Kuopio (n.d.)).

Non-institutional Child and Family Work van de Helsinki Deaconess Institute

Deze gezinsbegeleiding verstrekt, samen met de social worker van de kinderbescherming, de ondersteuning in de niet-residentiële maatregelen voor de bescherming van het kind. De gezinsbegeleiding ondersteunt gezinnen in moeilijke situaties en ziet er op toe dat de belangen van het kind voorop staan.

De algemene doelen in het helpen van een gezin zijn gesteld omtrent de gezondheid van het kind (mentaal en fysiek), sociale groei van het kind en ontwikkeling binnen het gezin van het kind. Ook de hulp en ondersteuning aan de ouders om de verantwoordelijkheid te nemen voor zowel het kind als voor het algemene gezinsleven. Daarnaast wordt de interactie tussen het kind en de ouders besproken binnen deze gezinsbegeleiding.

Gezinsbegeleiding vindt vooral plaats bij het gezin thuis. Indien nodig kunnen gesprekken ook bij de instelling zelf plaatsvinden. Om positieve veranderingen in het gezin te bereiken, zijn de doelen gericht op het activeren en versterken van de eigen hulpbronnen in het gezin en wordt de positieve interactie tussen kinderen en ouders bekrachtigd.

De voortgang van de gezinsbegeleiding, met daarin het bereiken van de doelen van het hulpverleningsplan, worden beoordeeld en begeleid door een team van meerdere professionals. Dit team bestaat uit twee gezinsbegeleiders, een psychiater, een ergotherapeut, een gezinstherapeut, een gezinsbegeleider met meer ervaring en het afdelingshoofd.

De interventies die in deze gezinsbegeleiding worden gebruikt zijn:

- huisbezoeken
- sessies met het gezin
- crisisonderhandelingen
- methoden om een netwerk op te bouwen
- consultaties met een psycholoog
- re-integratie in het arbeidsproces

(Helsinki Deaconess Institute (n.d.))

The Evangelical Lutheran Church of Finland – Family counselling centers

De voornaamste taak is, op een christelijk gebaseerde discussies en therapie, volwassenen te helpen met hun gezinsproblemen en crises in het leven. Het *family counselling center* probeert vragen met betrekking

tot huwelijk, gezin en andere relaties te verduidelijken. Degene die hulp nodig hebben kunnen alleen komen, als partners of als gezin.

Naast het bieden van begeleiding kunnen de meeste centra ook optreden als bemiddelaar in familieruzies. De centra bieden ook begeleiding en opleiding voor degene die werken met gezinnen. Iemand kan hulp zoeken bij deze centra, ook als hij of zij niet behoort tot deze kerk (The Evangelical Lutheran Church of Finland (n.d.)).

4.5 In welke hulpvormen komen tot nu toe de elementen *verbinden* en *versterken* naar voren?

In paragraaf 4.4 wordt duidelijk welke vorm van hulpverlening aan gezinnen in Finland het best bij IAG aansluit. Daarnaast hebben wij in paragraaf 4.3 verschillende vormen van zorg in Finland op een rijtje gezet. Niet iedere vorm van sociale zorg in Finland is relevant voor ons onderzoek, wel hebben wij gelet op wat ons tot nu toe al opviel met betrekking tot de elementen *verbinden* en *versterken*.

In deze paragraaf willen we de hulpvormen benoemen die niet per definitie te vergelijken zijn met de IAG, maar waar we wel de elementen *versterken* en *verbinden* in naar voren zien komen.

In de moederschapsklinieken wordt, voordat het kind geboren is, al gewerkt aan de psychische en psychosociale welzijn van het gezin. Hieruit kunnen we opmaken dat er al preventief gewerkt wordt om het gezin sterker te maken voor het kind dat geboren gaat worden. De klinieken die gericht zijn op het welzijn van kinderen ondersteunt het gezin in het opvoeden en op het omgaan met het dagelijks leven. In deze twee vormen van zorg zien we het element *versterken* naar voren komen, omdat het zich richt op het sterker maken van de gezinssituatie.

Naast de informatie die voornamelijk van overheidswebsites komt, hebben we informatie gevonden op de website van *The National Institute for Health and Welfare*. De website beschrijft een project waar duizenden Finse welzijnswerkers een training over hebben gevolgd. Het project heet *The Effective Family*. Dit project is gericht op het ontwikkelen van methoden van hulp aan gezinnen en kinderen waarvan ouders psychische problemen of een ernstige ziekte hebben. Tevens willen zij stoornissen bij kinderen voorkomen die zij kunnen oplopen door ziekten en psychische problemen die hun ouders hebben. Inmiddels zijn de methoden al uitgebreid naar gezinnen met opvoedingsproblematiek en problemen met middelenmisbruik. Verder heeft het project als doel om preventieve werkwijzen te *versterken* en samenwerking tussen diensten voor volwassenen en diensten voor kinderen op te bouwen.

Een aantal methoden van *The Effective Family* zijn:

- De '*Let's talk about children*' interventie. Een voorbeeld van deze interventie: een arts in de geestelijke gezondheidszorg bespreekt met de ouders de sterkten en zwakten van hun kinderen, geeft algemene tips die kinderen kunnen beschermen en identificeert zaken die van zorg zijn. Als er zorgen worden geïdentificeerd, dan wordt er een gezinsontmoeting georganiseerd.
- De '*Beardslee Preventive Family*' interventie. Deze interventie is gebaseerd op het werken met de ouders. Het doel is dat de ouder zijn of haar ziekte in een open gesprek kan bespreken met het kind. Een ander doel is de ouder te helpen in het ondersteunen van het kind. Dit helpt de communicatie te verbeteren, problemen op te lossen en het draagt bij aan de versterking van de factoren die het kind beschermen.
- '*Family Networking*'. Deze methode wordt gebruikt als er zorgen zijn om een kind of als de factoren die het kind beschermen sterker gemaakt moeten worden door een netwerk te vormen. Het gezin vertelt wie er bij hun netwerk horen. Diegenen worden uitgenodigd om bij elkaar te komen en iedereen wordt gevraagd wat zij kunnen doen om de zorgen van het gezin te verminderen en de factoren die het kind moeten beschermen te versterken.
- De '*Vertti*' interventie. De interventie is een psychoeducatieve groepsessie voor ouders en kinderen wanneer de ouder lijdt aan een depressie of een bipolaire affectieve stoornis. Het kernelement is dat oudergroepen en kindergroepen samenwerken met elkaar. Het doel is het zelf inzicht van ouder en kind te vergroten en interactie te verbeteren in de familie (National Institute for Health and Welfare (n.d.)).

In het project van *The Effective Family* zien we in de diverse methoden zowel het element *versterken* als het element *verbinden* naar voren komen. Als we naar het element *verbinden* kijken zien we dat de communicatie en interactie in het gezin belangrijk zijn. Er wordt gestreefd naar een zo goed mogelijke interactie tussen ouder en kind. Het element *versterken* zien we terug in de factoren die het kind moeten beschermen.

Samenvatting

Als eerste hebben we gekeken naar de algemene gezondheidszorg in Finland, om daarna een toespitsing te maken op de gezinshulpverlening/gezinsbegeleiding in Finland.

In Finland is de MSAH verantwoordelijk voor de gezondheid en het welzijn van de bevolking. De verantwoordelijkheid om de zorg en sociale dienstverlening in te richten in gemeenten hoort bij de lokale overheid thuis. De lokale overheid heeft de opdracht om sociale problemen te voorkomen, de sociale zekerheid te handhaven en om mensen te ondersteunen in zelfstandig wonen. Dit gebeurt in verschillende vormen van zorg. Zo ook in de vorm van hulp aan gezinnen, waar ook de MSAH verantwoordelijk voor is. Zij zorgen (in samenwerking met andere ministeries) voor het in stand houden en ontwikkelen van het beleid rondom gezinnen en het welzijn van kinderen, jeugd en gezinnen.

Het Finse gezinsbeleid rust op drie pilaren: een kindgerichte maatschappij, gezonde gezinnen met kinderen en het voorkomen van sociale uitsluiting. Begeleiding rondom het gezin in Finland richt zich op het creëren van een veilige omgeving voor kinderen om op te groeien en het beschermen van psychische en mentale gezondheid van ouders om hun kinderen op te voeden. De lokale overheid in Finland is verplicht om vorm te geven aan de gezinsbegeleiding in hun gemeente.

Enkele voorbeelden van deze vormen zijn: ouderschapsverlof, kinderdagopvang, peuterspeelzaal, gezinsbegeleiding, bescherming van het kind, klinieken opzetten voor het moederschap en het welzijn van het kind, voogdij, familiecentra en ontwikkelen van hulp aan kinderen en jongeren.

Er zijn vormen van hulp aan gezinnen die vergelijkbaar zijn met IAG in Nederland. Een van die vormen is ‘de bescherming van het kind en gezinsbegeleiding’. Daarnaast hebben we vergelijkbare vormen gevonden in Kuopio (*Home Care for Families with Children*), in Helsinki (*Non-institutional Child and Family Work van de Helsinki Deaconess Institute*) en in de grotere steden van Finland (*The Evangelical Lutheran Church of Finland, family counselling centers*).

Als laatste hebben we gekeken of de elementen al naar voren zijn gekomen in de vormen van hulp aan gezinnen. In de moederschapsklinieken wordt gewerkt aan het *versterken* van het gezin. In de training *The Effective Family* die veel social worker in Finland hebben gevolgd, zien we dat de elementen *versterken* en *verbinden* beide worden gebruikt. Door middel van interviews met social workers, zal de nadruk meer komen te liggen op de plaats van de elementen *versterken* en *verbinden*.

Hoofdstuk 5

Wat voor een opleiding hebben hulpverleners in Finland gevolgd, om vanuit een systemische benadering met gezinnen te kunnen werken?

Inleiding

In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe het onderwijssysteem zich in Finland heeft ontwikkeld (5.1) en welke specialisaties nodig zijn om in Finland met gezinnen te mogen werken (5.2). Aan het eind van dit hoofdstuk staat een schema waarin overzicht wordt gegeven van hoe het Finse onderwijssysteem eruit ziet. Een deel van de informatie in dit hoofdstuk is beantwoord naar aanleiding van een gesprek met professor P. Pölkki van de *University of Eastern Finland*.

Het Finse Social Work wordt in de Social Welfare Act 710/1982, section 18, van het *Ministry of Social Affairs and Health* op deze manier verwoord: “ ‘Social Work’ means guidance, counselling and investigation of social problems by professional social welfare staff and other support measures intended to maintain and promote the security of individuals and families, their ability to cope and the functionality of communities.”⁵

5.1 Hoe heeft het onderwijssysteem in social work in Finland zich ontwikkeld?

Het eerste onderwijsprogramma in social work in Finland, werd opgezet in 1918. Het hield een trainingsprogramma in voor managers in instellingen voor kinderbescherming. Na de Finse burgeroorlog bleven veel kinderen zonder, of met maar één ouder achter. Daarom werden er speciale instituten opgezet, waar professioneel getrainde mensen nodig waren om zorg te dragen voor deze kinderen. Omstreeks 1950 werd er een trainingsprogramma voor ‘thuishelpers’ gestart, op het niveau van het hoger secundair beroepsonderwijs. Het grootste doel hiervan was het helpen van gezinnen in nood, bijvoorbeeld in geval van ziekte of andere sociale- of gezondheidsproblemen. Gaandeweg ontwikkelde dit programma zich tot een meer algemene, praktische training, die basiskennis en basisvaardigheden bevatte, wat betreft sociale en gezondheidszorg. Een vast social work onderwijsprogramma werd opgezet in 1942 in ‘the School of Social Sciences in Helsinki’. Het fundament van social work in Finland was hiermee gelegd.

Social work is een professie, een discipline en een dienstensysteem, onderhouden door de samenleving en zij bestaat uit onderzoek, onderwijs, social work in de praktijk en een interactie tussen deze drie aspecten. Tijdens de 1970's en 1980's, begonnen verschillende universiteiten met het geven van een onderwijsprogramma in social work op Master's niveau. Deze vorm van onderwijs had sociaal beleid als raamwerk. Geleidelijk aan werd onderwijs in social work een onafhankelijk, academisch onderwerp, in de meeste gevallen geplaatst in de faculteiten van sociale wetenschappen. Voor die tijd was het social work

---

⁵ Bijlage 2: De complete Social Welfare Act, 710/1982 van het Ministry of Social Affairs and Health

nog onderdeel van de *social policy*. Vergeleken met andere landen is het doen van onderzoek op het gebied van sociale studies een sterk element binnen het Finse onderwijssysteem; dit in aanvulling op theoretische studies (SOSnet, 2004).

Omtrent 1990, besloot de Finse regering het eerdere secundair beroepsonderwijs te verbreden en trainingsprogramma's aan te bieden op het niveau van bacheloronderwijs op hogescholen. Hier werden ook de sociale-en gezondheidsprogramma's in betrokken. Als gevolg van deze beslissing veranderde de educatieve kaart van de sociale diensten sterk. Het was duidelijk dat door de nieuwe inrichting van het onderwijs ook herziening van taken en professionele herstructurering in het beroepsleven nodig was. Zo gingen reorganisaties en professionalisering binnen verschillende gemeenten in Finland door. Binnen de bachelor opleiding ontstond pedagogiek, kwamen er zorgcoördinatoren, social workers gespecialiseerd in de ouderenzorg en het leveren van sociale steun. De kinderbescherming werkte nauw samen met social workers, en *family workers* hielpen gezinnen en kinderen met praktische, alledaagse zaken.

Beoordelingen, het plannen van diensten en het nemen van beslissingen, werd gedaan door social workers die een opleiding hadden genoten op Master's niveau. Geleidelijk aan kwam er een nieuwe structuur van professionele functies aan de basis van verschillende onderwijsvormen te liggen, die steeds scherper gevormd werd en steeds meer geaccepteerd.

5.1.1 Hoe ziet de opleiding tot social worker in Finland er vandaag de dag uit?

Onderwijs in social work wordt in Finland gegeven op zes universiteiten: Helsinki, Jyväskylä, Kuopio, Rovaniemi in Lapland, Tampere en in Turku. Om een gekwalificeerd social worker te zijn moet men de bachelor en de master behalen van deze opleiding.

"Social Work combineert de cliënt en zijn situatie met een diepgaander begrip van de samenleving. Het gaat om het versterken van de rechten van de cliënt, de voorwaarden om te leven en dat de cliënt meer grip krijgt op zijn leven. In Finland kan men met deze opleiding werken met cliënten of zich bezig houden met planning, onderzoek en management. Het vakgebied is zo breed dat studenten kunnen kiezen tussen werken voor de gemeentes, organisaties, bedrijven in het sociale werkveld en in algemeen sociaal werk" (University of Eastern Finland (n.d.)).

Onderwijs op het gebied van social work wordt op de volgende niveaus gegeven:

1. Hoger secundair beroepsonderwijs en training in de zorg, welke basisvaardigheden binnen het werken op sociaal gebied en binnen de gezondheidszorg biedt. Dit programma duurt drie jaar. Mensen die deze opleiding hebben gevolgd werken met bejaarden of met mensen die gebreken hebben, in bijvoorbeeld *service homes* of residentiële voorzieningen. Zij zijn ook gekwalificeerd om te werken als verpleegkundigen in ziekenhuizen.

2. Onderwijs op bachelorniveau van een hogeschool. Mensen die deze opleiding hebben gevolgd kunnen zowel in non-institutionele als in institutionele settings werken, als pedagogen, gezinshulpverleners, in begeleidingsfuncties, zorgmanagement of als coördinator. Vervolgens zijn er mogelijkheden om verdiepingstrainingen (zie paragraaf 5.2.) te volgen. Specialisaties op verschillende gebieden worden aangeboden.
3. De Master's degree in social work geeft kwalificaties in verschillende social work posities. Om te worden gezien als professional in het sociale veld, is onderwijs op dit niveau vereist.
4. Op nationaal niveau zijn er ook post-doctorale programma's in social work, voor het specialiseren op bepaalde gebieden zoals het werken met kinderen en jeugd, mensen in de marge van de samenleving, rehabilitatie, werk met ouderen of algemene sociale diensten.

5.1.2 Wat is belangrijk in de inhoud van de opleiding tot social worker in Finland?

Na de economische recessie in Finland omtrent 1990, was er een groter wordende zorg omtrent de positie en de toekomst van social work en de sociale diensten in Finland. Het MSAH nam het initiatief tot twee nieuwe processen. Het ene proces had te maken met de toekomst van social work (Kananoja, 1997) en de ander met specialisaties binnen social work (Sosiaalihuollon erityisosaamisen turvaaminen, 1997).

Er werden initiatieven genomen om praktijk en onderzoek van social work te combineren. Binnen dit raamwerk zouden ontwikkelingen voor nieuwe benaderingen en methodieken ontwikkeld kunnen worden. Afdelingen op de universiteit, 'sociale centra', zouden zich concentreren op wetenschappelijk onderzoek en de ontwikkelingen van kennis, terwijl de uitvoering hiervan zich meer zou focussen op het verbeteren van de praktijk en de traditionele benaderingen hernieuwen.

Tijdens de opleiding leren studenten hoe de geschiedenis van social work eruit ziet en hoe van daaruit de theoretische en professionele basis van het werk is gevormd. Zij oefenen met vaardigheden die nodig zijn in de praktijk van social work. Door het ontwikkelen van theoretische inzichten wordt er een basis gelegd voor een sterke professionele identiteit en een duidelijk begrip van de startpunten, het karakter en de omstandigheden van waaruit gewerkt wordt. Het onderwijs is gegrond op de spanning tussen theorie en praktijk waarin theoretisch denken en werken in de praktijk interacteren.

Omdat de kennis over het sociaal welvaartsbeleid in Finland erg belangrijk is, is sociaal beleid tot een verplicht minoronderwerp gemaakt in het onderwijsprogramma. Om gewend te raken aan wetenschappelijk denken, argumentatie en om probleemoplossingsvermogen te ontwikkelen, is het wetenschappelijk schrijven een essentieel deel binnen het onderwijs.

Studenten worden voorbereid op cliëntgericht werken, werken binnen gemeenten en op het hebben van posities binnen beleidsonderzoeken, planning en projecten. In praktische instructies en werkstages is de theoretische basis van social work verbonden met de professionele praktijk en de praktische vaardigheden

die daarvoor nodig zijn. Het onderwijs geeft studenten een sterke professionele identiteit en stelt hen in staat samen te werken met andere academisch onderwezen groepen binnen multi-professionele samenwerkingsverbanden (SOSnet, 2004).

De oorsprong van social work is de mens in zijn of haar sociale context. Wat van centraal belang is, is de cliënt en de mensgeoriënteerde kijk naar sociale situaties en systemen in het perspectief van het bestaan van de mens en de gemeenschap waarin hij leeft.

Een van de doelen van het onderwijs in social work is studenten algemene vaardigheden aan te leren om social work uit te kunnen oefenen in verschillende contexten. Studenten kunnen zich vanuit dit basisonderwijs richten op bepaalde takken van social work, zij komen na het afstuderen terecht in een breed werkveld. Het is mogelijk om met gezinnen te gaan werken, maar vaak voelen studenten daar zich nog niet competent genoeg voor. Daarnaast is het geven van therapieën in complexe situaties niet de taak van de social worker. Wanneer een social worker zich wil specialiseren op een specifiek gebied, is dit mogelijk via trainingen.

Dit zijn specialisatiecursussen, ook wel *'The professional licentiate degree programme of social work'* genoemd. Dit programma houdt specialisatie in op de volgende gebieden: social work met kinderen en jongeren, social work met gezinnen in complexe situaties, werk met mensen in de marge van de samenleving, social work binnen leefgemeenschappen en specialisatie binnen welzijnsvoorzieningen. In de volgende paragraaf gaan we hier iets verder op in (SOSnet (n.d.) en Kananoja, 2009).

5.2 Welke specialisaties zijn nodig om in Finland met gezinnen te kunnen werken?

Zoals hierboven beschreven krijgen studenten de mogelijkheid zich op verschillende gebieden van het social work te specialiseren. In deze paragraaf beschrijven wij één van de mogelijkheden voor studenten om zich te specialiseren; een training op het gebied van oplossingsgerichte therapie, waar tevens het werken met gezinnen in Finland onder valt.

We noemen de trainingen verzorgd door het *Helsinki Psychotherapy Institute* hier als voorbeeld om aan te geven wat deze specialisatie inhoudt. Op dit instituut worden trainingen gegeven in oplossingsgerichte therapie. Het programma sluit aan bij de vereisten van *the Health Care Professionals Act (559/94)* en bij de richtlijnen van *the National Authority for Medicolegal Affairs* (Terveysturvakeskus, TEO). Succesvol afronden van het programma geeft de leerling de bevoegdheid een TEO registratie aan te vragen als psychotherapeut and healthcare professional.

Een gestructureerde en geïntegreerd leerproces verzekert de benodigde vaardigheden om als therapeut aan de slag te gaan binnen verschillende werkomgevingen.

Oplossingsgerichte therapie is in Finland erkend door TEO en door *The Social Insurance Institution of Finland* als een effectieve psychotherapie met individuen of met groepen. Oplossingsgerichte methodieken worden ook gebruikt binnen het speciaal onderwijs, binnen supervisie en management.

Deelnemers wordt theoretische en praktische kennis aangereikt. De welbespraakte methodieken en interactieve trainingen geven deelnemers mogelijkheden om goede resultaten binnen het psychotherapeutisch werken te bereiken. Het programma houdt onder andere een introductie in de systeembenadering in. De primaire achtergrondtheorieën in de training zijn sociaal constructionisme, systeemtheorie en de sociale psychologie van motivatie en interactie.

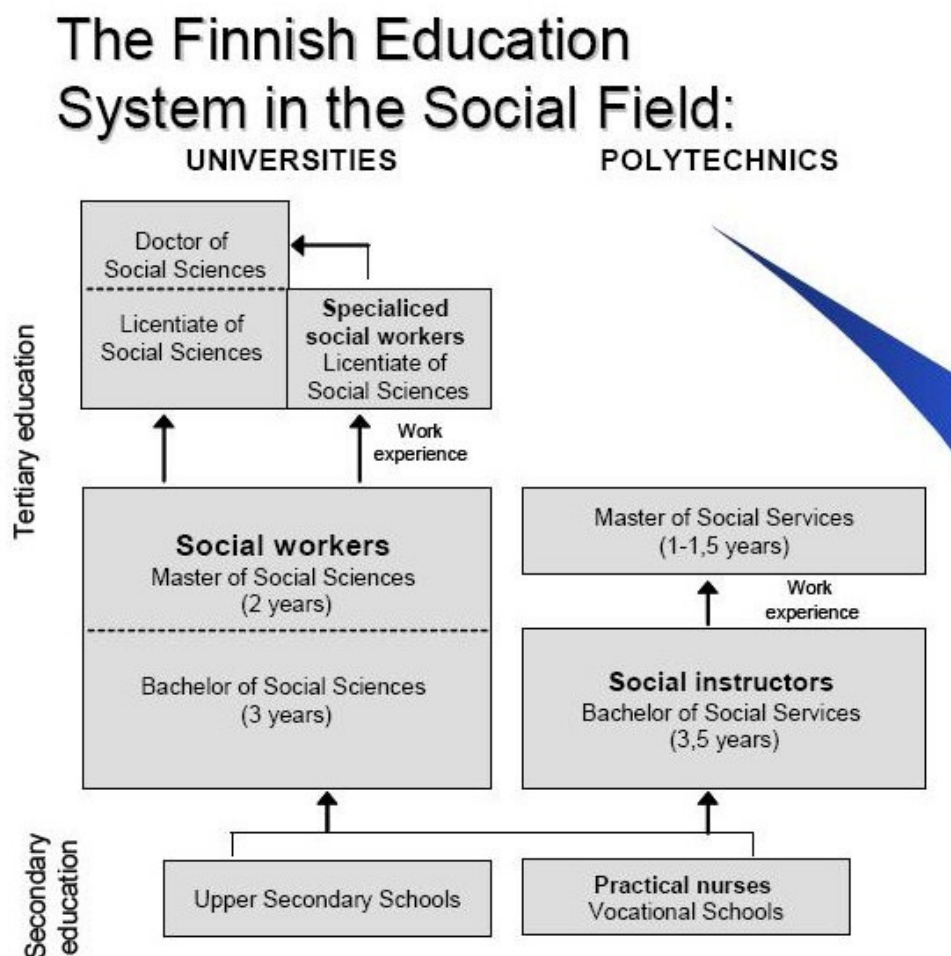
Onderwerpen die behandeld worden binnen de training zijn:

- Family therapy
- Substance abuse
- Crisis work
- Individual therapy
- Group therapy
- Network therapy

Om de training te kunnen volgen is het hebben van een diploma in social work een vereiste. Daarnaast moet een leerling minimaal twee jaar ervaring hebben in het werkveld van social work (SOSnet (n.d.) en Kananoja, 2009).

Een andere manier voor social workers om zich te specialiseren op het gebied van gezinnen is door een *specialist training on family counselling and child guidance* te volgen, als toevoeging op de *master's degree* in psychologie of social work. De minimale duur van zo een training is één jaar.

Een laatste manier is het volgen van 'speciale kwalificatie', een lange training in een vorm van therapie. Veel social workers zijn gekwalificeerde kind- of gezinstherapeuten (Taskinen, 2004).⁶

(SOSnet, 2006)

⁶ Bijlage 4: Artikel 'From Child Guidance to Family Counselling'

Samenvatting

In voorgaand hoofdstuk wordt ten eerste de ontwikkeling van het onderwijssysteem in Finland kort beschreven. Daar is te lezen dat de eerste social work instellingen in Finland ontstonden omstreeks 1918, omdat er na de Finse burgeroorlog kinderen waren die bescherming en zorg nodig hadden, die dit niet meer konden krijgen van hun ouders, omdat deze ouders er niet meer waren. We zien dat er geleidelijk aan een nieuwe structuur ontstond in het onderwijssysteem, doordat functies groeiden in professionaliteit en dat doen zij vandaag de dag nog steeds.

Daarom hebben we ten tweede gekeken naar hoe de opleiding tot social worker in Finland er tegenwoordig uitziet. Om een gekwalificeerd social worker te zijn, moet men de *bachelor's degree* en de *master's degree* behalen van deze opleiding. Er zijn zes universiteiten in Finland waar de mogelijkheid geboden wordt om een opleiding tot social worker te volgen. Dit onderwijs wordt gegeven op vier verschillende niveaus, die kort benoemd worden in het hoofdstuk.

Ten derde hebben we een aantal belangrijke punten van de inhoud van deze opleiding tot social worker geprobeerd te benoemen. Omstreeks 1990 werden er initiatieven genomen om praktijk en onderzoek met elkaar te combineren, van waaruit nieuwe methodieken en benaderingen ontwikkeld zouden kunnen worden. Nog steeds kunnen studenten zich binnen de opleiding tot social worker en na afronding van deze opleiding, richten op verschillende takken van het vak. Tijdens de opleiding ontwikkelen studenten vooral theoretische inzichten, als basis voor de praktijk. Het onderwijs is gegrond op de spanning tussen theorie en praktijk waarin theoretisch denken en werken in de praktijk interacteren.

Ten vierde is er aan het eind van dit hoofdstuk op een rijtje gezet welke specialisaties nodig zijn om in Finland op een intensief ambulante manier, vanuit een systemische benadering met gezinnen te mogen en kunnen werken. We hebben in deze paragraaf een van de mogelijkheden voor studenten om zich te specialiseren iets uitgebreider beschreven: een training op het gebied van de oplossingsgerichte therapie. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een schematisch overzicht van het onderwijssysteem van social work in Finland.

Hoofdstuk 6

Hoe wordt er in Finland met gezinnen gewerkt vanuit een systemische benadering en welke rol spelen de elementen versterken en verbinden daarin? Hoe verhouden de elementen versterken en verbinden zich tot elkaar?

Inleiding

Vanaf dit hoofdstuk zullen wij een antwoord geven op de deelvragen naar aanleiding van de door ons afgenomen interviews met social workers in Finland. In dit hoofdstuk willen we hiermee beginnen door in te gaan op de vraag hoe er in Finland met gezinnen wordt gewerkt vanuit een systemische benadering (6.1). Van daaruit kijken we naar de rol die de elementen *versterken* en *verbinden* hierin spelen (6.2) en gaan we in op de verhouding die de elementen *versterken* en *verbinden* tot elkaar hebben (6.3). Aan het eind van dit hoofdstuk willen we ingaan op de verhouding die de elementen *versterken* en *verbinden* tot elkaar hebben op het niveau van sociaal beleid in Finland (6.4).

6.1 Hoe wordt er in Finland vanuit een systemische benadering met gezinnen gewerkt?

Wij kennen de systeembenadering vanuit onze opleiding als een op zichzelf staande theorie. In Finland wordt de systeembenadering ook gebruikt, maar hulpverleners lijken de concrete theorie achter deze benadering niet te kennen. In hoofdstuk twee staat beschreven dat de systeemtheorie gericht is op de complexiteit en onderlinge afhankelijkheid tussen en binnen systemen. In de hulpverlening gaat de systeemtheorie er vanuit dat de mens pas werkelijk begrepen kan worden in de context van zijn relaties. Vanuit de systeembenadering staat een probleem van de cliënt nooit op zichzelf, maar is het een onderdeel van de wisselwerking met zijn omgeving. Er wordt gekeken naar patronen, interacties en wisselwerkingen binnen een groep mensen die op een of andere manier verbonden zijn en daardoor een systeem vormen.

In een interview dat we hadden met een docent van de *University of Eastern Finland* wordt uitgelegd dat de systeembenadering wel bekend is in Finland, maar deze echt bij het vakgebied van therapeuten hoort. De opleiding tot social worker is een algemene opleiding, er is geen bepaalde manier van systemisch werken binnen social work. Er wordt wel systemisch gewerkt, maar er lijkt in Finland flexibel te worden omgegaan met het gebruik van verschillende benaderingen. Het gaat erom wat het best past bij de cliënt en zijn of haar situatie.⁷

Uit een interview met een professor aan de *University of Eastern Finland* komt naar voren dat zij van mening is dat de eerste inschatting die een social worker maakt er een moet zijn die gericht is op het

---

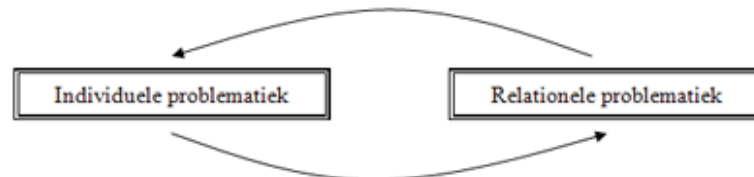
⁷ Bijlage 11: Interview with assistant social work Ms. L. Leinonen

netwerk van het gezin. Social workers moeten kijken naar de in dit netwerk beschikbare hulpbronnen voor het gezin .

Hier zien we terug dat deze professor haar cliënten ziet in de context van hun relaties. Maar daarnaast wordt duidelijk dat zij de gezinsleden binnen die context, ook ziet als individuen. Haar uitspraak: “Zelfs wanneer mensen in gezinsverband leven, zijn zij niet alleen maar ‘gezinslid’. Zij zijn ook gewoon mensen die geld moeten verdienen, individuen.”⁸

In het interview met een manager in *Mental Health Care*, legt zij uit hoe er systemisch gewerkt wordt binnen de Mental Health Care organisatie waar zij werkzaam is. Wanneer een nieuwe cliënt wordt aangemeld, wordt er in een multidisciplinair team eerst besproken welke redenen er zijn voor de aanmelding. Hier wordt de cliënt benaderd in de wisselwerking met zijn of haar omgeving. Hier zien we het systemisch werken terug, want binnen de systeembenadering staat een probleem nooit op zichzelf en is het goed om te kijken naar verschillende oorzaken die invloed gehad kunnen hebben op het probleem en daarmee de reden van aanmelding.

Tevens vertelt de manager dat gerelateerden van de cliënt, zoals echtgeno(o)t(e) of andere mensen die dichtbij staan, altijd betrokken worden in het hulpverleningsproces. Hieronder een schematische verduidelijking van dit proces (Systeemtheorie.nl (n.d.)).

Ook problemen van kinderen moeten volgens de systeemtheorie benaderd worden in hun sociale context. Voor het ene kind hebben bepaalde problemen andere consequenties dan voor het andere kind. Een school social worker vertelt dat zij de intentie heeft om ouders of andere gezinsleden van de kinderen die bij haar worden aangemeld, te betrekken in het hulpverleningsproces. Wanneer dit lukt, werkt zij op een systemische manier met hen, door middel van bijvoorbeeld kaarten met plaatjes. Zo worden familieleden geholpen om zichzelf of hun gevoelens uit te drukken. Hiermee gaat zij ervan uit dat de omgeving invloed heeft op individuele problematiek, wat overeen komt met de systeemtheorie.⁹

Tevens wordt er systemisch gewerkt in het *Family Support Centre* in Kuopio, waar wij een gesprek hadden met een pedagoog. Het kind is hier de cliënt die wordt aangemeld. Eerst wordt de familie betrokken bij het hulpverleningsproces, door met elkaar om de tafel te gaan zitten. In overleg met hen, vaak ouders en/of grootouders, wordt besloten wat de beste hulp kan zijn. Het kind wordt geholpen in zijn systeem. Het

⁸ Bijlage 6: Interview with professor in Social Work with Children and Young People Ms. R. Vornanen

⁹ Bijlage 7: Interview with school social worker Ms. R. Vanska

hoofddoel van deze instelling is om deze kinderen weer terug te krijgen in dat systeem, hen weer bij hun biologische ouders te laten wonen. Volgens de pedagoog is het belangrijk om naar het totaalplaatje van de gezinnen te kijken, dus naar alle gezinsleden die betrokken zijn in de situatie.¹⁰

Een professor aan de *University of Eastern Finland* doet hierover ook een uitspraak. Zij zegt dat social workers moeten zoeken naar het 'natuurlijke netwerk' om cliënten heen, zoals bijvoorbeeld familie of gezinsleden. Ook vrienden en kennissen kunnen het gezin steunen bij verschillende problemen.¹¹

6.2 Wat is de plaats van de elementen *versterken* en *verbinden*, binnen de hulpverlening aan gezinnen in Finland?

De elementen *versterken* en *verbinden* zijn vanuit de interviews op verschillende manieren naar voren gekomen. Wat ons opviel was dat de definitie van deze elementen veel nadere uitleg nodig had. Niet alle social workers begrepen wat we bedoelden met *versterken* en *verbinden* en soms was het lastig om dit uit te leggen, met name als gevolg van de taalbarrière.

Inmiddels hebben we ontdekt dat zowel het element *versterken* als het element *verbinden* een rol speelt binnen de hulpverlening aan gezinnen in Finland. Dit wordt zichtbaar in verschillende interviews die wij hebben afgenomen. We stelden in de interviews de vraag wat er in mensen opkwam wanneer zij dachten aan het element *versterken*. Eén van de professoren aan de *University of Eastern Finland* antwoordde dat ze het belangrijk vond om naar de krachten van mensen te kijken in het zoeken naar een oplossing. Dit komt sterk naar voren in de *strength based model approach*, welke de professor noemt als een door haar veel gebruikte methodiek. De rol van *versterken* lijkt groot in de Finse hulpverlening. Dit begint al in het onderwijs; er is een specifieke verdiepingsopleiding 'empowerment', welke laat zien dat dit element een grote en concrete plaats inneemt.¹²

Volgens een andere geïnterviewde professor is het belangrijk dat een social worker kijkt naar het vertrouwen dat cliënten al dan niet in hen hebben en als dat vertrouwen er is, daar ook gebruik van te maken. Daarnaast moet er naar haar mening altijd gekeken worden naar de vaardigheden en kracht van cliënten. Hier zien we beide elementen naar voren komen. De professor noemt het genogram als belangrijke interventie in een hulpverleningsproces met gezinnen. Een genogram kan helpen om de achtergrond van de situatie in kaart te brengen, welke speelt in de context van het gezin. Maar het genogram is ook een middel om de krachten van gezinnen te zien in het doorvragen over persoonlijke dingen en deze te verwerken in het 'schematische' gezinsplaatje. Opnieuw zien we zowel het element

---

¹⁰ Bijlage 8: Interview with social pedagogic Mr. J. Röpelin

¹¹ Bijlage 5: Interview with professor in psychology Ms. P. Pölkki

¹² Bijlage 6: Interview with professor in Social Work with Children and Young People Ms. R. Vornanen

versterken als het element *verbinden* terug in de uitspraken en gedachten die in dit interview met ons werden gedeeld.¹³

Of er de ruimte is om mensen met elkaar te *verbinden*, een beroep te doen op horizontale of verticale loyaliteitgevoelens, hangt af van de positie die de social worker inneemt in een gezin. Dit wordt meerdere keren benoemd in interviews die wij afnamen. Vertrouwen ligt hier aan de basis en om vertrouwen te winnen is tijd nodig. Social workers hebben die tijd niet altijd. Op het aspect van de tijdsdruk komen we in de volgende paragraaf nog terug.¹⁴

Uit de interviews is op te maken dat de plaats die de elementen *verbinden* en *versterken* innemen sterk afhankelijk is van de situatie. Een school social worker geeft in één van de interviews aan dat het vele administratief werk het moeilijk maakt om naar het totaalplaatje te kijken. Tevens past het element *versterken* naar haar mening meer bij het werken met individuen, hoewel ze wel zegt dat versterkend werken met groepen ook mogelijk kan zijn. Het element *verbinden* zien wij in haar werk terugkomen in het feit dat zij altijd probeert het hele gezin van het aangemelde kind uit te nodigen voor een gesprek. Dit lukt niet altijd, soms is de tijdsdruk te hoog, soms zijn ouders gescheiden of willen zij niet komen.¹⁵

Uit een ander interview blijkt dat social workers zich bewust moeten zijn van de vele verschillende problemen die kunnen spelen in gezinssituaties, om in te kunnen schatten waar een familielid hulp nodig heeft. In iedere hulpverleningssituatie moet die inschatting opnieuw worden gemaakt en is het van belang om samen met het gezin te kijken naar wat zij nodig hebben. Opnieuw komt hier dus naar voren dat het afhangt van de situatie welke elementen ingezet worden.¹⁶

In *Mental Health Care* wordt verbindend gewerkt door gerelateerden van de cliënten bij de hulpverlening te betrekken. Kinderen krijgen de ruimte en aandacht om te kunnen vertellen hoe zij de situatie ervaren. Het doel daarvan is relaties te versterken tussen kinderen en ouders.

Versterkend werken in *Mental Health Care* zien we terug in wat er wordt uitgelegd over het beroep dat wordt gedaan op de hulpbronnen van gezinnen. Als deze hulpbronnen gevonden worden kunnen cliënten deze zelf leren gebruiken om te leren omgaan met moeilijke situaties. Zij noemt dit *empowerment-based* social work. Mensen die lijden aan mentale stoornissen, verliezen vaak hun vermogen en de kracht om nog invloed op hun eigen leven te hebben. Het is de taak van social workers om deze mensen te versterken en hen keuzes te helpen maken in concrete levenssituaties.¹⁷

---

¹³ Bijlage 5: Interview with professor in psychology Ms. P. Pölkki

¹⁴ Bijlage 6: Interview with professor in Social Work with Children and Young People Ms. R. Vornanen - Bijlage 7: Interview with school social worker Ms. R. Vanska

¹⁵ Bijlage 7: Interview with school social worker Ms. R. Vanska

¹⁶ Bijlage 5: Interview with professor in psychology Ms. P. Pölkki

¹⁷ Bijlage 9: Interview with Ms. K. Savolainen, manager in Mental Health

6.3 Hoe verhouden de elementen *versterken* en *verbinden* zich tot elkaar?

In de vorige paragraaf wordt de rol van de elementen beschreven. Beiden komen zij voor binnen de Finse hulpverlening aan gezinnen. Maar in hoeverre komen zij samen voor binnen een hulpverleningsproces? En kunnen deze elementen wel naast elkaar bestaan, of spreken zij elkaar tegen?

Het leek alsof deze twee verschillende elementen weinig bewust worden onderscheiden door social workers. Sommige social workers geven duidelijk aan dat zij van mening zijn dat er ook geen onderscheid gemaakt kán worden.¹⁸

Zoals in de vorige paragraaf al naar voren kwam, komt het element *verbinden* vooral terug in het betrekken van familieleden in het hulpverleningsproces van de aangemelde cliënt. *Versterken* komt het meest naar voren in gesprekken tussen de social worker en de cliënt, waarbij samen gezocht wordt naar oplossingen en de eigen krachten van de cliënt centraal staan.

Wat meerdere keren benoemd wordt is dat met name het element *verbinden* veel tijd kost. En die tijd hebben social workers niet. De werkdruk is ontzettend hoog en *caseloads* groeien. Het komt voor dat er om deze reden besloten wordt gezinnen niet te betrekken bij de hulpverlening. Een voorbeeld hiervan is Kallavesi School in Kuopio, waar drie school social workers verantwoordelijk zijn voor vijf scholen. De school social worker met wie wij een interview hadden vertelde dat ze zich ieder jaar weer voorneemt om meer te gaan werken met verbinding en tijd te nemen om gezinsleden te betrekken, maar het lukt haar niet goed door de grote werkdruk die zij ervaart.¹⁹

Hierboven beschrijven we wat de school social worker zei over *versterken*, namelijk mensen helpen zelf keuzes te maken. Daarnaast zegt zij ook dat *verbinden* het *versterken* van relaties tussen mensen is. Opnieuw zien we dan dat de elementen hier samen gaan.

“At the same time empowering means to strengthen social relationships between family members or other human relations. Actually, the elements of empowering and connecting are similar. If I understand the right way, connection is empowering in human relations at individual and family level.”

Uit meerdere interviews blijkt dat *verbinden* en *versterken* niet tegenover elkaar staan. Zij kunnen zelfs niet zonder elkaar ingezet worden. Maar het is lastig om de balans te zoeken.²⁰ In het interview met een docent van de *University of Eastern Finland* horen we een soortgelijke mening terug:

“The differences between the elements are not so clear in Finland. The elements are very linked to each other. I see empowerment as giving people more strength to overcome their problems and to help

---

¹⁸ Bijlage 11: Interview with assistant social work Ms. L. Leinonen

¹⁹ Bijlage 7: Interview with school social worker Ms. R. Vanska

²⁰ Bijlage 5: Interview with professor in psychology Ms. P. Pölkki – Bijlage 11: Interview with assistant social work Ms. L. Leinonen

themselves in these problems and in life. Empowerment is also a component in family work, but at the same time it is connection. Connection is a part of empowerment.”

In verschillende voorbeelden vanuit de interviews zien we terug dat in de praktijk het verbindend en versterkend werken gescheiden wordt. Met name in het werken met gezinnen, waar wij in ons onderzoek vooral naar kijken, lijken versterkend en verbindend werken erg dicht bij elkaar te staan. Toch komt ook naar voren dat de balans soms lastig is te vinden. Voor *verbinden*, het ingaan op loyaliteiten, is vertrouwen nodig. Het vertrouwen winnen van een gezin kost tijd. En in risicovolle situaties, waar kinderen bij betrokken zijn, kunnen social workers het zich niet altijd permitteren om deze tijd te nemen. Soms is het nodig over te gaan tot actie, bijvoorbeeld in situaties waarin kinderen niet langer thuis kunnen wonen omdat zij gevaar lopen. Hier gaf de pedagoog van het *Family Support Centre* verschillende voorbeelden van.²¹ Op dat moment komt het element *versterken* weer meer naar voren.

---

²¹ Bijlage 8: Interview with social pedagogic Mr. J. Röpelin

6.4 Hoe verhouden de elementen *versterken* en *verbinden* zich tot elkaar op het sociaal beleidsniveau in Finland?

Om deze vraag zo goed mogelijk te beantwoorden hebben we de social workers die zijn geïnterviewd een vraag gesteld over de elementen op beleidsniveau. Daarnaast hebben we in hoofdstuk vier beschreven hoe de zorg voor gezinnen door de Finse overheid is vormgegeven. In dit hoofdstuk wordt duidelijk dat de bescherming van het kind erg belangrijk is in Finland en dat de overheid het gezin ondersteunt door middel van verschillende sociale diensten. Ook is benoemd hoe we de elementen al herkenden in de verschillende vormen van deze diensten. In deze paragraaf is de focus gelegd op de interviews.

In de interviews hebben we, zoals eerder genoemd, gemerkt dat social workers de elementen weinig (onder)scheiden. Daarentegen volgt er nu een zo goed mogelijke (onder)scheiding van deze elementen met hun verhoudingen tot het beleidsniveau.

6.4.1 *Versterken*

Vanuit de interviews blijkt dat de overheid het *versterken* van individuen en gezinnen duidelijk benadrukt. Er is zelfs een opleiding die gericht is op *empowerment*. Het *versterken* van gezinnen wordt vooral gezien in het ondersteunen in de zorg voor kinderen, voornamelijk door de lokale overheid. Dit wordt ondergebracht in centra voor het welzijn van het kind en scholen. Daarnaast wordt het gezien als preventief werk op het voorkomen van problemen in gezinnen.

Ook door middel van financiële ondersteuning worden mensen/gezinnen versterkt, om iemand zo onafhankelijk mogelijk te laten leven. Zelfs een gezin wordt gezien als groep individuen die ook voor zichzelf moeten zorgen, door middel van het hebben van een baan en in hun eigen onderhoud te voorzien. In een interview wordt benoemd dat de overheid veel versterkende strategieën heeft, maar dat Finland erg gericht is op de arbeidsmarkt, waardoor de strategieën (nog) niet goed zichtbaar worden.²²

Versterken is ook terug te zien in het doel van het sociaal beleid: *social networking*. Hiermee wordt het opbouwen en/of het *versterken* van een sociaal netwerk bedoeld. Met *social networking* wordt gezorgd voor ondersteuning en bronnen vanuit de directe omgeving van de cliënt. Vanuit een interview wordt gezegd dat beide elementen (*versterken* wel meer dan *verbinden*) in *social networking* voorkomen, dus dit zal ook onder *verbinden* worden beschreven.²³

---

²² Bijlage 5: Interview with professor in psychology Ms. P. Pölkki – Bijlage 6: Interview with professor in Social Work with Children and Young People Ms. R. Vornanen – Bijlage 9: Interview with Ms. K. Savolainen, manager in Mental Health

²³ Bijlage 6: Interview with professor in Social Work with Children and Young People Ms. R. Vornanen – Bijlage 11: Interview with assistant social work Ms. L. Leinonen

6.4.2 Verbinden

Uit veel interviews blijkt dat *verbinden* onder *social networking* valt. Een voorbeeld is dat de Finse overheid ziet dat veel mensen eenzaam zijn in Finland. De overheid heeft plannen om deze eenzaamheid terug te dringen door voor ouderen een gratis toegang te maken via internet zodat zij meer contact kunnen hebben met familieleden en kennissen. Dit is een vorm van het *verbinden* van mensen door middel van *social networking*. Het element *verbinden* wordt steeds belangrijk op beleidsniveau.²⁴

Een school social worker vertelde heel mooi hoe het element *verbinden* in de *Child Care Law* naar voren komt: “*The connection is empowered*”. Verbindend werken past volgens deze social worker het best bij het beleid binnen gezinsbegeleiding, omdat er een gebrek is aan de samenhang in de maatschappij en de overheid dit wil verbeteren.

6.4.3 De verhouding

Vanuit de interviews zien we dat op beleidsniveau het element *versterken* meer wordt benadrukt dan het element *verbinden*. Er wordt wel genoemd dat het element *verbinden* terrein aan het winnen is, maar door een gebrek aan tijd en het gebrek aan social workers is het lastig dit in het praktische werk meer naar voren te laten komen.²⁵

Wat ons opvalt is dat het woord ‘ondersteuning’ vaak naar voren komt, wat geplaatst wordt onder het element *versterken*. Ondersteuning om een individu en gezin zelfredzaam te maken in de maatschappij. Ondersteuning bieden in het bouwen van een netwerk, zodat de cliënt een beroep kan doen op dit netwerk en de kracht in het netwerk vindt om zijn problemen zelf en met behulp van het netwerk op te lossen.

---

²⁴ Bijlage 11: Interview with assistant social work Ms. L. Leinonen

²⁵ Bijlage 6: Interview with professor in Social Work with Children and Young People Ms. R. Vornanen - Bijlage 7: Interview with school social worker Ms. R. Vanska

Samenvatting

In dit hoofdstuk hebben wij antwoord gegeven op een aantal belangrijke vragen in ons onderzoek. Deze antwoorden zijn voortgekomen uit verschillende interviews die wij met social workers in Finland hebben afgenomen.

In de eerste paragraaf zijn we ingegaan op hoe er in Finland vanuit een systemische benadering met gezinnen wordt gewerkt. Vanuit de systeembenadering staat een probleem van de cliënt nooit op zichzelf, maar is het een onderdeel van de wisselwerking met zijn omgeving.

We beschrijven vanuit meerdere voorbeelden in interviews, dat er zichtbaar systemisch gewerkt wordt. Dit gebeurt veel door het betrekken van gezinnen bij het hulpverleningsproces van een gezinslid en door naar de achtergrond en context van problemen te kijken.

Vervolgens beschrijven we de plaats van de elementen *versterken* en *verbinden* in de hulpverlening aan gezinnen in Finland. Als we opnieuw naar de door ons geformuleerde definities kijken zien we dat beide elementen een plaats innemen.

Verbinden: 'De social worker maakt gebruik van interventies die zich richten op het tot stand brengen, herstellen en of versterken van de relationele verbondenheid van het individu met de ander binnen zijn context. Het gaat hierbij om relationele hulpverlening, gedrag wordt begrepen vanuit de relatie.'

Versterken: 'De social worker maakt gebruik van interventies die zich richten op het vergroten van de zelfcontrole, opsporen en ontwikkelen van innerlijke kracht, aanleren van nieuwe vaardigheden om te kunnen participeren binnen de context. Het doel is om het individu meer grip te geven op het eigen leven en de context.

(Liefhebber-Rip & van den Bogert, 2010)

Toch lijken de elementen *versterken* en *verbinden* lastig te onderscheiden door Finse social workers. Door individuen of gezinnen te steunen, worden zij daardoor verbonden met elkaar. *Verbinden* wordt genoemd als het *versterken* van relaties tussen mensen.

Als laatste worden in dit hoofdstuk de elementen *versterken* en *verbinden* tegen het licht gehouden op sociaal beleidsniveau. Vanuit de interviews wordt duidelijk dat het element *versterken* meer wordt benadrukt op beleidsniveau dan het element *verbinden*. Veel werk is gericht op het ondersteunen van een individu of een gezin, zodat zij sterker en zelfredzaam worden. *Versterken* zien we ook terug in *social networking*, wat gelijktijdig ook mensen en families met elkaar verbindt.

Hoofdstuk 7

Zijn er andere elementen waar in Finland de nadruk op ligt wat betreft het werken met gezinnen vanuit een systemische benadering, en zo ja, welke zijn dat?

Inleiding

In dit hoofdstuk kijken we vanuit de interviews of er, naast *versterken* en *verbinden*, andere elementen worden benadrukt in de Finse hulpverlening aan gezinnen.

7.1 The old values

In het interview met een school social worker komt naar voren dat zij het belangrijk vindt om *the old values* in haar werk als school social worker te gebruiken. Met *the old values* bedoelt zij traditionele waarden: Respect voor cliënten, het zorgen voor elkaar en genieten van de simpele dingen in het leven. Het accepteren en respecteren van jezelf als social worker en deze houding daarmee ook op cliënten overbrengen.²⁶

De geïnterviewde pedagoog die werkt met uit huis geplaatste kinderen vertelde dat het belangrijk is dat kinderen ritme en structuur hebben en leren met elkaar om te gaan. Ook leren zij regels die in het *Family Support Centre* gelden. De kinderen leren door deze regels hoe zij zich dienen te gedragen in normale, dagelijkse situaties. De ervaring is dat ouders van uit huis geplaatste kinderen vaak als gevolg van verschillende problemen niet in staat zijn geweest de alledaagse sociale regels aan hun kinderen te leren en een goed voorbeeld te geven. Hier zien we opnieuw een stukje van deze ‘traditionele waarden’ terug.²⁷

7.2 Het controleren van de bescherming van het kind

In de interviews met twee professoren van de *University of Eastern Finland* komt vooral de belangrijke positie van het kind naar voren. Het kind is het meest belangrijk. Iedere social worker heeft de plicht om aandacht te besteden aan het welzijn van het kind. Als er iets mis is met het kind, of in de verzorging van het kind moet de social worker dit melden.²⁸ Dit staat in de *Child Welfare Act* van Finland:

“Persons employed by, or in positions of trust for, social and health-care services, education services, youth services, the police service or a parish or other religious community, and persons employed by some other social services or health-care services provider, education or training provider, or unit engaged in asylum-seeker reception, in emergency centre activities or in morning and evening activities for schoolchildren, and

---

²⁶ Bijlage 7: Interview with school social worker Ms. R. Vanska

²⁷ Bijlage 8: Interview with social pedagogic Mr. J. Röpelin

²⁸ Bijlage 5: Interview with professor in psychology Ms. P. Pölkki – Bijlage 6: Interview with professor in Social Work with Children and Young People Ms. R. Vornanen

health-care professionals, have a duty to notify the municipal body responsible for social services without delay and notwithstanding confidentiality regulations if, in the course of their work, they discover that there is a child for whom it is necessary to investigate the need for child welfare on account of the child's need for care, circumstances endangering the child's development, or the child's behaviour.” (Ministry of Social Affairs and Health, 2007).

We willen hierbij aansluiten bij het interview met een social worker in de gezinsbegeleiding. Zij heeft verteld dat het tijd vrijmaken van ouders voor hun kinderen erg belangrijk is. Ouders zijn vaak gestrest en hebben daarom moeite met het stellen van prioriteiten. Oorzaken van stress kunnen moeilijkheden in bezoekrechten van gescheiden ouders zijn, of overwerk. In het interview wordt duidelijk dat het grootbrengen van een kind tijd kost en een kind tijd nodig heeft met zijn ouders. We willen tijd doorbrengen met de kinderen koppelen aan de ‘het controleren van de bescherming van het kind’ omdat blijkt uit het interview dat dit een taak van de social worker is om ouders te ondersteunen in hun planning van tijd, met daarin genoeg tijd voor hun kind(eren). Op deze manier worden de belangen van het kind in de gaten gehouden en wordt het kind beschermd.²⁹

Onder het element ‘controleren van de bescherming van het kind’ valt ook de financiële ondersteuning van families. De gemeenten in Finland steunen de Finse gezinnen op een financiële manier, mede om de orde in de maatschappij te handhaven. In een interview komt naar voren dat de overheid geld geeft aan gezinnen, om bijvoorbeeld te voorkomen dat een gezinslid criminele activiteiten onderneemt om zichzelf of het gezin te kunnen onderhouden. Als een persoon zich niet aan regels en wetten houdt, dan loopt die persoon het risico om gekort te worden in de financiële ondersteuning. De kinderen in een gezin worden ook op deze manier beschermd, want als een vader werkloos is, lijdt niet alleen hij eronder, maar het hele gezin.³⁰

---

²⁹ Bijlage 10: Interview with social worker in family counselling Ms. R. Väänänen

³⁰ Bijlage 11: Interview with social work assistant Ms. L. Leinonen

Samenvatting

In dit hoofdstuk zijn er naast *versterken* en *verbinden* twee andere elementen naar voren gekomen die belangrijk zijn in de hulpverlening aan gezinnen in Finland.

Het eerste element dat wordt genoemd is het werken met *the old values*. Hierin wordt duidelijk dat respect voor elkaar en het volgen van de gewone en alledaagse sociaal geldende regels belangrijk is om kinderen en ouders te leren. Een voorbeeld dat gegeven is, is ouders leren prioriteiten te stellen in de Finse samenleving van vandaag de dag, waarin veel van mensen gevraagd wordt.

Het tweede element dat is benoemd tijdens de interviews is dat 'controleren van de bescherming van het kind' belangrijk is in de hulpverlening aan gezinnen. Niet alleen in de praktijk van de hulpverlening komt dit naar voren, maar ook in de wetgeving en op overheidsniveau. Het beschermen van de belangen van het kind zijn belangrijke taken in het werk van de social worker. De overheid probeert dit zo goed mogelijk uit te voeren door onder andere financiële ondersteuning te bieden aan individuen en gezinnen.

Hoofdstuk 8

Conclusies en aanbevelingen

Inleiding

In de voorgaande hoofdstukken hebben wij ons gericht op verschillende deelvragen die wij stelden in ons plan van aanpak. Daaruit is veel informatie naar voren gekomen, die wij op een zo overzichtelijk mogelijke manier hebben verwerkt. In dit laatste hoofdstuk wordt beschreven wat de belangrijkste ontdekkingen zijn die we hebben gedaan tijdens de beantwoording van de deelvragen. Ons einddoel was om een antwoord te geven op de hoofdvraag: *‘Welke plek hebben de elementen versterken en verbinden vanuit de systeembenadering binnen het Finse werkveld, vergelijkbaar met de intensief ambulante gezinsbegeleiding (IAG) in Nederland?’*

In dit hoofdstuk is het antwoord op deze vraag vormgegeven door het trekken van een aantal conclusies per deelvraag. Tevens richten we ons tot onze opdrachtgever het lectoraat Jeugd en Gezin met het doen van enkele aanbevelingen (8.1). We maken enkele vergelijkende opmerkingen tussen Finland en Nederland (8.2). Daarnaast evalueren wij ons onderzoek door terug te blikken naar hoofdstuk twee (8.3). Dit hoofdstuk is tegelijkertijd een samenvattend hoofdstuk van ons gehele onderzoek.

8.1 Conclusies en aanbevelingen

In deze paragraaf trekken wij conclusies naar aanleiding van de deelvragen. Niet uit iedere deelvraag kan een concrete conclusie getrokken worden. Hier zijn beschrijvende, inleidende hoofdstukken uit voortgekomen. Het gaat hier om deelvragen één, twee en drie:

- *Wat is vanuit de literatuur de systeembenadering in hoofdlijnen?*
- *Wat wordt er verstaan onder versterken en verbinden binnen de systeembenadering?*
- *Wat is de doelgroep van de IAG in de Nederlandse situatie?*

Uit deelvragen vier en vijf is interessante informatie voortgekomen. Deze informatie was nodig als achtergrond voor de rest van het onderzoek, maar is niet direct relevant voor het lectoraat Jeugd en Gezin. Daarom beschrijven wij in 8.1.1 en 8.1.2 kort welke informatie het belangrijkst is.

- *Hoe ziet in hoofdlijnen het zorgstelsel van Finland eruit en welke plaats heeft daarbinnen de hulp aan gezinnen?*
- *Wat voor een opleiding hebben hulpverleners in Finland gevolgd, om vanuit een systemische benadering met gezinnen te mogen werken?*

Deelvragen vijf en zes vormen de kern van ons onderzoek. Hierin geven wij een antwoord op de hoofdvraag. Vanuit deze deelvragen trekken wij in 8.1.3 en in 8.1.4 een aantal conclusies.

- *Hoe wordt er in Finland met gezinnen gewerkt vanuit een systemische benadering en welke rol spelen de elementen versterken en verbinden daarin?*
- *Hoe verhouden de elementen versterken en verbinden zich tot elkaar?*

We benoemen nog kort twee ander elementen die van belang zijn in de Finse hulpverlening aan gezinnen in 8.1.5. In 8.1.6 beschrijven wij wat deze uitkomsten kunnen betekenen ten behoeve van onze opdrachtgever, het lectoraat Jeugd en Gezin.

8.1.1 Hoe ziet in hoofdlijnen het zorgstelsel van Finland eruit en welke plaats heeft daarbinnen de hulp aan gezinnen?

Zoals u in hoofdstuk vier al heeft kunnen lezen is in Finland het MSAH verantwoordelijk voor het in stand houden en ontwikkelen van het beleid rondom gezinnen en het welzijn van kinderen, jeugd en gezinnen in samenwerking met andere ministeries in de overheid.

Het MSAH zorgt voor het strategisch beleid rondom kinderen en gezinnen en verstrekt benodigdheden in de werkomgeving van de sociale dienstverlening. Deze benodigdheden verstrekt zij door middel van de wetgeving. Het MSAH doet kwalitatieve aanbevelingen en voert programma's en projecten aan.

Begeleiding rondom het gezin in Finland richt zich op het creëren van een veilige omgeving voor kinderen om op te groeien en het beschermen van psychische en mentale gezondheid van ouders om hun kinderen op te voeden.

Het Finse gezinsbeleid rust op drie pilaren: een kindgerichte maatschappij, gezonde gezinnen met kinderen en het voorkomen van sociale uitsluiting. De Finse overheid is verplicht om in hun programma te streven naar het verminderen van sociale problemen in gezinnen en het verminderen van sociale uitsluiting.

Centrale punten van het Nederlandse gezinsbeleid zijn: 'Gezinnen ondersteunen door gunstige randvoorwaarden en ingrijpen in situaties die de rechten en ontwikkelingsmogelijkheden van het kind bedreigen' (Nederlands Jeugd Instituut (n.d.)). Op macroniveau zien we dus in beide landen een overeenkomend streven.

Aanbeveling

Voor het lectoraat Jeugd en Gezin is het van belang om ontwikkelingen in het gezinsbeleid te volgen. En deze met enige regelmaat tegen het licht te houden, door vergelijking met andere landen die op dit gebied goed ontwikkeld zijn. In een beschrijving van het netwerk van het lectoraat Jeugd en Gezin wordt als eerste de overheid genoemd. Onderzoek dat vanuit het lectoraat wordt uitgevoerd moet aansluiten bij het gezinsbeleid.

8.1.2 Wat voor een opleiding hebben hulpverleners in Finland gevolgd, om vanuit een systemische benadering met gezinnen te mogen werken?

In deze subparagraaf herhalen wij kort wat er beschreven staat in hoofdstuk vijf.

Studenten kunnen zich vanuit het basisonderwijs richten op bepaalde takken van social work. Na het afstuderen komen zij terecht in een breed werkveld. Wanneer een social worker zich wil specialiseren op een specifiek gebied, is dit mogelijk via trainingen. Dit zijn specialisatiecursussen, ook wel *The professional licentiate degree programme of social work* genoemd. Dit programma houdt specialisatie in op de volgende gebieden: social work met kinderen en jongeren, social work met gezinnen in complexe situaties, werk met mensen in de marge van de samenleving, social work binnen leefgemeenschappen en specialisatie binnen welzijnsvoorzieningen.

Een andere manier voor social workers om zich te specialiseren op het gebied van gezinnen is door een *specialist training on family counselling and child guidance* te volgen, als toevoeging op de *master's degree* in *psychology* of social work. De minimale duur van zo een training is één jaar.

Een laatste manier is het volgen van 'speciale kwalificatie', een lange training in een vorm van therapie. Veel social workers zijn gekwalificeerde kind- of gezinstherapeuten.

8.1.3 Hoe wordt er in Finland met gezinnen gewerkt vanuit een systemische benadering en welke rol spelen de elementen versterken en verbinden daarin?

Wij hebben de conclusie getrokken dat er in Finland systemisch gewerkt wordt, maar op minder bewuste manier dan in Nederland. Er wordt door social workers in Finland flexibeler omgegaan met het gebruik van verschillende specifieke benaderingen. Specialiseren in een specifieke benadering is meer de taak van therapeuten.

Een van de dingen die naar aanleiding van de interviews opvielen was het feit dat social workers niet altijd begrepen wat we bedoelden met de elementen *versterken* en *verbinden*. Zelfs na enige uitleg van de definities en voorbereiding vooraf, merkten we dat er soms miscommunicaties ontstonden als gevolg van verkeerd begrepen definities. Bij het element *verbinden* werd door social workers bijvoorbeeld vaak gedacht aan de verbinding van social workers onderling, omdat casemanagement een grote taak van het social work in Finland is.

Naar aanleiding van dit onbegrip in verschillende interviews hebben wij de conclusie kunnen trekken dat de elementen binnen de Finse hulpverlening aan gezinnen weinig worden onderscheiden. In bijna ieder interview kwam naar voren dat de elementen dicht bij elkaar liggen en veel samen worden gebruikt. Hier komt de titel van ons onderzoek uit voort: 'Samen sta ik Sterk'. De titel benadrukt het gemeenschappelijke, verbindende element, *samen*. Het *ik*, laat het individuele, versterkende element zien. Het versterken van

personen en de relaties tussen gezinsleden zijn belangrijke items binnen het Finse social work en hierin komen beide elementen naar voren.

Een andere reden voor het weinig onderscheiden van de elementen *versterken* en *verbinden* zou kunnen zijn dat methodieken binnen de Finse opleiding tot social worker flexibel benaderd worden, zoals bovenstaand al benoemd is met betrekking tot systemisch werken. Een docent aan de *University of Eastern Finland* die zelf werkzaam is geweest als social worker, vertelde ons dat het hoofddoel is dat de cliënt geholpen wordt en weer verder kan. In de interviews viel ons op hoe logisch social workers het vonden dat zij de elementen *verbinden* en *versterken* naast elkaar gebruiken. Naar onze mening blijkt uit de interviews met de social workers dat zij niet altijd duidelijk theoretisch verantwoorden hoe zij te werk gingen.

Vanuit onze professie als aankomend maatschappelijk werkers hebben we ons hierover wel eens verbaasd. In onze opleiding hebben we geleerd dat bewust werken met theorieën en methodieken een voorwaarde is voor goede hulpverlening.

Aanbeveling

Een doel van het lectoraat Jeugd en Gezin is methodiekontwikkeling. Eigenlijk komt hier dus niet een aanbeveling voor het lectoraat uit voort maar een bemoediging. Het is een uitdaging voor het lectoraat om te verantwoorden hoe de elementen *versterken* en *verbinden* gebruikt worden.

We hebben gemerkt dat de elementen door de social workers in Finland niet altijd makkelijk te (onder)scheiden zijn en dat ze zelfs niet altijd zonder elkaar kunnen. Als er gewerkt wordt met en in het netwerk van de cliënt, wordt er aandacht besteed aan het *versterken* van de cliënt en het *verbinden* met het netwerk. Een aanbeveling voor het lectoraat Jeugd en Gezin die hieruit voortkomt, is dat zij als gevolg van deze ontdekking naar andere professionals uit zou kunnen dragen dat juist het gebruik van deze elementen samen veel kan bijdragen binnen de hulpverlening aan gezinnen.

8.1.4 Hoe verhouden de elementen versterken en verbinden zich tot elkaar?

Zoals in hoofdstuk zes beschreven staat, komt het element *verbinden* vooral terug in het betrekken van familieleden in het hulpverleningsproces van de aangemelde cliënt. Hier wordt door de social worker een beroep gedaan op de relationele verbondenheid van het individu met de ander binnen zijn context. *Versterken* komt het meest naar voren in gesprekken tussen de social worker en de cliënt, waarbij samen gezocht wordt naar oplossingen en de eigen krachten en vaardigheden van de cliënt centraal staan.

De eindconclusie die wij trekken is dat het element *versterken* het meest naar voren komt binnen de hulpverlening aan gezinnen vanuit een systemische benadering in Finland. En hetzelfde geldt op het sociaal beleidsniveau in Finland.

Bovenstaand wordt benoemd dat de elementen weinig onderscheiden worden. Maar op bepaalde momenten hebben wij dit zelf gedaan, het zijn immers twee verschillende elementen. Daarnaast konden een aantal social workers wel uitleggen op welk van de elementen de meeste focus lag. Daar kwam uit naar voren dat Finland een erg individualistische samenleving is. De overheid steunt gezinnen, met name financieel, waaruit blijkt dat de focus hier vooral ligt op versterking. Het doel van deze financiële steun is het gezinnen mogelijk blijven maken te participeren binnen hun context en zelfcontrole te vergroten.

Daarnaast is er een praktische reden dat de focus van social workers meer op versterking ligt; het leggen van verbindingen kost tijd. En die tijd hebben veel social workers niet. In veel interviews werd gezegd dat de werkdruk hoog ligt.³¹ De neiging is vaak groot om de focus te leggen op het individu en naar een oplossing te zoeken zodat hij of zij weer verder kan. Een risico die hieruit voortkomt is dat er niet wordt gekeken naar het sociale netwerk van deze persoon en gedrag niet begrepen kan worden vanuit de relaties die een cliënt heeft. Wel kwam naar voren in de interviews dat het leggen van verbindingen steeds belangrijker wordt. De nadruk op *versterken* is meer voor de hand liggend in deze drukke, individuele samenleving waarin veel van social workers gevraagd wordt. Een laatste reden voor deze werkdruk is het feit dat er in Kuopio een tekort aan social workers is.

Aanbeveling

Als aankomend maatschappelijk werkers vinden wij het een ernstig gegeven dat het element *verbinden* minder gebruikt wordt als gevolg van een hoge werkdruk. We zouden de Finse overheid willen zeggen dat dit serieus genomen moet worden en dat maatregelen nodig zijn. Welke maatregelen dit precies zijn zou te ver voeren om specifiek op in te gaan. Wel kunnen we naar de kant van onze opdrachtgever kijken, naar de situatie in Nederland. Ook in Nederland is de werkdruk hoog. Toch blijft methodisch werken hoog in het vaandel staan. Wij willen het lectoraat Jeugd en Gezin aanbevelen hier nog verder in te verdiepen door het doen van andere onderzoeken die te maken hebben met dit onderwerp. Het zou interessant kunnen zijn om een ander soort onderzoek (bijvoorbeeld een casestudy) te doen naar welke invloed het werken met de elementen *versterken* en *verbinden* heeft op cliënten. Op die manier zou er een soortgelijke hoofdvraag gesteld kunnen worden, maar de onderzoeksgroep zou wijzigen. Wanneer de gezinnen zelf tot de onderzoeksgroep zouden behoren, zouden zij geïnterviewd kunnen worden. Daarnaast zou dan gekeken kunnen worden naar andere elementen. Waar zijn cliënten het meest mee geholpen, wat hebben gezinnen in Finland nodig? Dit is een andere invalshoek dan het kijken naar de kant van de social worker.

---

³¹ Zie bijlage 5 tot en met 11 voor de interviews met de social workers

8.1.5 Zijn er andere elementen waar in Finland de nadruk op ligt wat betreft het werken met gezinnen vanuit een systemische benadering en zo ja, welke zijn dat?

In hoofdstuk zeven kunt u lezen dat uit interviews naar voren is gekomen dat *het controleren van de bescherming van het kind* en het terugbrengen van *the old values* binnen social work, naast *versterken* en *verbinden*, belangrijke elementen zijn. Dit is door verschillende social workers benoemd in interviews.

Aanbeveling

Een aanbeveling voor het lectoraat Jeugd en Gezin die hieruit voortkomt is dat er een onderzoek gedaan kan worden naar op welke elementen naast *verbinden* en *versterken* in Nederland de nadruk ligt wat betreft het werken met gezinnen vanuit een systemische benadering. Met het oog op de methodiekontwikkeling waar het lectoraat voor staat, kunnen uitkomsten uit een dergelijk onderzoek een waardevolle bijdrage leveren.

We leven in een samenleving die continu verandert. Gezinnen zijn in ontwikkeling. Er doen zich maatschappelijke omwentelingen voor die nog eens worden gekenmerkt door een toenemende individualisering (Van Hoof & van Ruysseveldt, 2008, p68), zoals we ook in Finland zien. Dit alles heeft invloed op welke hulpvormen gezinnen nodig hebben.

8.1.6 Wat betekenen deze conclusies?

Wij hebben de conclusies die beschreven staan in subparagrafen 8.1.3 en 8.1.4 tegen het licht van de doelstellingen van het lectoraat Jeugd en Gezin gehouden. Doelen van het lectoraat zijn onder andere een bijdrage te leveren aan methodiekontwikkeling en professionalisering van hulpverleners.

Wij hebben het doel van ons onderzoek bereikt als het gaat om het geven van een antwoord op de hoofdvraag. De reden van Kees Verduijn om ons vanuit het lectoraat deze onderzoeksopdracht te geven, was met name interesse. In dit onderzoek is het ons gelukt een beeld neer te zetten van hoe de hulpverlening aan gezinnen in Finland is vormgegeven.

Wel twijfelen wij eraan of dit antwoord voldoende informatie oplevert voor het lectoraat Jeugd en Gezin. Zoals eerder genoemd is één van de doelen van het lectoraat methodiekontwikkeling. In dat kader zou het meer opgeleverd hebben wanneer een uitkomst was dat er totaal anders met de elementen *versterken* en *verbinden* omgegaan zou worden dan in Nederland, zodat het lectoraat hier nieuwe informatie uit had kunnen halen. Wij denken niet dat dit het geval is. Wel zou het kunnen dat de uitkomst van dit onderzoek in de toekomst eventueel door het lectoraat Jeugd en Gezin gebruikt wordt als hulpmiddel bij methodiekontwikkeling. Ons onderzoek is niet het enige onderzoek met betrekking tot de elementen *versterken* en *verbinden*. Wellicht kunnen uitkomsten van verschillende onderzoeken een bijdrage leveren in de ontwikkeling van een nieuwe, of bestaande methodiek.

Wat betreft de elementen *controleren van de bescherming van het kind* en *the old values* kan het voor het lectoraat Jeugd en Gezin interessant zijn eens te kijken naar hoe deze elementen daar voorkomen. Wat actuele sociale- of beleidskwesties betreft is Finland vergelijkbaar met Nederland en is het dus de moeite waard vergelijkingen te doen.

Aanbeveling

Dit onderzoek is een dwarsdoorsnede van hoe er met de elementen *versterken* en *verbinden* vanuit een systemische benadering wordt gewerkt in Finland. Om een meer representatief beeld te krijgen van de plek die de elementen in geheel Finland innemen, bevelen wij aan om ook in grotere steden (Helsinki) en de zeer dunbevolkte gebieden (Lapland) onderzoek te doen naar de plaats van de elementen *versterken* en *verbinden*.

Ons onderzoek heeft plaatsgevonden in Kuopio, de op acht na grootste stad in Finland. Zowel de manier van werken van social workers als de problematiek die voorkomt, kan in een stad zoals bijvoorbeeld Helsinki heel verschillend zijn dan de manier van werken in Kuopio, of als de problematiek die voorkomt in een dorp in Lapland. Finland is een groot land met veel verschillende geografische omstandigheden. Dit heeft invloed op de manier waarop mensen zich ontwikkelen en op wat zij nodig hebben.

8.2 Vergelijkende opmerkingen

Is er in Finland een tekort aan social workers, in Nederland hebben we er teveel. Maar ook in Nederland ligt de werkdruk hoog. Ons is opgevallen dat er zowel verschillen als overeenkomsten zijn op het gebied van hulpverlening aan gezinnen tussen Finland en Nederland.

In Nederland kennen we vanuit de Nederlandse Vereniging voor Relatie- en Gezinstherapie, de specifieke opleiding tot systeemtherapeut (NVRG (n.d)). Dit maakt de systeembenadering een concreet en afgebakend gebied. Wel is dit net als in Finland het gebied van therapeuten. In Finland wordt er wel systemisch gewerkt, maar minder bewust. Sommige social workers wisten niet precies wat de systeembenadering, zoals wij die in Nederland kennen, inhoudt.

In Nederland is de opleiding tot social worker (maatschappelijk werker en sociaal pedagogisch hulpverlener) een HBO opleiding. In Finland is de opleiding tot social worker op universitair niveau. Daarbij ligt er meer focus op het doen van onderzoek, op het sociaal beleid en op wetenschappelijk denken. In Nederland ligt er meer nadruk op de praktijk van social work.

Ondanks de sterkere nadruk op de praktijk in Nederland viel ons op dat er binnen die praktijk, wel dieper ingegaan lijkt te worden op gecompliceerde problemen. In Finland zijn social workers vooral casemanagers, het gaat veel om regelwerk. Er wordt bij psychosociale problemen al snel doorverwezen terwijl in Nederland de grens tussen het taakgebied van social workers en die van psychologen soms dun lijkt te zijn. Dit lijkt tegenstrijdig met de wetenschappelijke focus binnen de universitaire opleiding in Finland maar ons werd ook uitgelegd dat social work hier een algemene opleiding is. Veel studenten kiezen ervoor zich te specialiseren en als therapeut of psycholoog aan de slag te gaan.

8.3 Terugblik

“Studeren in het buitenland is een bijzondere en waardevolle ervaring. Uit onderzoek blijkt dat werkgevers internationale ervaring een pre vinden. Ook vinden studenten die in het buitenland hebben gestudeerd of stage hebben gelopen sneller een baan én ze ontvangen een hoger startsalaris. Tel daarbij op de winst op het persoonlijke vlak en de uitkomst is duidelijk: studie en stage in het buitenland? Gewoon dóén!”

Uit: Studie en stage in het buitenland. Gewoon doen! (Nuffic, 2009)

Naar aanleiding van verzamelde informatie vanuit literatuur en interviews hebben wij een antwoord kunnen geven op de deelvragen die in ons plan van aanpak staan beschreven. Van daaruit is er door middel van verschillende conclusies een antwoord op de hoofdvraag gegeven. Daarmee is een belangrijk doel bereikt, waar wij met een positief gevoel op terugkijken.

Wij blikken kort terug op de paragraaf 2.1 ‘Vooruitblik’, waarin beschreven staat waarmee wij van tevoren rekening hielden en welke verwachtingen er waren. Achteraf zien we hoe belangrijk het inderdaad was om ons in te lezen en voor te bereiden op het feit dat we voor vier maanden in een ander land zouden gaan wonen. Wij gaven al kort aan met welke eigenschappen we rekening hielden in onze samenwerking. Het is goed dat we hier van tevoren al naar keken en we hebben gemerkt dat dit een positieve invloed heeft gehad. We hebben uitgesproken dat we beiden een gestructureerde werkwijze hebben en konden elkaar er ook op wijzen wanneer dit nodig was. Een goede planning was van groot belang, het was soms best lastig om alle werkzaamheden met elkaar te combineren. We zijn blijven streven naar een naar een kwalitatief goed onderzoek, waarbij onze perfectionistische werkwijze hielp.

Het social work in Finland bleek anders te zijn vormgegeven dan in Nederland. Ook de positie en de taken van social workers zijn verschillend, waardoor we niet de social workers konden interviewen die we in eerste instantie in gedachten hadden.

Onze intentie was om alleen maar *family therapists* te interviewen, omdat de kans dan het grootst zou zijn dat er systemisch gewerkt werd, op een manier die vergelijkbaar zou zijn met de IAG in Nederland. Dit is om verschillende redenen niet gelukt. *Family therapists* hebben een verdiepingsopleiding gevolgd. Dit zijn dus therapeuten en geen social workers. Ons onderzoeksgebied is het gebied waarin we zelf straks werkzaam zullen zijn, het gebied van social work. Daarom kozen wij ervoor om social workers te interviewen. De social workers werkten niet allemaal bewust vanuit de systeembenadering of alleen maar met gezinnen. Wel hebben wij erop gelet dat gezinnen onderdeel waren van hun werk en of er van daaruit een systemische benadering zichtbaar was.

Sommige social workers konden we niet bereiken doordat er in Finland een ingewikkelde procedure gevolgd moet worden om interviews af te kunnen nemen. Er wordt gebruik gemaakt van speciale

toestemmingsformulieren die alleen in het Fins beschikbaar zijn. Deze formulieren moeten werknemers gebruiken om uren te kunnen verantwoorden naar de gemeente Kuopio, waar de meeste hulpverleningsinstellingen onderdeel van zijn.

Professor P. Pölkki, docent aan de *University of Eastern Finland*, heeft ons geholpen met het zoeken naar de juiste personen, maar zij liep tegen hetzelfde probleem aan.

Genoemde redenen hebben het lastig gemaakt om interviews af te kunnen nemen met de juiste personen. Gelukkig kunnen wij uiteindelijk zeggen dat dit ons is gelukt en wij tevreden zijn met de informatie die uit de interviews is voortgekomen.

In paragraaf 2.1 staat beschreven dat wij er van tevoren rekening mee hielden dat we nooit een volledig beeld konden krijgen van wat er beschreven staat in de literatuur, omdat we de Finse taal niet machtig zijn en ons dus moesten beperken tot wat er in het Engels is geschreven. We zijn hier inderdaad een aantal keer tegenaan gelopen in ons onderzoek. Er waren moment tijdens interviews dat social workers iets deelden over bijvoorbeeld een discussie omtrent gezinnen die gaande zou zijn in Finland. Wij hebben de vraag gesteld of er literatuur over beschikbaar was, maar die bleek in verschillende gevallen helaas alleen in het Fins te bestaan.

Als wij ons onderzoek bij wijze van spreken opnieuw hadden moeten doen, zijn er dingen die wij anders gedaan zouden hebben.

In de hoofdstukken en interviews wordt op verschillende plekken benoemd dat de werkdruk bij social workers hoog ligt. Het was lastig om tot afspraken te komen voor het afnemen van interviews. Soms was daarvan de reden dat ons eigen tijdschema ook niet zo flexibel meer was. Nu we hierop terugkijken beseffen we dat dit beter was gegaan wanneer we deze afspraken eerder waren gaan plannen. We hadden eerder kunnen gaan zoeken naar social workers.

Om nog een stapje verder terug te doen, was het achteraf gezien verstandig geweest als wij ons in Nederland al hadden ingelezen over het taakprofiel van de social worker in Finland. 'Social worker' is een breed begrip terwijl wij specifiek op zoek waren naar social workers die vanuit een systemische benadering werkzaam zijn met gezinnen in Finland. We zijn er redelijk wat tijd aan kwijt geweest om de desbetreffende social workers te vinden. Terwijl we van tevoren hadden kunnen weten waar zij zich ongeveer zouden bevinden.

Wat we ook in Nederland al hadden kunnen doen, was ons inhoudelijk beter voorbereiden. Toen de opdracht vanuit het lectoraat Jeugd en Gezin aan ons voorgelegd werd leek deze duidelijk. Maar eenmaal in Finland viel dat soms tegen. Tijdens het schrijven van ons onderzoek beseften we hoe belangrijk het was om goede definities te formuleren van bijvoorbeeld *systemisch werken* en *versterken* en *verbinden*. We

hebben hier tijdens het onderzoek hulp bij gevraagd van verschillende docenten van de CHE, maar dit was niet nodig geweest als we ons hier beter op hadden voorbereid.

Tijdens het doen van ons onderzoek twijfelden we wel eens over onze interpretatie van bepaalde informatie of ontdekkingen. Het leek ons daarom verstandig om conclusies die we zouden gaan trekken, tegen het licht te houden. We hebben een afspraak gemaakt met een docent en assistent social worker van de *University of Eastern Finland* die we eerder hebben ontmoet, om onze conclusies te bespreken. Met de hulp van mevrouw L. Leinonen konden we ons concluderende hoofdstuk afronden.

Het doen van onderzoek in Finland levert een bijdrage aan het werkveld van het Maatschappelijk Werk, omdat wij degenen zijn die op korte termijn werkzaam zullen zijn in dat werkveld. We hebben ontdekt dat er in Finland andere oplossingen ontwikkeld worden voor problemen die veelal vergelijkbaar zijn met die waar Nederland mee worstelt. Daarbij denken we aan sociaal isolement, waar men in Finland de moderne technologie gebruikt om tegemoet te komen aan dit probleem. Het doen van onderzoek en het volgen van vakken heeft ons geïnspireerd en meer bewust gemaakt van de Nederlandse situatie.

Wij zijn van mening dat het uitvoeren van dit onderzoek in Finland in hoge mate heeft bijgedragen aan de ontwikkeling van onze professionaliteit. Wij zouden het andere studenten Maatschappelijk Werk en Dienstverlening dan ook zeker aanraden eenzelfde uitdaging aan te gaan. Het biedt mogelijkheden tot individuele zelfontplooiing door in een andere omgeving te wonen. Het heeft ons geholpen zelfstandiger te worden omdat we veel zelf moesten uitzoeken en daarnaast hielp het ons flexibel te zijn in het omgaan met verrassende situaties. In Finland gaan dingen anders en dat was soms wennen. Maar het heeft onze kennis van de Finse cultuur en de manier waarop mensen hier leven en met elkaar omgaan doen groeien. Finland is net als Nederland een westers land. Toch verschillen er veel dingen, wat interessant was om te ontdekken. Door te kijken naar de invloeden van de verschillen in de Finse samenleving en in de hulp aan gezinnen, is ons maatschappelijk perspectief verbreed. Afstuderen in Finland heeft ons een scherpere blik gegeven op ons eigen werkveld en naar wie wij daarin zijn als maatschappelijk werkers.

Ook inhoudelijk hebben wij een verdieping van onze kennis ervaren. Het feit dat we hier vier maanden lang echt hebben gewoond gaf ons de kans iets te ervaren van het dagelijks leven in Finland. Daarnaast zijn we door het doen van onderzoek een stuk wijzer geworden. Dat dit mogelijk was in combinatie met studeren was een waardevolle aanvulling.

Het gezin neemt in Finland net als in Nederland een belangrijke plaats in. Naar ons idee ligt de focus in Finland sterk op het kind. Vele websites die wij bezochten voor het verzamelen van informatie waren gericht op kinderen. Moeders met een kinderwagen mochten bijvoorbeeld gratis met de bus reizen. Social

work in Finland is ooit begonnen als hulp voor kinderen, zoals te lezen is in hoofdstuk vijf. Daar begon deze focus al. Wel lijken gezinnen minder hecht te worden wanneer kinderen groter worden. Tijdens ons verblijf in Finland hebben we een aantal Finse studenten ontmoet met wie we in gesprek zijn gegaan over hun eigen gezin. Omdat studenten vaak ver weg van hun ouders moeten gaan wonen om te kunnen studeren, zien zij hun ouders weinig. De afstand wordt letterlijk en figuurlijk steeds groter, naarmate kinderen ouder worden. De Finse studenten die wij spraken leken hier niet zoveel moeite mee te hebben. Ten slotte hebben wij positieve ontwikkeling ervaren in onze gespreksvaardigheden met betrekking tot het Engels. Afstuderen in Finland was een geweldige ervaring en iedereen aan te raden!

Literatuurlijst

Adams, Erath, Shardlow (2000). Fundamentals of Social Work in Selected European Countries. Russell House Publishing.

Adams, Erath, Shardlow (2001). Key Themes in European Social Work. Russell House Publishing.

Baarda, de Goede, Teunissen (2009). Basisboek Kwalitatief Onderzoek: Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers bv.

Centraal Bureau voor de Statistiek (2001, december) Armoede voorbij grenzen, Nederland en Europa. Geraadpleegd op 12 mei 2011, op de website van het Centraal Bureau voor de Statistiek:

www.cbs.nl/nl-NL/menu/unique/search/default.htm?cx=018020871965988641477:rvmzjpho2wq&cof=FORID:11&q=armoede+voorbij+grenzen#996

Centraal Bureau voor de Statistiek (2003) Veiligheid en Criminaliteit. Geraadpleegd op 12 mei 2011, op de website van het Centraal Bureau voor de Statistiek:

www.cbs.nl/nl-NL/menu/unique/search/default.htm?cx=018020871965988641477:rvmzjpho2wq&cof=FORID:11&q=veiligheid+en+criminaliteit#904

Christelijke Hogeschool Ede (2010, september) Gezin in gesprek, installatie lectoraat Jeugd en Gezin (uitnodiging). Geraadpleegd op 12 mei 2011, op de website van Studio Vandaar:

www.studiovandaar.nl/StudioVanDaar/Uitnodiging_Lectoraat_files/uitn%20 lectoraat%20jeugd%26gezin_kl.pdf

Erath, Littlechild (2010). Social work across Europe. Accounts from 16 countries. University of Ostrava and Publisher Albert.

Heinonen & Metteri (2005). Social Work in Health and Mental Health: Issues, Developments, and Actions. Canadian Scholars Press.

Herkenbaar en Toekomstgericht – II 2010. Opleidingsprofiel en opleidingskwalificaties Maatschappelijk Werk en Dienstverlening. Uitgeverij SWP

Hoof, Ruysseveldt (2008). Sociologie en de moderne samenleving. Boom onderwijs.

Jeugd en Gezin, programmaministerie (2008). Nota gezinsbeleid 2008: De kracht van het gezin.

Geraadpleegd op 23 mei 2011, op de website van de Rijksoverheid:

www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/notas/2009/06/15/jeugdnota-onze-jeugd-voortgezet.html

Johnson S. (2010). Veilig Verbinden. Emotionally Focused Therapy in de praktijk. Emotionally Focused Therapy.

Kananoja A. (2009, Juni) Practice research in Social Work in Finland. Geraadpleegd op 21 maart 2011:

www.socsci.soton.ac.uk/spring/news/kananoja_practice_research.pdf

Lange, A. (2006). Gedragsverandering in gezinnen. Noordhoff Uitgevers B.V.

Liefhebber, K. & Bogert, H. (2010, mei). Versterkt in de verbinding. Versterkend en verbinden werken vanuit de systeembenadering in het werkveld van de intensief ambulante gezinsbegeleiding.

Metteri A. & Kröger T. & Pohjola A. & Rauhala S-L (editors) (2004), Social work visions from around the globe. Citizens methods and approaches. (p. 351) Haworth: The Haworth social work practise press.

Ministry of Social Affairs and Health (1982). Social Welfare Act, 710/1982. Geraadpleegd op 29 april 2011, op de website van Finlex Data Bank:

www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1982/en19820710

Ministry of Social Affairs and Health (1992, April). Family Carer Act, No 312/1992, Ministry of Social Affairs and Health. Geraadpleegd op 29 april 2011, op de website van Finlex Data Bank:

www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1992/19920312

Ministry of Social Affairs and Health (2006). Finland's Family Policy, brochures of the Ministry of Social Affairs and Health. Geraadpleegd op 29 april 2011, op de website van de Ministry of Social Affairs and Health:

pre20090115.stm.fi/hm1161607115538/passthru.pdf

Ministry of Social Affairs and Health (2006). Social Welfare in Finland, brochures of the Ministry of Social Affairs and Health. Geraadpleegd op 29 april 2011, op de website van de Ministry of Social Affairs and Health:

pre20090115.stm.fi/aa1161155903333/passthru.pdf

Ministry of Social Affairs and Health (2007). Child Welfare Act (417/2007; amendments up to 1390/2007 included). Geraadpleegd op 2 mei 2011, op de website van Finlex Data Bank:

www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2007/20070417

Ministry of Social Affairs and Health (2008). Welfare, Health and Equality. Survey for 2007-2010. Geraadpleegd op 12 mei 2011 op de website van de Ministry of Social Affairs and Health:

www.stm.fi/en/publications/publication/_julkaisu/1060811

Payne, M. (2005). Modern Social Work Theory. USA: Palgrave

SOSnet (2004). Academic Social Work Education in Finland. Geraadpleegd op 4 mei 2011, op de website van SOSnet:

<http://www.eassw.org/swSchools/Finland/SOSNET%20Academy%20social%20work%20education%20in%20Finland.pdf>

SOSnet (2006, December). Social Work Education in Finland. Geraadpleegd op 29 april 2011, op de website van SOSnet:

www.sosnet.fi/In_English/Undergraduate_Studies/Social_Work_Education_in_Finland.iw3

Taskinen, S. (2004). From Child Guidance to Family Counselling. National Research and Development Centre for Welfare and Health (STAKES) Finland. 1-7

University of Eastern Finland (2010). Kuopio campus: Practical Guide for International Students 2010-2011. University of Eastern Finland.

Websites

Academy of Finland, onderzoek naar The Effective Family. Geraadpleegd op 23 maart 2011:

tietystitemp.aka.fi/en-gb/A/Academy-of-Finland/The-Academy/Releases/Help-for-children-whose-parents-have-mental-health-problems/

Centraal Bureau voor de Statistiek, informatie over Fins onderwijssysteem. Geraadpleegd op 12 mei 2011:
www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/onderwijs/publicaties/artikelen/archief/2009/2009-2806-wm.htm

Christelijke Hogeschool Ede, Topshare, Instituut Contextuele Benadering. Geraadpleegd op 8 maart 2011:
topshare.che.nl/icb/303804

Christelijke Hogeschool Ede, Topshare, Lectoraat Jeugd en Gezin. Geraadpleegd op 6 december 2010:
topshare.che.nl/socstud/341064

CJG Rijnmond, informatie over het zorgstelsel in Finland d.m.v. een studiereis. Geraadpleegd op 21 maart 2011:
www.cjgrijnmond.nl/page/16947/studiereis-finland.html

CultureScope, informatie over de verzorgingsstaat in Finland. Geraadpleegd op 12 mei 2011:
www.culturescope.nl/content/view/86/44/lang,nl/

Embassy of Finland, Tokyo. Informatie over de verzorgingsstaat in Finland. Geraadpleegd op 12 mei 2011:
www.finland.or.jp/public/default.aspx?nodeid=41292&contentlan=2&culture=en-US

Europese commissie, informatie over de verzorgingsstaat in Finland. Geraadpleegd op 12 mei 2011:
http://ec.europa.eu/employment_social/social_security_schemes/national_schemes_summaries/index_nl.htm

Finlandsite, informatie over de verzorgingsstaat in Finland. Geraadpleegd op 12 mei 2011:
<http://finlandsite.nl/finlandsite/finland/inhoud/page.php?19>

Finlex, database van wetgeving in Finland. Geraadpleegd op 7 maart 2011:
www.finlex.fi

Finnish Government, informatie over de verzorgingsstaat in Finland. Geraadpleegd op 12 mei 2011:
www.vn.fi/etusivu/en.jsp

GGZ Nederland, relatie met verdiepingsminor Gedwongen Hulpverlening. Geraadpleegd op 10 januari 2011:

www.ggznederland.nl/index.php?p=191723

Helsinki Deaconess Institute, vergelijkbare zorg met de IAG. Geraadpleegd op 21 maart 2011:

www.hdl.fi/en/children-and-families/family-work-and-non-institutional-care/131

Huiselijkgeweld.nl, Uitleg van de Intensief Ambulante Gezinsbegeleiding. Geraadpleegd op 12 maart 2011:

www.huiselijkgeweld.nl/interventies/IntensieveAmbulanteGezinsbegeleiding

Infopankki, informatie over het zorgstelsel in Finland. Geraadpleegd op 18 maart 2011:

www.infopankki.fi/en-GB/Family_Problems/

Kuopio, vergelijkbare zorg met de IAG. Geraadpleegd op 21 maart 2011:

w3.kuopio.fi/english.nsf/TD/100804144903001?OpenDocument

Lastensuojelu, informatie over gezinsbegeleiding in Finland. Geraadpleegd op 12 maart 2011:

www.lastensuojelu.info/en/family.html

Mens en Samenleving.infonu, informatie over opvoedingsstijlen. Geraadpleegd op 2 mei 2011:

mens-en-samenleving.infonu.nl/pedagogiek/11766-opvoedingsstijlen.html

Ministry of Social Affairs and Health, zorgstelsel in Finland. Geraadpleegd op 17 maart 2011:

www.stm.fi

Ministry of Social Affairs and Health, zorgstelsel in Finland. Geraadpleegd op 18 maart 2011:

pre20090115.stm.fi/Resource.phx/eng/subjt/famil/index.htx

Ministry of Social Affairs and health, welzijn van kinderen in Finland. Geraadpleegd op 11 maart 2011:

pre20090115.stm.fi/Resource.phx/eng/subjt/famil/fpoli/maternityclinic.htx en

pre20090115.stm.fi/Resource.phx/eng/subjt/famil/chwelfare/index.htx

National Institute for Health and Welfare, omschrijving van The Effective Family. Geraadpleegd op 23 maart 2011:

info.stakes.fi/toimivaperhe/EN/methods/methods.htm

Nederlands Jeugd Instituut, informatie over de nota gezinsbeleid, geraadpleegd op 23 mei 2011:

www.nji.nl/eCache/DEF/61/181.html

Nederlandse Vereniging voor Relatie- en Gezinstherapie, informatie over de opleiding tot systeemtherapeut. Geraadpleegd op 5 mei 2011:

www.nvrg.nl/index.jsp?USMID=44

Nu.nl, informatie en nieuws over Finland. Geraadpleegd op 12 mei 2011:

www.nu.nl/internet/2282359/finse-burgers-hebben-recht-internet.html en

www.nu.nl/binnenland/2184758/nederlanders-zeer-positief.html

Sosnet, informatie over de opleiding Social Work. Geraadpleegd op 22 maart 2011:

www.sosnet.fi/In_English/Undergraduate_Studies/Social_Work_Education_in_Finland.iw3

Suomi.fi, A-Z index over Finland. Geraadpleegd op 12 maart 2011:

www.suomi.fi/suomifi/english/a_z_index/index.html?letter=F&topicId=0&showtype=1

Systeemtheorie.nl, Definitie van systeemtheorie en schematisch overzicht. Geraadpleegd op 8 maart 2011 en op 3 mei 2011:

www.systeemtheorie.nl

System Dynamics, informatie over de systeembenadering en verbindend werken. Geraadpleegd op 29 april 2011:

www.systemdynamics.be/N/documentatie/systland.html

University of Eastern Finland, informatie over de opleiding Social Work. Geraadpleegd op 29 april 2011:

www.uef.fi

Wikipedia, definities van systeembenadering, systeemtherapie, systeemtheorie en context. Geraadpleegd op 8 maart 2011:

www.wikipedia.nl

Wikipedia, informatie over Finland en the Nordic Model. Geraadpleegd op 12 mei 2011:

en.wikipedia.org/wiki/Finland en http://en.wikipedia.org/wiki/Nordic_model

Bijlagen

Bijlage 1	Schematisch overzicht van het Ministry of Social Affairs and Health and Related Authorities
Bijlage 2	De complete Social Welfare Act, 710/1982
Bijlage 3	Finland's Family Policy, brochures of the Ministry of Social Affairs and Health
Bijlage 4	Artikel 'From Child Guidance to Family Counselling' door Sirpa Taskinen, Director of Division for Promotion of Welfare and Health vanuit het National Research and Development Centre for Welfare and Health (STAKES) Finland.
Bijlage 5	Interview with professor in psychology Ms. P. Pölkki
Bijlage 6	Interview with professor in Social Work with Children and Young People Ms. R. Vornanen
Bijlage 7	Interview with school social worker Ms. R. Vanska
Bijlage 8	Interview with social pedagogic Mr. J. Röpelin
Bijlage 9	Interview with Ms. K. Savolainen, manager in Mental Health
Bijlage 10	Interview with social worker in family counselling Ms. R. Väänänen
Bijlage 11	Interview with social work assistant Ms. L. Leinonen